

Från inflytandestruktur till samverkansstruktur

– en rapport om KB:s inflytandestruktur

Innehåll

1. Inledning	3
2. Sammanfattande förslag	4
3. KB:s nationella uppdrag	6
4. Inflytandestrukturen	13
5. Struktur för samverkan	26
6. Nationella referensgruppen	30
7. Styrgruppen för BIBSAM-konsortiet	33
8. Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur	37
9. Styrgruppen för OpenAccess.se och Expertgruppen för OpenAccess.se och publiceringsfrågor	42
10. Expertgruppen för digitalisering	44
11. Expertgruppen för informationsförsörjning och resursdelning	47
12. Expertgruppen för kompetensutveckling och forskningsanknytning	49
13. Expertgruppen för metadata	52
14. Expertgruppen för utbildning och lärande	56
15. Expertgruppen för utvärdering och kvalitetsutveckling	58
16. Diskussion	63
Bilaga 1.	80
Bilaga 2.	81

1. Inledning

Denna rapport är skriven på uppdrag av Kungl. Biblioteket och redovisar resultatet av den utvärdering jag har gjort av KB:s inflytandestruktur. Utvärderingen omfattar tiden 2012 – 2014 och har gjorts under perioden maj – augusti 2014.¹

Rapporten är upplagd så att jag inleder med en sammanfattning av mina förslag. Därefter beskriver jag KB:s uppdrag i den del det påverkar inflytandestrukturen för att sedan beskriva grunden för och framväxten av inflytandestrukturen. På det följer en beskrivning av arbetet i de olika grupperna i inflytandestrukturen sedan 2012. Rapporten avslutas med en diskussion.

Jag har inte tagit upp projektbidragen i rapporten, eftersom dessa redan utvärderats och KB har beslutat att från 2015 använda projektmedlen som stöd till nationella utvecklingslinjer.

I arbetet har jag utgått från den skriftliga dokumentation som finns från arbetet i inflytandestrukturen. Det materialet har kompletterats med samtal med personer som är eller har varit verksamma i inflytandestrukturen. Vilka jag har samtalat med framgår av bilaga 2. Samtalen har gett många värdefulla synpunkter och mitt allmänna intryck är att man i samtalen har varit mycket öppna och att det finns en stor och utbredd vilja att bidra till att KB får en väl fungerande samverkansstruktur.

Till stöd för arbetet har jag haft en extern referensgrupp som har bestått av Lisa Petersen, Mälardalens högskola, Christina Persson, Göteborgs stadsbibliotek, Annika Peurell, Riksantikvarieämbetet, Helena Kettner Rudberg, Myndigheten för tillgängliga medier och Maria Telenius, Statens kulturråd. Jag har även haft stöd av en intern referensgrupp som har varit KB:s grupp för det nationella bibliotekssamverkansuppdraget, NU-gruppen. Utredningens styrgrupp har bestått av Christina Jönsson Adrial, chef för Avdelningen för publik verksamhet, Maria Hedenström, chef för Avdelningen för informationssystem, och Anna Lundén, enhetschef för Nationell bibliotekssamverkan.

Jag vill tacka alla som har bidragit i utredningsarbetet.

Peter Almerud

¹ Utredningsdirektiven återges i bilaga 2.

1. Sammanfattande förslag

Mot bakgrund av den bild jag har fått av hur den nuvarande inflytandestrukturen fungerar föreslår jag följande:

- Inflytandestrukturen bör byta namn till Samverkansstrukturen. Motivet är att verksamheten i inflytandestrukturen inte bara syftar till inflytande i betydelsen möjlighet att påverka utan också till samverkan i betydelsen gemensamt handlande för ett visst syfte.
- Till samverkansstrukturen bör räknas också andra strukturer för samverkan som finns inom ramen för KB:s verksamhet och som delvis har samma roll som grupperna i inflytandestrukturen, bl.a. att vara referensgrupper och att föra in nya kunskaper och nya perspektiv i verksamheten. Det gäller styrgruppen och referensgruppen för Swepub, Kvalitetsgruppen, det forskarråd som ska inrättas under hösten 2014 och de partners KB har. Motivet är att det finns behov av att se systemet för KB:s samverkan med övriga aktörer inom biblioteksområdet som en helhet och undvika en dubblering av arbetsuppgifter.
- Inflytandestrukturen är ett svar på KB:s nationella uppdrag. KB arbetar nu med en tolkning av det nationella uppdraget. Med tanke på de problem som finns i inflytandestrukturen är det angeläget att det arbetet sker skyndsamt. Tolkningen av uppdraget måste dock bygga på både KB:s och det omgivande bibliotekssamhällets kunskap om behov av samarbete och utveckling.
- Det behövs ett system för att formulera bibliotekssamhällets behov av utveckling och samverkan, dvs. konkretisera KB:s nationella uppdrag, för att sedan kunna göra en övergripande bedömning av vilka av dessa behov som det är möjligt att arbeta vidare med i ett implementeringsskede. En konkretisering av det nationella uppdraget skulle kunna ske i form av en nationell utvecklings- och samverkansstrategi, som är ett uttryck för bibliotekens samlade behov av utveckling och samverkan och en utgångspunkt för diskussioner både om resursbehovet och om hur tillgängliga resurser ska prioriteras. KB har ensamt varken den kunskap eller den förankring som krävs. Samverkansstrukturen kan dock bistå med den kunskapen och förankringen. Samverkansstrukturen bör därför få som en central uppgift att bistå KB i arbetet med formuleringen och implementeringen av den nationella utvecklings- och samverkansstrategin.
- I formuleringen av den nationella utvecklings- och samverkansstrategin bör den nationella referensgruppen ha rollen att fånga upp förslag till innehåll i den nationella utvecklings- och samverkansstrategin från grupperna i samverkansstrukturen och sedan i samspel med KB:s ledning formulera en samlad sådan strategi.
- Nationella referensgruppen bör få i uppdrag att i implementeringsskedet vara en struktur för en diskussion om prioriteringarna i implementeringen av strategin och om strategin för implementeringen, utifrån dels vilka resurser implementeringen kräver, dels vilka resurser som finns tillgängliga för implementeringen, både resurser inom och utanför KB.
- Nationella referensgruppen bör också ha möjlighet att ge de olika delarna i samverkansstrukturen uppdrag som är kopplade till implementeringen av strategin. På så sätt utnyttjar man den kunskap som finns i grupperna samtidigt som stora delar av bibliotekssamhället blir delaktiga i implementeringen.
- .

- För att markera och förtydliga den nationella referensgruppens nya roll bör den byta namn, förslagsvis till Nationella utvecklings- och samverkansrådet.
- Genom dels SUHF och dess Forum för bibliotekschefer, dels Forum för specialbibliotekschefer har representanterna från forskningsbiblioteken och specialbiblioteken strukturer där de både kan lyfta och diskutera frågor som är aktuella i inflytandestrukturen och utveckla och förankra sina ståndpunkter. Representanterna för de myndigheter som nominerar ledamöter till de olika grupperna i inflytandestrukturen har motsvarande stöd hos sina respektive myndigheter. Någon sådan funktion finns inte för folkbibliotekens representanter. KB bör därför uppmana SKL och folkbibliotekscheferna att inrätta ett forum där folkbiblioteken kan lyfta frågor som är aktuella eller som man vill driva i inflytandestrukturen. Om inte ett sådant inrättas kan man ifrågasätta om det verkligen är SKL som ska utse folkbibliotekens representanter i strukturen; ett alternativ skulle kunna vara att använda de nätverk som finns inom folkbibliotekssystemet, t.ex. länsbibliotekarieföreningen och Föreningen Sveriges sjukhusbibliotekschefer.
- Mandattiden för representanterna i Nationella referensgruppen är idag två år med möjlighet till förlängning i ett år och för representanterna i styr- och expertgrupper tre år. Med tanke på att arbetet i grupperna förutsätter en långsiktig kunskapsuppbyggnad och det behovet ökar ytterligare med det föreslagna systemet med nationella utvecklingslinjer bör mandattiden förlängas, förslagsvis till fyra år.
- Ledamöterna i grupperna i strukturen påbörjar och avslutar idag sina mandat vid samma tidpunkt, vilket skapar brist på kontinuitet. Mandatperioderna bör därför förändras så att de går omlott och hälften av ledamöterna i varje grupp byts ut vartannat år.

3. KB:s nationella uppdrag

Det finns ett mycket nära samband mellan KB:s inflytandestruktur och myndighetens uppdrag. KB:s nuvarande inflytandestruktur (2012 – 2014) har sina rötter i den inflytandestruktur som KB etablerade 2007 för att kunna genomföra det nationella uppdrag man då hade och som rörde informationsförsörjning till högre utbildning och forskning. Från år 2011 utvidgades KB:s nationella uppdrag till att även omfatta samordning och utveckling av den kommunala och regionala biblioteksverksamheten, inklusive dess stödfunktioner i form av lånecentraler och depåbibliotek, en verksamhet som även har kulturpolitiska dimensioner. Som en konsekvens av det utvidgade uppdraget gjorde KB förändringar i inflytandestrukturen.

Det utvidgade uppdraget uttrycks i riksdagens beslut om regeringens kulturpolitiska proposition 2009 och sammanfattas i KB:s instruktion. KB har också fått samverkans- och utvecklingsuppdrag i sina regleringsbrev. Det finns också kopplingar mellan inflytandestrukturen och bibliotekslagen.

Det utvidgade uppdraget

KB fick sitt utvidgade uppdrag genom riksdagens beslut om regeringens kulturpolitiska proposition Tid för kultur. Propositionen byggde i sin tur på förslag från den kulturutredning som i sitt betänkande 2009 föreslog att KB skulle få ett nationellt samordnande ansvar för biblioteksfrågorna. I utredningen reserverade sig experterna från utbildningsdepartementet mot förslaget att KB skulle "ges ett kulturpolitiskt uppdrag för de nationella biblioteksfrågorna". De sade i reservationen att KB primärt är "ett forskningsbibliotek och en infrastruktur för forskning – inte en kulturmyndighet" och att det skulle "vara olämpligt att ge Kungl. biblioteket ett ansvar, om än otydligt, för ledning av bibliotekssektorn". De sade vidare att KB inte har "några egentliga samordnande eller styrande uppgifter" och att det "har bidragit till att skapa förutsättningar för att det i dag finns ett gott och nära samarbete mellan Kungl. biblioteket och de övriga stora forskningsbiblioteken vid universitet och högskolor" liksom att "Kungl. bibliotekets roll som ett ledande forskningsbibliotek härigenom kunnat utvecklas på ett positivt sätt". Utifrån det drog de slutsatsen att KB:s "förmåga att fylla sin roll som forskningsbibliotek" skulle riskera att försvagas om KB tillfördes "helt andra typer av uppgifter".²

I den proposition som följde på kulturutredningen ansåg dock regeringen att det finns "behov av såväl en nationell överblick som ett ökat samspel mellan den nationella, regionala och kommunala biblioteksverksamheten. Detta ligger också i linje med bibliotekslagen (1996:1596) som anger att bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet ska samverka. För att ge bättre förutsättningar för ökat samarbete inom biblioteksområdet föreslår vi att KB, förutom sitt nuvarande uppdrag som forskningsbibliotek, även får ett ansvar för att svara för nationell överblick, främja samverkan och driva på utvecklingen inom den del av biblioteksväsendet som har kommunal eller regional huvudman." Man sade också att folkbibliotekens "uppdrag att arbeta läsfrämjande, med kulturell verksamhet och i ett lokalt sammanhang, ofta med barn och unga som en huvudmålgrupp" skiljer sig "avsevärt" från forskningsbiblioteken

² Kulturutredningen del 3. Kulturpolitikens arkitektur, SOU 2009:16, s. 172.

och att KB i sitt samordningsuppdrag bör ”uppmärksamma skillnader mellan olika typer av bibliotek”. Vidare sade man att pluralismen ”i forsknings- och högskolesystemet ska värnas” och att det därför inte var ”motiverat att utöka KB:s roll i för- hållande till högskole- och forskningsbiblioteken”. Man framhöll också KB:s roll som forskningsbibliotek och sade att det nya uppdraget inte skulle ”begränsa KB:s kapacitet att utföra sin huvuduppgift”.³

Riksdagen följde regeringens förslag.

Uppfattningen att KB främst är ett forskningsbibliotek och en central del av forskningsbibliotekssfären har under de år som har följt återkommande förts fram av företrädare för utbildningsdepartementet.

Så sent som vid en nationell konferens om forskningsbibliotekens nya roller i den vetenskapliga informationsförsörjningen som Svensk Biblioteksförning genomförde den 6 februari 2014 i samarbete med KB, Stockholms universitetsbibliotek och Södertörns högskolebibliotek sade Peter Honeth, statssekreterare vid utbildningsdepartementet, med hänvisning till KB:s nya instruktion att KB:s absoluta huvudroll är forskningen och att KB även har en viss roll gentemot biblioteksväsendet i övrigt, men att den rollen inte får gå ut över huvudrollen. ”KB är ett forskningsbibliotek, det är tillsammans med nationalbiblioteksfunktionen huvudrollen för KB” sade han och fortsatte med att säga att KB också har ”rollen att samordna och stötta utvecklingen i den samlade forskningsbibliotekssfären” och ”en viss roll mot folkbiblioteken, och jag säger mycket medvetet en viss roll. Den rollen skulle kunna bli väldigt stor och den kanske borde bli väldigt stor, men det kan inte vara så att den går ut över vad som trots allt är KB:s huvudroll. Det här är en utmaning som KB:s ledning har att hantera, för förväntningarna både från forskningen och från det allmänna biblioteksväsendet på KB är stora.”⁴

Den 16 juni 2014 svarade utbildningsminister Jan Björklund i riksdagen på en interpellation från Kerstin Engle (S). Hon pekade i sin interpellation på behovet av en nationell biblioteksstrategi eller biblioteksplan. En sådan, menade hon, är ”främst ett verktyg för att samlat hantera ett antal utmaningar och komma fram till önskvärda prioriteringar” och ett stöd ”för att främja bibliotekens planering, styrning och uppföljning. Sådant stöd kan ges genom att den nationella biblioteksmyndigheten bidrar med att utveckla verktyg och metoder, till exempel bättre kvalitetsmått och indikatorer för att mäta bibliotekens verksamhet. Uppföljning och utvärdering kan förbättras via forsknings- och utvecklingsinsatser samt medverkan i framtagandet av kvalitetssystem.” Hon pekade vidare på att KB ”har regeringens uppdrag att vara den myndighet som ansvarar för nationell överblick samt för att främja samverkan mellan och utveckling av biblioteken i Sverige” och att detta även är reglerat i den nya bibliotekslagen och med hänvisning till Peter Honeths uttalanden vid konferensen om forskningsbibliotekens nya roller sade hon: ”Utbildningsutskottet, kulturutskottet och regeringen har lyft fram att KB:s nya uppdrag rymmer möjligheten att ta fram en nationell biblioteksstrategi eller biblioteksplan. KB:s uppdrag för Sveriges samlade biblioteksväsende bör inte begränsas till en undanskymd viss roll. Om biblioteksmyndigheten saknar tillräckliga resurser för

³ *Tid för kultur*, Prop. 2009/10:3, s. 41ff

⁴ <http://vimeo.com/86093807>

att fullgöra sina uppdrag bör regeringen skjuta till de medel som behövs, snarare än att förminska delar av uppdraget." Hon avslutade sin interpellation med frågan: "På vilka sätt avser utbildningsministern att verka för att KB ska få såväl resurser som uppdrag att stärka hela Sveriges biblioteksväsen?"⁵

Utbildningsministern svarade att KB "som forskningsbibliotek och i egenskap av forskningsinfrastruktur" ska "vara en resurs för forskning samt fullgöra uppgifter som följer av en rad olika lagar och förordningar, bland annat bestämmelser om pliktexemplar av dokument och elektroniskt material. KB har sedan 2011 i uppdrag från regeringen att ha nationell överblick över det allmänna biblioteksväsendet och främja samverkan och utveckling inom området. Inom ramen för det uppdraget har KB utrymme att överväga vilka mer strategiskt inriktade dokument som kan främja samverkan och utvecklingen inom området. Med andra ord kan myndigheten, KB, bedöma om det finns behov av nationella plandokument och i så fall utarbeta sådana. KB ska också tillsammans med de regionala biblioteksverksamheterna och kommunerna följa upp hur de biblioteksplaner som antagits har utformats och hur de används. I och med den nya bibliotekslagen är uppgiften lagstadgad. För uppdraget för samordning av biblioteksväsendet har KB fått en anslagsförstärkning med 25 miljoner kronor. För övriga uppdrag har KB ett anslag på 347 miljoner kronor. Anslaget till KB har beslutats av riksdagen utan någon avvikande mening från Socialdemokraterna. Inom de ramar som har beslutats ankommer det på KB att besluta om verksamhetens utformning."⁶ I den följande debatten med Kerstin Engle strök han också under KB:s roll som forskningsbibliotek: "KB:s huvuduppgift är att vara Sveriges främsta forskningsbibliotek. Det är och har alltid varit KB:s huvuduppgift. Det är därför KB finns."⁷

KB:s instruktion

I KB:s instruktion⁸ handlar § 1 - 6 om KB:s uppgifter och det utvidgade uppdraget tas upp i § 5.

I 1 § heter det att KB "är nationalbibliotek och arkiv för ljud- och bilddokument och rörliga bilder samt fullgör dokumenterande uppgifter och serviceuppgifter". Man lyfter där också fram KB:s roll som forskningsbibliotek liksom uppgiften att "främja den svenska forskningens kvalitet genom att tillhandahålla en effektiv forskningsinfrastruktur".

2 § handlar om samlingarna. Det heter också att KB ska framställa nationalbibliografen, "svara för frågor om samverkan mellan forskningsbibliotek när det gäller digitalisering och digitalt tillgängliggörande" och "analysera utvecklingen inom forskningsbiblioteken i landet".

⁵ Interpellation 2013/14:460 Hög tid för nationell biblioteksstrategi.

⁶ Riksdagens snabbprotokoll 2013/2014:126, måndagen den 16 juni, anf. 75. Av den anslagsförstärkning på 25 miljoner kronor som Björklund nämnde i sitt anförande går 15 miljoner kronor (2014) till KB:s partners, de tidigare lånecentralerna.

⁷ Riksdagens snabbprotokoll 2013/2014:126, måndagen den 16 juni, anf. 77.

⁸ SFS 2008:1421, ändrad t.o.m. SFS 2013:1050.

3 § handlar om depositioner och i 4 § stadgas att KB ska vårda och förvara sina samlingar.

I 5 § heter det att KB "ska ha en nationell överblick över det allmänna biblioteksväsendet och främja samverkan och utveckling inom området" och "särskilt ansvara för" biblioteksstatistiken, LIBRIS och – tillsammans med de regionala biblioteksverksamheterna och kommunerna – uppföljningen av hur kommunernas och landstingens biblioteksplaner har utformats och används. KB ska också "verka för utveckling och samordning av digitala tjänster och system inom biblioteksväsendet".

I 6 § heter det att KB "inom sitt verksamhetsområde" ska "främja internationellt samarbete och samverka med utländska institutioner och internationella organisationer".

Regleringsbreven

I sitt regleringsbrev för 2013 fick KB följande uppdrag:

- Att delta i det samverkansråd, som Statens kulturråd har för kultursamverkansmodellen.
- Att stödja Vetenskapsrådet i deras uppdrag att formulera nationella riktlinjer för öppen tillgång till vetenskaplig information (Open Access), särskilt när det gäller forskningsresultat.
- Att i samarbete med Vetenskapsrådet och SUHF vidareutveckla databasen SwePub för att möjliggöra och kvalitetssäkra bibliometriska analyser.

Dessa uppdrag återkom i KB:s regleringsbrev för 2014.

Kulturdepartementet gav i oktober 2013 KB i uppdrag att inleda en försöksverksamhet för att göra e-böcker tillgängliga via Libris. I uppdraget ingår att se till att upphovsrättsligt fri e-litteratur ska finnas tillgänglig via Libris för förmedling via det allmänna biblioteksväsendet. Uppdraget ska redovisas i februari 2015.

Bibliotekslagen

Den paragraf i bibliotekslagen som specifikt berör KB:s nationella uppdrag är 18 §:

"Den myndighet som regeringen bestämmer ska ha en nationell överblick över och främja samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet.

Myndigheten ska tillsammans med de regionala biblioteksverksamheterna och kommunerna följa upp hur de biblioteksplaner som antagits har utformats och hur de används."⁹

I bibliotekslagens 14 § står att "bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet" ska samverka med syftet "att ge alla tillgång till landets samlade biblioteksresurser".

⁹ SFS 2013:801.

KB:s tolkning av det nationella uppdraget

KB:s nationella uppdrag är delvis relativt konkret och väl avgränsat, t.ex. när det gäller LIBRIS, biblioteksstatistiken och SwePub, medan främst den del av uppdraget som säger att man ska "främja samverkan och utveckling" inom biblioteksområdet ger stort utrymme för olika tolkningar, både när det gäller vad som ingår i uppdraget och när det gäller ambitionsnivån.

KB:s tolkning av uppdraget finns i "Kungliga bibliotekets plan för nationell biblioteksutveckling & samverkan", som har arbetats fram i samarbete med Nationella referensgruppen och revideras årligen. I planen för 2014 har man grupperat ett antal s.k. aktivitetspunkter under sex rubriker:

- Biblioteken är en samhällsresurs
- Biblioteken är ett nätverk
- KB är navet i nationell bibliotekssamverkan
- Gemensam infrastruktur för fri information
- Bibliotek av hög kvalitet och med hög kompetens
- Samarbetspartners

Biblioteken är en samhällsresurs

Biblioteken som samhällsresurser handlar om "fri tillgång till information och vägar till kunskap, kultur och upplevelser" och om ett utbud av "relevanta, lättillgängliga och innovativa tjänster" liksom om Libris som "en öppen och oberoende plattform för en långsiktig utveckling av bibliotekens infrastruktur" och som ett effektiviseringsverktyg.

Aktiviteterna handlar om Libris som öppna länkade data, att tillgängliggöra Librisdata med en öppen licens och att säkra att barn-, mångkultur- och tillgänglighetsperspektivet finns med i de frågor som KB:s inflytandestruktur arbetar med.

Biblioteken är ett nätverk

Under den rubrik som handlar om biblioteken som nätverk poängterar man att biblioteken är lokala och arbetar för att möta sina respektive målgruppers behov men samtidigt är noder i ett nätverk och att samarbete kan öka effektiviteten och göra att resurserna utnyttjas bättre "för att ge människor en jämlik tillgång till information livet igenom".

Aktiviteterna rör Libris för folkbiblioteken, katalogisering i Libris, att synliggöra specialbiblioteken, BIBSAM-konsortiets upphandlingsverksamhet och utvecklingen av skolbiblioteken.

KB är navet i nationell bibliotekssamverkan

KB som nav i nationell bibliotekssamverkan handlar om KB:s uppdrag att främja samverkan och ha en nationell överblick. Det handlar om effektiv informationsförsörjning och om att KB i samarbete med övriga offentligt finansierade

bibliotek ska driva "utvecklingen framåt inom angelägna områden". Det heter att KB:s roll ska "vara samlande, stödjande och pådrivande" och att man "initierar, driver och bevakar utveckling som är av nationellt intresse". KB vill också ha "en öppen dialog där en genomarbetad inflytandestruktur säkrar" att man "gör riktiga prioriteringar".

Aktiviteterna handlar om "att stötta och utveckla nationella kompetenscentra och partners ... i det nationella bibliotekssamverkansuppdraget", att fasa ut modellen med externa projektmedel och att implementera den nya modellen med nationella utvecklingslinjer.

Gemensam infrastruktur för fri information

Gemensam infrastruktur för fri information handlar om "öppenhet och delandekultur i tjänster och teknik", hanteringen av "administrativ information kring landets forskning", öppna data, "affärsmodeller som balanserar upphovsrätt och tillgång" i uppbyggnaden av informationstjänster och "gemensamma och flexibla lösningar" för att ge "fri tillgång till information, oavsett medieformat och distributionsform".

Aktiviteterna rör riktlinjer för fri tillgång till forskningsinformation, open access, vidareutvecklingen av SwePub, digitalisering, Libris XL, e-böcker via Libris, metadata, katalogiseringsregler, licensavtal, centralt index för e-resurser och kompletterande mediaförsörjning.

Bibliotek av hög kvalitet och med hög kompetens

Bibliotek av hög kvalitet handlar om att öka kunskapen om biblioteksverksamheten och dess effekter i samhället, följa hur bibliotekslagen tillämpas, utvärderingar, biblioteksstatistik, stöd till bibliotekens kvalitetsarbete och stöd till "kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte på nationellt strategiska områden".

Aktiviteterna rör uppföljningen av den kommunala och regionala biblioteksverksamheten, arbetet med en modell för kvalitetsutveckling, arbetet med biblioteksstatistiken, temastudier om dels e-resurser, dels bibliotekens pedagogiska roll, och KB:s externa utbildningsinsatser.¹⁰

¹⁰ I planen för 2013 fanns "Bibliotek med hög kompetens" som en egen rubrik, som handlade om "att understödja kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte på nationellt strategiska områden" för att få "starka och kompetenta bibliotek" och att KB ville "vara en plattform för innovation, gemensamt kompetensbyggande och kompetensnyttjande". Man sade också att det behövdes "en strukturerad omvärldsbevakning" för att identifiera "viktiga utvecklingsområden" och att man ville "stärka utbytet mellan teori och praktik i bibliotekssektorn" och utveckla kontakterna med utbildning och forskning. Aktiviteterna rörde utvecklingen av e-lärande för ökad spridning av KB:s kompetensutvecklingsinsatser, utvecklingen av KB:s externa utbildningsinsatser och kontakterna med ABM-utbildningarna.

Samarbetspartners

KB "ska vara en drivande samarbetspartner till andra myndigheter och organisationer" och ha "ett nära och förtroendefullt samarbete med de offentligt finansierade biblioteken och deras uppdragsgivare" för att "få kunskap om invånarnas behov av biblioteks- och informationstjänster". Eftersom informationsmarknaden är global har den internationella utvecklingen och det internationella samarbetet "större betydelse än någonsin". Punkten handlar också om behovet av kontakter med kommersiella aktörer.

Aktiviteterna rör uppföljningen av kultursamverkansprocessen, samarbete med Digisam, dialog med SKL, samarbete med Kulturrådet kring kopplingen mellan regionernas kulturplaner och biblioteksplaner, samarbete med Vetenskapsrådet om riktlinjer för fri tillgång till forskningsinformation, biblioteksrelevant standardisering och deltagande i internationella projekt.

4. Inflytandestrukturen

”Biblioteken är en viktig samhällsresurs och det finns stora utvecklingsmöjligheter för biblioteken i framtidens samhälle. Genom att ge fri tillgång till information och vägar till kunskap, kultur och upplevelser, representerar de viktiga demokratiska värden. Kungliga biblioteket (KB) har av regeringen fått i uppdrag att ha nationell överblick och främja samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet. Uppdraget finns även med i den nya bibliotekslagen som gäller från år 2014.

KB eftersträvar en öppen dialog där en genomarbetad inflytandestruktur säkrar att KB gör riktiga prioriteringar. Inflytandestrukturens huvudsakliga uppgift är att stödja KB i det nationella uppdraget att ha nationell överblick över det allmänna biblioteksväsendet. Inflytandestrukturen är även tänkt att främja samverkan inom biblioteksväsendet i allas gemensamma intressen.”¹¹

Inflytandestrukturen 2007 – 2011

KB:s inflytandestruktur kom till 2007 som en följd av KB:s nationella uppdrag och har sedan förändrats steg för steg. Åren 2007 – 2011 bestod den av följande grupper:

- Styrgruppen för KB:s program för Open Access i Sverige. Gruppen arbetade med information och rådgivning, utveckling av infrastruktur och tjänster och samordning av policy inom ramen för programmet OpenAccess.se, som drevs av KB i samarbete med SUHF, Vetenskapsrådet, Kungl. Vetenskapsakademien, KK-stiftelsen och Riksbankens Jubileumsfond. Syftet med programmet var att stödja open access-publicering vid svenska universitet och högskolor.
- Expertgruppen för samordning av digitalisering. Gruppens uppdrag var att utifrån bibliotekens verksamhet strategiskt överblicka och kartlägga olika digitala projekt och initiativ, ge råd beträffande urval och prioriteringar samt utforma rekommendationer kring standarder för inskanning, registrering, metadata, bevarande och tillgänglighet. Gruppen skulle tänka långsiktigt – både nationellt och internationellt – och ägna sig åt kvalificerad omvärldsanalys och bl.a. hålla sig ajour med hur man bygger tjänster som säkrar forskningens behov och en hållbar e-förvaltning. En central del av uppdraget var nationell koordinering och samordning och gruppen skulle specificera områden och uppgifter som var lämpliga för en sådan utveckling och samordning.
- Styrgruppen Nationella licenser för e-resurser. Gruppen hade i uppdrag att ansvara för att utveckla strategier för nationella licensavtal om e-resurser (databaser, e-tidskrifter, e-böcker, uppslagsverk etc.), inklusive sådant som övergripande principer för avtalens innehåll, avtalsformer och vem som deltar i avtalen. Även s.k. distribuerad licensverksamhet som finansieras av KB låg inom gruppens uppdrag. Gruppen gavs en särställning i kraft av verksamhetens omfattning och betydelse för högskolorna. Styrgruppen kunde ta strategiska beslut om licensverksamhetens inriktning, men besluten måste bekräftas av riksbibliotekarien, som har det yttersta ansvaret för alla enskilda avtal.

¹¹ Handbok KB:s inflytandestruktur för nationell bibliotekssamverkan 2012 – 2014. Uppdaterad 2013.

- Nationella referensgruppen. Gruppen bildades 2011 när KB fick ett utvidgat nationellt uppdrag som innebar att svara för nationell överblick, främja samverkan och driva på utvecklingen och den fick uppgiften att vara remissinstans och rådgivare i strategiska frågor med anknytning till det utvidgade uppdraget. Gruppen skulle också ta upp frågor om LIBRIS.
- Expertgruppen för kompetensfrågor. Gruppen bildades som stöd för KB:s utbildningssamordning och hade i uppgift att samråda kring och komma med förslag till utbildningar och att vara remissinstans och rådgivare för frågor kring utbildning.
- Expertgruppen för LIBRIS nationella system. Gruppen inrättades från 2010 för att arbeta övergripande med systemutvecklingsfrågor i kombination med metadatafrågor, med fokus på såväl befintliga som framtida system. Gruppen hade mandat att vid behov bilda arbetsgrupper och Nationella referensgruppen rekommenderade gruppen att bilda en arbetsgrupp för metadatafrågor.
- KB:s expertgrupp för biblioteksstatistik. Gruppen representerade alla typer av offentligt finansierade bibliotek och hade som uppgift att vara en framtidsgrupp och inte ingripa i det pågående statistikarbetet. Gruppen avslutade sitt arbete under 2012 och överlämnade då sitt arbete till den expertgrupp för utvärdering och kvalitetsutveckling som då hade bildats.
- Sverigebiblioteket, som var ett nationellt bibliotekssamråd med företrädare för olika aktörer inom svenskt biblioteksväsen. Värdskapet delades mellan KB och Statens kulturråd. Gruppen upphörde 2011 och ersattes av KB:s nationella referensgrupp.

Förslag till ny inflytandestruktur

Som en konsekvens av att KB fick sitt utvidgade uppdrag gjordes 2011 en översyn av både grupper och deras sammansättning och arbetsformer. KB bjöd in alla intresserade i bibliotekssektorn till en workshop. Samtidigt öppnade man en blogg, en twitterkanal och en särskild e-postadress för diskussion och synpunkter. Man arrangerade också en särskild workshop för ordföranden och sekreterare i grupperna i den befintliga inflytandestrukturen.

Översynsarbetet ledde till ett förslag som skickades ut på remiss till ett brett urval av aktörer inom bibliotekssamhället den 25 maj 2011.¹² Man föreslog där en struktur med Nationella referensgruppen, expertgrupper och idégrupper. Till strukturen skulle även de befintliga styrgrupperna knytas.

Nationella referensgruppen skulle vara rådgivande och remissinstans för större strategiska frågor som rör KB:s uppdrag att främja biblioteksutvecklingen, fånga upp strategiska frågor från expertgrupperna, fördela uppdrag till dessa, tillsätta och avsluta expertgrupper och ge förslag till att inrätta idégrupper.

Expertgrupperna skulle arbeta med sakfrågor och ha uppgiften att fånga upp och initiera utvecklingsfrågor inom sitt område och lyfta och föra vidare strategiska frågor till Nationella referensgruppen och KB. Expertgrupperna skulle kunna tillsätta egna arbetsgrupper och komma med förslag till idégrupper. Grupperna skulle skapas utifrån behoven för strategisk utveckling. I förslaget fanns sju expertgrupper.

¹² Remiss: Förslag till ny inflytandestruktur, Dnr: 237-KB 641-2011, 2011-05-25.

Idégrupperna var tänkta som tillfälliga konstellationer som skulle tillsättas av Nationella referensgruppen, expertgrupper eller KB vid behov. De behövde inte vara kopplade till någon annan grupp utan skulle kunna vara fristående. Vid arbetet med översynen av inflytandestrukturen hade det kommit upp flera förslag till idégrupper, bl.a. bibliotekens roll i olika organisationer och hur denna kan utvecklas, olika målgruppers behov av biblioteksstöd, hur bibliotek kan utveckla plattformar för olika målgrupper och idégrupper för framtidsspaning i form av idélabb. I förslaget fanns inte några direkta förslag till idégrupper. Man konstaterade dock att KB redan hade två grupper som skulle kunna kallas idégrupper: Idégruppen kring nationell katalog och referensgruppen för fjärrlåneutredningen.

Remissbilden

De flesta remissinstanserna var positiva till den modell som presenterades i förslaget. Många uppskattade förslaget om idégrupper som skulle ge flexibilitet och möjlighet till annan kompetens än den i expertgrupperna. Någon hade gärna sett att KB i förslaget hade redovisat vilket utvecklingsarbete man tänkte bedriva, vilken omvärlds- och problemanalys som låg till grund för förslaget och vilken strategi för biblioteksutveckling KB ville driva. En annan synpunkt var att strategin måste vara utgångspunkten och att ett beslut om strategi måste tas innan det fastställdes vilka expertgrupperna skulle vara. Det fanns även synpunkter på såväl gruppernas inriktning som representationen i grupperna. Man tyckte också att skillnaden mellan expertgrupp och styrgrupp var otydlig och efterfrågade tydliga mandat för grupperna.

När det gäller expertgruppernas inriktning var den allmänna synpunkten att förslaget täckte relevanta utvecklingsområden och att grupperna var tillräckligt många i antal. Någon menade dock att det fanns ansvarsområden som inte täcktes av förslaget, bl.a. omvärldsbevakning, demokratifrågor och sociala medier. Någon önskad en mer riktad inflytandestruktur, eftersom det skulle kunna bli svårt att hitta gemensamma mål med så breda uppdrag och representation. En annan synpunkt var att man för att ge de strategiska frågorna ett större utrymme skulle kunna dela upp vissa expertgrupper med ett brett verksamhetsområde i mer specialiserade grupper eller tillsätta arbetsgrupper med adjungerade experter. Man pekade också på risken för överlappning mellan olika grupper.

Flera företrädare för folkbibliotek tyckte att viktiga områden i beskrivningen av grupperna saknades och pekade på att barn/unga, tillgänglighet och mångspråkighet är perspektiv som ska genomsyra all folkbiblioteksverksamhet och därför inte kan lämnas utanför en nationell inflytandestruktur. KB:s remissammanställning urskiljer i remisserna tre olika åsiktslinjer när det gäller hur dessa perspektiv ska föras in i strukturen. En är att fler grupper ska inrättas, en andra att det ska skrivas in i gruppernas uppdrag att de ska arbeta med dessa perspektiv och en tredje att expertgrupperna ska ha möjlighet att tillsätta arbets- och idégrupper som företräder vissa perspektiv.

Det fanns också förslag om att grupperna skulle utökas med grupper för dels läsfrämjande/litteraturförmedling, dels kunskaper om målgrupper och kommunikation med dem. Andra pekade på behovet av arbetsgrupper för frågor kring kulturförmedling, läsutveckling och folkbildning liksom på att frågan om samspelet mellan

forskningsbiblioteken och de forskningsintensiva företagen borde få en plats i strukturen.

Beslutet

I februari 2012 beslutade så KB om att inrätta en inflytandestruktur med en nationell referensgrupp och nio styr- och expertgrupper. Styr- och expertgrupperna var följande:

- Styrgruppen för BIBSAM-konsortiet.
- Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur.
- Styrgruppen för OpenAccess.se.
- Expertgruppen för digitalisering.
- Expertgruppen för informationsförsörjning och resursdelning.
- Expertgruppen för kompetensutveckling och forskningsanknytning.
- Expertgruppen för metadata.
- Expertgruppen för utbildning och lärande.
- Expertgruppen för utvärdering och kvalitetsutveckling.

Man beslutade också om bemanning av grupperna och lade fast en handbok som beskriver vilka roller de olika aktörerna i strukturen har. Denna uppdaterades ett år senare.¹³

I handboken presenterar KB motiven till varför man har en inflytandestruktur och grunden för strukturen. Man säger att en "inflytandestruktur behöver både stabilitet och flexibilitet. Det måste finnas möjlighet att diskutera strategiska frågor samtidigt som utrymme måste finnas för en fördjupad diskussion inom angelägna områden. Då utvecklingen går snabbt måste det också inom strukturen finnas en flexibilitet och snabbhet att fånga upp aktuella frågor och problemställningar."

I strukturen finns olika typer av grupper – Nationella referensgruppen, styrgrupper, expertgrupper, arbetsgrupper och idégrupper – med olika arbetsformer, sammansättning, livslängd och mandat. För samtliga gäller att de är rådgivande, eftersom det bara är riksbibliotekarien som kan fatta beslut i frågor som rör KB.

Nationella referensgruppen

Nationella referensgruppen "är rådgivande och remissinstans i större strategiska frågor som rör riksbibliotekariens uppdrag att främja nationell biblioteksutveckling" (denna formulering ändrades i den reviderade handboken där utvecklingsperspektivet tonades ner och man istället talade om "KB:s uppdrag att främja samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet"). Nationella referensgruppen "ska fånga upp strategiska frågor från styr- och expertgrupperna och kan också fördela uppdrag till dessa". Man säger också att Nationella referensgruppen "tillsätter och avslutar styr- och expertgrupper". Senare i handboken sägs dock att Nationella referensgruppen ger rekommendationer om vilka grupper som ska finnas men att det är riksbibliotekarien som beslutar. Man säger också att Nationella referensgruppen kan "ge förslag till att inrätta idégrupper". Slutligen säger man att KB vill "stärka sin roll och verksamhet genom att utveckla kontakterna med

¹³ Handbok KB:s inflytandestruktur för nationell bibliotekssamverkan 2012 – 2014.

bibliotek, myndigheter, informationsproducenter och andra relevanta aktörer” och att Nationella referensgruppen är en kanal för det.

Styr- och expertgrupper

När det gäller styrgrupperna säger man i handboken att en sådan ”har en särskild ställning i och med att den kan föreslå strategiska inriktningsbeslut. Det är dock alltid riksbibliotekarien som tar det formella beslutet och har det yttersta ansvaret. Styrgrupperna består i regel av beslutsfattare som kan göra ekonomiska prioriteringar, ge förslag som medför ekonomiska konsekvenser för den egna organisationen och vara med och genomföra besluten”. När det gäller styrgrupperna ändrade man inget i texten vid revideringen av handboken.

I den första utgåvan av handboken hette det att en expertgrupp ”arbetar med sakfrågor. Dess uppgift är att fånga upp och initiera utvecklingsfrågor inom sitt ämnesområde. Medlemmarna i en expertgrupp är inte bara representanter för KB:s samarbetspartners utan har även praktisk och teoretisk kunskap inom området.” Vid revideringen av handboken poängterade man att en expertgrupp är rådgivande. Man lade också till att gruppernas uppgift är att ”ge KB input som grund för framtida prioriteringar och val”.

Man säger i handboken att såväl styr- som expertgrupperna ”ska lyfta och föra vidare strategiska frågor till Nationella referensgruppen” liksom att de kan få uppdrag av både Nationella referensgruppen och KB. De kan också tillsätta arbetsgrupper och ge förslag till arbetsgrupper.

Arbetsgrupper och idégrupper

En styr- eller expertgrupp kan vid behov tillsätta en arbetsgrupp inom ett avgränsat område. Den kan bestå av medlemmar ur den egna gruppen eller andra experter. En arbetsgrupp är alltid kopplad till den styr- eller expertgrupp som har tillsatt den och arbetsgruppen rapporterar direkt till denna. I revideringen av handboken poängterade man att även arbetsgrupperna är rådgivande.

Idégrupper är tillfälliga grupper, som arbetar med avgränsade frågor under en begränsad tid. De tillsätts vid behov av Nationella referensgruppen, styr- och expertgrupper eller KB och behöver inte vara kopplade till en styr- eller expertgrupp utan kan vara fristående. Idégruppen är ett sätt att få in annan kompetens än den som finns i den övriga inflytandestrukturen. Medlemmarna handplockas eller utses efter intresseanmälan.

Utvärdering

Varje grupp ska varje år göra en självutvärdering av föregående verksamhetsår. Den görs vid sittande bord utifrån en fastställd modell. Nationella referensgruppen kan också initiera en extern utvärdering av en grupp, antingen på eget initiativ eller på initiativ av en styr- eller expertgrupp som för upp frågan till Nationella referensgruppen.

Gruppernas sammansättning och mandattid

Medlemmarna i grupperna i inflytandestrukturen representerar olika bibliotekstyper, myndigheter som är viktiga aktörer i bibliotekssamhället eller när det gäller de frågor grupperna behandlar och utbildnings- och forskningsinstitutioner i biblioteks- och informationsvetenskap. Representationen varierar från grupp till grupp och KB bestämmer hur platserna i respektive grupp ska fördelas. Representanterna för de olika bibliotekstyperna nomineras av Forum för specialbibliotekschefer, Nationella skolbiblioteksgruppen, Informations- och lånecentraler i samverkan, SKL och SUHF, representanterna för MTM, Skolverket, Statens kulturråd och Vetenskapsrådet av respektive myndighet och representanterna för institutionerna i biblioteks- och informationsvetenskap gemensamt av dessa institutioner. Det slutliga beslutet om vilka som ska sitta i grupperna fattas av riksbibliotekarien.

Mandattiden för medlemmarna i Nationella referensgruppen är två år med möjlighet till förlängning ett år och mandattiden för medlemmarna i styr- och expertgrupperna är tre år.

Varje grupp har en handläggare från KB som sekreterare. KB kan även ha adjungerade experter eller verksamhetsföreträdare i grupperna.

Handboken specificerar också vilka uppgifter ordförande, medlemmar respektive sekreterare i styr- och expertgrupperna har. Bland annat svarar ordföranden i styr- och referensgrupperna för kommunikationen mellan gruppen och Nationella referensgruppen medan sekreteraren svarar för kommunikationen mellan gruppen och KB. Ordföranden och sekreteraren sätter tillsammans ihop dagordningen och kallar till möten. Varje medlem i en grupp svarar för kommunikationen mellan gruppen och den verksamhet medlemmen representerar. Varje grupp ska också ta fram en kommunikationsplan. Huvudansvaret för det arbetet ligger på sekreteraren.

Förändringar i strukturen

I maj 2013, dvs. drygt ett år efter det första beslutet om hur den nya inflytandestrukturen skulle se ut, beslutade KB att lägga ner två av expertgrupperna, Expertgruppen för informationsförsörjning och resursdelning och Expertgruppen för kompetensutveckling och forskningsanknytning. Bakgrunden var att riksbibliotekarien av ekonomiska skäl beslutat om en minskad ekonomisk ram för alla avdelningar och att man därmed inte hade de personalresurser som behövdes för att driva alla expertgrupperna.

När det gäller Expertgruppen för informationsförsörjning och resursdelning skulle gruppens sekreterare gå i pension och skulle inte ersättas. Samtidigt ansåg man att flera av de frågor gruppen arbetade med låg mycket nära andra grupper i strukturen, bl.a. Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur, och skulle kunna överlämnas till dessa. Dessutom hade Sveriges depåbibliotek och lånecentral fått ett förstärkt uppdrag att stödja de kommunala biblioteken på området informationsförsörjning och resursdelning.

När det gäller Expertgruppen för kompetensutveckling och forskningsanknytning pekade KB i sitt beslut dels på att det fanns många andra aktörer inom området, dels på att KB:s personalresurser på området utbildningssamordning skulle minska. Man sade att kompetensfrågorna därför i fortsättningen skulle ingå som en del i samtliga styr- och expertgruppers områden och att KB:s kompetensutvecklingsinsatser skulle inriktas på de sakområden KB själva arbetar med och har kompetens inom. Man menade också att de frågor som gruppen arbetade med som rörde forskningsanknytning skulle kunna föras över till Expertgruppen för utvärdering och kvalitetsutveckling.

Medlemmarna i Expertgruppen för kompetensutveckling och forskningsanknytning reagerade starkt mot förslaget om nedläggning av gruppen. I en skrivelse till riksbibliotekarien ifrågasatte de om en nedläggning verkligen skulle innebära någon större besparing för KB. De menade att värdet av att expertgrupperna via sina nätverk skapar ökat samarbete, samsyn och utveckling inte ska underskattas och att sammansättningen av gruppen var "mycket ändamålsenlig för att uppnå just samordning och utveckling inom området kompetensutveckling och forskningsanknytning". De ansåg vidare att beslutet att lägga ner gruppen efter bara ett års arbete innebar "en nedprioritering av områdena kompetensutveckling och forskningsanknytning" och de uttryckte en oro för att Expertgruppen för kvalitet och utvärdering inte skulle hinna med området forskningsanknytning och hävdade att frågan om forskningsanknytning har stor betydelse för "bibliotekens och professionens utveckling och möjligheter att möta framtida utmaningar". När det gäller kompetensutveckling menade de att "det saknas en aktör som tar ett samlat grepp om det nationella utbudet och inriktningen på det som erbjuds." Vidare sade de att gruppens handlings- och verksamhetsplaner hade godkänts, "vilket gruppen uppfattade som en bekräftelse på att inriktningen var OK. Det finns en brist på tydlighet i KB:s syn på det nationella uppdraget, vilket kunde konstateras redan i förslaget till inflytandestruktur. Detta påpekades i remissvaren och vi tycker att det speglas i KB:s hantering av expertgruppernas nedläggning." Hur KB sköter sitt nationella uppdrag är naturligtvis inte expertgruppernas ansvar, sade de, men frågan är "vilken bild det ger av KB:s syn på inflytandestrukturen: Den remissades och diskuterades och fastställdes slutligen. Biblioteken (särskilt folkbiblioteken) tyckte inte att den var helt optimal och att den därför borde utvärderas efter 2-3 år. Att KB ändrar i inflytandestrukturen redan efter ca ett år, utan föregående signal eller dialog med berörda parter, kan inte tolkas på annat sätt än att inflytandestrukturen snarast är en fråga om pliktskyldighet och inte innebär ett reellt inflytande."¹⁴

I sitt svar till medlemmarna i expertgruppen sade riksbibliotekarien att KB:s ekonomiska läge gjort att man tvingats se över tolkningen av KB:s uppdrag och vara försiktiga med återbesättandet av tjänster. Det hade även påverkat bibliotekssamverkansuppdraget och man hade då "valt att dra ner på ambitionsnivån när det gäller KB:s arbete med generella strategiska kompetensutvecklingsinsatser". Expertgruppen hade därför rätt när den sade att nedläggningen av gruppen innebar en nedprioritering av området. Hon sade också apropå ifrågasättandet av hur effektiv besparingen skulle vara att expertgrupperna "inte existerar i ett vakuum, utan verkar i ett sammanhang. Det är inte endast en *expertgrupp* som läggs ner, utan ett helt *verksamhetsområde*. Expertgruppen har en handläggare kopplad till sig, medel till

¹⁴ Skrivelse till Riksbibliotekarien 2013-05-20.

projektutlysningar och resurser att härbärgera de initiativ och projekt som arbetas fram i grupperna.”¹⁵

Det finns kritiska röster mot beslutet också i Nationella referensgruppen, även om gruppen ställde sig bakom en nedläggning när frågan var uppe på gruppens första möte 2013. Kritiken riktar sig dock inte mot innehållet i beslutet utan formerna för det; man anser att KB fattade beslutet utan att först diskutera med Nationella referensgruppen och därmed satte sig över de riktlinjer man hade lagt fast för strukturen. Man säger också att KB:s agerande gjorde att KB:s ledning förlorade mycket förtroende liksom att alltför stora förändringar i strukturen under en mandatperiod kan stjälpa lojaliteten hos dem som sitter i grupperna.

Från KB säger man om beslutet att lägga ner de två grupperna att man inte kommunicerade beslutet om nedläggningen av de båda grupperna på rätt sätt, men att man sett till det sakliga innehållet inte gjorde fel som lade ner dem och att det framgår av handboken att det är KB som beslutar om vilka grupper som ska finnas i inflytandestrukturen.

I början av juli 2013 beslutade KB efter rekommendation från respektive expertgrupp att föra över tre ledamöter från Expertgruppen för informationsförsörjning och resurstilldelning till Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur och tre ledamöter från Expertgruppen för kompetensutveckling och forskningsanknytning till Expertgruppen för utvärdering och kvalitetsutveckling.¹⁶

Även mot detta beslut finns kritik från personer som är verksamma i inflytandestrukturen mot KB:s handläggning av ärendet; de personer som flyttades över till andra grupper var aldrig nominerade till dessa grupper och beslutet togs utan att konsultera de organisationer som nominerar medlemmar i de olika grupperna i inflytandestrukturen.

Från den första juli 2013 fick programmet OpenAccess.se en ny bredare inriktning och en ny organisation. I samband med det lade man ner styrgruppen för programmet och inrättade istället en ny expertgrupp, Expertgruppen för OpenAccess.se och publiceringsfrågor. Den närmare bakgrunden presenteras i avsnittet nedan om de båda grupperna.

Nationella utvecklingslinjer

Vid Nationella referensgruppens strategimöte våren 2013 väckte KB frågan om ett annat system för fördelningen av de projektmedel, som dittills hade fördelats av styr- och expertgrupperna, och pekade på olika modeller. Nationella referensgruppen förordade en modell med ett riktat stöd som utgår från strategiska områden med fokus på större och långsiktiga satsningar och KB fick i uppdrag att ta fram ett mer konkret förslag.

Under hösten presenterade KB ett förslag med följande principer:

¹⁵ Dnr 237-KB 290-2013, 2013-05-27.

¹⁶ Dnr 237-KB 290-2013, 2013-07-09.

- Inriktning och syfte ändras från att ha gällt medel för projekt till att istället gälla nationella utvecklingslinjer inom bibliotekssfären.
- Dialogen mellan Nationella referensgruppen och KB:s ledningsgrupp är den bärande principen i modellen – de pekar gemensamt ut aktuella nationella utvecklingslinjer inom bibliotekssfären och i vilka former utveckling bör genomföras – utredningar, förstudier, projekt, upphandling, uppdrag, etcetera.
- Modellen följer KB:s budgetprocess och KB:s ledningsgrupp avgör vilka resurser som KB kan bidra med i de utpekade utvecklingslinjerna, på kort och på lång sikt.
- KB tar en aktiv roll i de utvecklingslinjer som pekas ut.
- Nationella referensgruppens möten blir viktiga forum för strategiska diskussioner.
- Den årliga bibliotekschefskonferensen blir den centrala punkten i kommunikationen kring de nationella utvecklingslinjerna till hela bibliotekssfären.
- Styr- och expertgrupperna blir viktiga kanaler för idéer och inte som idag där grupperna tar fram förslag till beslut.

Man sade vidare att modellen ”startar med en insamling av idéer från verksamheten, kanaliserad via KB:s styr- och expertgrupper och andra relevanta forum. KB gör samtidigt en strategisk omvärldsbevakning. KB sammanställer resultatet från insamlingen och omvärldsbevakningen till ett diskussionsunderlag som behandlas på Nationella referensgruppens årliga strategiska möte under våren. Underlaget tas sedan vidare till KB:s ledningsgrupp för fortsatta diskussioner. Därefter tas rekommendationer till beslut i Nationella referensgruppen. Rekommendationerna innehåller ett antal aktuella nationella utvecklingslinjer, prioritetsordning och förslag på hur arbetet ska kunna utföras inom utvecklingslinjerna. Nationella referensgruppens rekommendationer vägs in i KB:s budgetprocess och KB:s ledningsgrupp avgör vilka resurser som KB kan bidra med i de utpekade utvecklingslinjerna, på kort och på lång sikt. Utifrån detta ’bemannas’ utvecklingslinjerna, i första hand med resurser från KB och med kompletteringar utanför KB enligt ovanstående principer.

Den årliga Bibliotekschefskonferensen blir hjärtat i kommunikationen till hela bibliotekssfären för de nationella utvecklingslinjerna. KB:s interna samordning blir navet.

Den nya modellen löper i sin första omgång över ett drygt år. När modellen är igång kan de nationella utvecklingslinjerna förhoppningsvis uppdateras och prioriteras löpande, samtidigt som Nationella referensgruppen och KB:s ledningsgrupp hålls uppdaterade om resultatet från det pågående arbetet inom de nationella utvecklingslinjerna och fortsätter dialogen sinsemellan.”¹⁷

Vid sitt möte den 20 november 2013 sade man från KB att syftet med den nya modellen var att projektmedlen skulle kunna användas på ett bättre sätt. Nationella referensgruppen rekommenderade KB att börja arbeta efter den nya modellen från 2014. Under våren 2014 arbetade styr- och referensgrupperna fram förslag till nationella utvecklingslinjer inom sina respektive områden och i maj diskuterade Nationella referensgruppen förslagen i en workshop. KB hann inte göra den strategiska

¹⁷ Minnesanteckningar från Nationella referensgruppens möte den 30 september 2013.

omvärldsbevakningen innan Nationella referensgruppen hade sitt möte i våras. I övrigt har man hittills följt den arbetsmodell man skissade.

Inflytandestrukturen och KB:s organisation

Det nationella uppdraget och därmed också inflytandestrukturen är en angelägenhet för flera delar av KB:s organisation.

Verksamheten på KB leds av Riksbibliotekarien och är organiserad i fem avdelningar: Avdelningen för fysiska samlingar, Avdelningen för digitala samlingar, Avdelningen för publik verksamhet, Avdelningen för informationssystem och Avdelningen för verksamhetsstöd.

Avdelningen för fysiska samlingar

Avdelningen för fysiska samlingar ansvarar för att samla in och beskriva de fysiska pliktleveranserna, för samlingsuppbyggnad av fysiska dokument, för bevarande av fysiska samlingar och för att ta emot donationer inom avdelningens ansvarsområde. Inom avdelningen finns fyra enheter: Bevarande och inbindning, Handskrifter, kartor och bilder, Nationalbibliografin och Vardagstryck.

Avdelningen för digitala samlingar

Avdelningen för digitala samlingar ansvarar för att samla in, beskriva och bevara audiovisuella pliktleveranser, digitala pliktleveranser och pliktlevererade dagstidningar. Inom avdelningen finns också ansvaret för samlingsuppbyggnad av audiovisuella medier, digitala medier och dagstidningar samt att ta emot donationer inom sitt ansvarsområde. Avdelningen ansvarar även för KB:s digitaliseringsverksamhet. Inom avdelningen finns fyra enheter: Dagstidningar, radio och tv, Digitalisering, Filmarkivet och Film, musik och spel.

Avdelningen för publik verksamhet

Avdelningen för publik verksamhet ansvarar för den utåtriktade verksamheten och kontakten med KB:s målgrupper. Det innefattar fysiskt och digitalt tillgängliggörande, stöd och kunskapsuppbyggnad samt kommunikation. Avdelningen ansvarar vidare för nationell överblick, samverkan och utveckling inom biblioteksväsendet, bland annat Sveriges officiella biblioteksstatistik. Inom avdelningen finns fem enheter: Nationell bibliotekssamverkan, Kunskapsuppbyggnad, Kommunikation och e-tjänster, Användarservice och Dokumentleverans.

Avdelningen för informationssystem

Avdelningen för informationssystem ansvarar för system-, webb- och tjänsteutveckling för KB:s samtliga system och IT-tjänster samt förvaltning av och infrastruktur för dessa. Vidare samordnas vissa tvärgående processer som metadata. Avdelningen ansvarar också för dataflöden, IT-utrustning inkl. inköp, telefoni samt digital lagring. Inom avdelningen finns tre enheter: Drift, Metadata och systemstöd och Systemutveckling och design.

Avdelningen för verksamhetsstöd

Avdelningen för verksamhetsstöd ansvarar för stöd till KB:s avdelningar avseende verksamhetsstyrning, ekonomi och upphandling, juridik, HR, ärende- och dokumenthantering, ämbetsarkiv och arkivförteckning, internservice, fastigheter samt säkerhet. Inom avdelningen finns tre enheter: HR, Ekonomi och Internservice och säkerhet.

Program

Inom KB finns det flera verksamheter som berör flera avdelningar eller enheter och alltså går genom linjeorganisationen, s.k. tvärgående verksamhet. Denna verksamhet är i sedan 2014 i allmänhet organiserad i program. Programmets verksamhet planeras i dialog med avdelningarna och genomförs med avdelningarnas resurser. Programmen ska kommunicera internt och initiera och delta i nationell och internationell samverkan inom ansvarsområdet. De ska också ge stöd och vägledning till ledningen i strategiska, programrelaterade frågor. I dagsläget finns fyra program: plikt, metadata, digitalisering och IT. Programmen samordnas av biträdande Riksbibliotekarien och de leds av programansvariga, som också är sekreterare i de expertgrupper i inflytandestrukturen som berör deras område. KB:s ledningsgrupp har haft en diskussion om det nationella samverkansuppdraget skulle kunna vara ett program men kom fram till att den styrmodell man använder sig av inte gick att förena med inflytandestrukturen.

Samordning inom inflytandestrukturen

Ansvaret för det löpande arbetet med inflytandestrukturen ligger på Nationell bibliotekssamverkan, som är en enhet inom Avdelningen för publik verksamhet. Flera personer inom Avdelningen för informationssystem samt KB:s ledning är också involverade i strukturen, dels genom Nationella referensgruppen, där riksbibliotekarien är ordförande och även cheferna för Avdelningen för publik verksamhet och Avdelningen för informationssystem deltar i mötena, dels genom NU-gruppen (se nedan).

För samordning inom inflytandestrukturen har det tidigare internt inom KB funnits en planeringsgrupp för det nationella uppdraget, där bl.a. berörda avdelningschefer och sekreterarna i de olika grupperna ingått. Vidare har ordförandena för de olika grupperna mötts två gånger per år.

I samband med KB:s omorganisation den 1 januari 2014 ändrades gruppens sammansättning och uppgifter något, dels för att tydliggöra gruppens syfte, dels för att minska på antalet möten inom strukturen. Den nya gruppen kom att kallas NU-gruppen och syftet med att inrätta gruppen var enligt ett internt PM att "säkerställa att det arbete som görs inom avdelningarna för Informationssystem (IS) och Publik verksamhet (PV) som rör det nationella bibliotekssamverkansuppdraget samordnas för att skapa tydlighet både internt och externt".¹⁸ Gruppen är inget beslutande organ utan ska ha fördjupade diskussioner och bereda och ge förslag så att IS, PV, programmen och expert- och styrgrupperna arbetar åt samma håll. Ett forum har upprättats på internwebben för dagordningar och minnesanteckningar så att alla intresserade inom KB kan ta del av

¹⁸ Inrättandet av en grupp för det nationella samverkansuppdraget över avdelnings- och enhetsgränser, PM v.1.4, 2014-01-31

informationen och föreslå ärenden för beredning. NU-gruppen möts cirka en gång i månaden och består av sekreterarna i de olika grupperna i inflytandestrukturen samt berörda avdelnings- och enhetschefer, sammanlagt 15 personer:

- Ordförande/sammankallande: Enhetschef för Nationell bibliotekssamverkan (Anna Lundén).
- Sekreterare: Handläggare för inflytandestrukturen (Carina Heurlin Fernold).
- Ledamöter: Sekreterare i inflytandestrukturens styr- och expertgrupper (Elisabet Ahlqvist, Stina Degerstedt, Maria Kadesjö, Göran Konstenius, Ulf Kronman, Elin Lucassi, Britt-Marie Wideberg), Koordinator för Libris (Maria Kadesjö), Enhetschefer för Systemutveckling och design, Metadata och systemstöd och Kommunikation och e-tjänster (Martin Malmsten, Miriam Säfström, André Wachholtz).
- Ständigt adjungerade: Avdelningscheferna för Informationssystem och Publik verksamhet (Maria Hedenström och Christina Jönsson Adrial), samt en representant från Ledningsstödet (Göran Konstenius).

Vid behov bjuds föredragande in för övergripande frågor, t.ex. e-böcker, folkbiblioteken i Libris, nationella utvecklingslinjer, samlad ingång och SwePub.

Från och med 2014 har man också minskat antalet möten med ordförandena i inflytandestrukturen från två till ett möte per år. Det mötet ska vara gemensamt med Nationella referensgruppen och hållas i anslutning till KB:s årliga bibliotekschefskonferens i november.

Kostnaderna för inflytandestrukturen

De kostnader som finns för inflytandestrukturen är KB:s lönekostnader för de medarbetare som är involverade i strukturen, möteskostnader, löne- och resekostnader för medlemmarna i de olika grupperna i strukturen och de kostnader de nominerande organisationerna har för nomineringsprocessen.

Det är ogörligt att göra en exakt beräkning av dessa kostnader, däremot kan man göra en schematisk skattning av dem.

Från KB är sekreterarna i grupperna, ytterligare några handläggare, några chefer och riksbibliotekarien involverade i arbetet i inflytandestrukturen. Sekreterarna i grupperna lägger ner sammanlagt 520 arbetsdagar på arbete kopplat till inflytandestrukturen. Till det kommer 120 arbetsdagar som biträdande sekreterare, chefer och riksbibliotekarien svarar för. Sammantaget innebär det en kostnad på 1,8 milj kr.¹⁹

¹⁹ Enligt uppgift från KB lägger sju av sekreterarna 25 procent och en av dem 60 procent av sin arbetstid på inflytandestrukturen. Det blir sammanlagt 517 arbetsdagar om man utgår från att ett år har 220 arbetsdagar. För dessa handläggare har jag gjort antagandet att de har en genomsnittlig lön på 35 000 kr per månad, vilket innebär att en arbetsdag kostar 2 700 kr. Ytterligare nio handläggare eller chefer är adjungerade till grupperna och riksbibliotekarien är ordförande i Nationella referensgruppen. Det är rimligt att anta att dessa lägger ner ungefär lika mycket tid på arbetet i grupperna som övriga

Eftersom gruppernas möten antingen är i KB:s egna lokaler eller hos någon av medlemmarna i grupperna har man inga lokalkostnader för gruppernas möten. Möteskostnaderna består därför i huvudsak av kostnader för fika, drygt 30 000 kr per år.²⁰

Om man vidare utgår från att varje grupp har fyra möten per år och att varje möte kräver i genomsnitt tre dagars arbete av medlemmarna i grupperna, inklusive för- och efterarbete, lägger dessa ner sammanlagt 960 arbetsdagar per år på sitt arbete i inflytandestrukturen, dvs. arbetstid till en kostnad av 3,3 milj kr.²¹

Resekostnaderna för medlemmarna i grupperna i inflytandestrukturen kan uppskattas till ca 320 000 kr per år.²²

När det gäller nomineringen kan processen kring denna innebära ett omfattande arbete när mandattiden går ut för ledamöterna och nya ska utses. Till det kommer den tid det tar att nominera nya ledamöter när någon ledamot lämnar en grupp under en pågående mandatperiod. 80 personer är medlemmar i de olika grupperna. Det innebär en kostnad på 24 000 kr per år.²³

Inflytandestrukturen kostar alltså ca 5,5 miljoner kronor kr per år. Av det svarar KB för knappt två och det övriga bibliotekssamhället, i realiteten arbetsgivarna för de personer som är medlemmar i de olika grupperna i strukturen, drygt 3,5 milj kr per år.

medlemmar i grupperna gör. När det gäller lönekostnaden för dessa har jag kalkylerat med en genomsnittlig månadslön på 45 000 kr per månad.

²⁰ Skattningen bygger på antagandet att varje möte kostar ca 1 000 kr och att grupperna har sammanlagt 32 möten per år.

²¹ Kalkylen bygger på ett antagande om en genomsnittlig månadslön på 45 000 kr, sociala avgifter på 40 procent och 220 arbetsdagar per år, vilket innebär att en arbetsdag kostar drygt 3 400 kr.

²² Skattningen bygger på antagandet att de 80 personer som finns i grupperna deltar i fyra möten var per år och har en resekostnad som är i genomsnitt 1 000 kr per möte.

²³ Kalkylen bygger på att nomineringsprocessen för varje medlem i grupperna i genomsnitt innebär två timmars arbete. Det innebär 160 arbetstimmar under en treårsperiod, som är mandatperioden för flertalet grupper, alltså 53 timmar eller knappt sju arbetsdagar.

5. Struktur för samverkan

Inflytandestrukturen kan ses som en del av en större struktur för KB:s samverkan med omvärlden, som utöver inflytandestrukturen består av KB:s insynsråd, en styrgrupp och en referensgrupp för vidareutvecklingen av SwePub, ett samarbete med Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, Statens kulturråd och Sveriges universitets- och högskoleförbund, SUHF, som regleras genom överenskommelser, en kvalitetsgrupp för att tillsammans med länsbiblioteken följa upp kommunernas och landstingens/regionernas arbete med biblioteksplanerna och medverkan i Digisam. KB har också partners med specifika uppdrag inom ramen för det nationella uppdraget och hösten 2014 kommer man att återuppta verksamheten med ett forskarråd.

Insynsrådet

Fram till 2013, då den nya myndighetsförordningen började gälla, hade KB en styrelse. Med den nya myndighetsförordningen blev KB vad som kallas en enrådsmyndighet och styrelsen ersattes av ett insynsråd. Insynsrådet, som utses av regeringen, är en rådgivande grupp till Riksbibliotekarien och ska också möjliggöra insyn i myndighetens verksamhet för såväl regeringen som medborgarna.

Universiteten och högskolorna, inklusive forskningsbiblioteken, har en mycket stark ställning i insynsrådet med hälften av ledamöterna. Där finns också representanter för länsbiblioteken, SFI, Riksarkivet och Riksantikvarieämbetet. Det finns inget formellt samband mellan insynsrådet och inflytandestrukturen men det finns en informell kontaktyta genom att en person är ledamot i både insynsrådet och Nationella referensgruppen. De parter som är representerade i inflytandestrukturen men inte i insynsrådet är MTM, specialbiblioteken och Statens kulturråd.

När den dåvarande Nationella referensgruppen i februari 2008 informerades om att KB:s styrelse skulle ersättas av ett insynsråd noterade den att insynsrådet och Nationella referensgruppen skulle komma att tangera varandras områden.²⁴

Vidareutveckling av Swepub

För vidareutvecklingen av Swepub finns en projektorganisation, som består av en styrgrupp, en referensgrupp och en projektgrupp. Styrgruppen har sju medlemmar, varav SUHF utser fyra, Vetenskapsrådet två och KB en. Referensgruppen utses av styrgruppen. I referensgruppen finns representanter för de system som lärosätena använder idag liksom kompetenser inom bibliometri, CRIS-frågor och SwePub-specifika tekniska frågor. I gruppen finns också representanter för det konstnärliga området, myndigheter och både stora och små lärosäten. Planeringsgruppen består av personal från KB.

Det finns en koppling mellan Swepub-projektet och inflytandestrukturen genom att två av medlemmarna i styrgruppen också är medlemmar i Nationella referensgruppen och att sekreterarna i Libris styrgrupp och Expertgruppen för OA och publicering är med i

²⁴ Protokoll Kungl. bibliotekets nationella referensgrupp torsdag 14 februari 2008, § 6c.

projektgruppen.

Överenskommelse med MTM

Överenskommelsen mellan MTM och KB har utgångspunkten att båda myndigheterna har regeringens uppdrag att arbeta för de allmänna bibliotekens utveckling. Överenskommelsen ska tydliggöra de båda parternas roller och intentioner när det gäller biblioteksområdet. Den nuvarande överenskommelsen gäller 2014 – 2016.²⁵

I överenskommelsen konstateras att MTM och KB möts i olika samverkansgrupper. KB är representerat i MTM:s råd och MTM i olika delar av KB:s inflytandestruktur. Båda myndigheterna medverkar i Digisam. I överenskommelsen preciserar man tre samverkansområden: tillgänglighet; biblioteksutveckling; samlingar, katalog och metadata.

I inflytandestrukturen är MTM representerat i Nationella referensgruppen, Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur, Expertgruppen för digitalisering, Expertgruppen för metadata, Expertgruppen för utbildning och lärande och Expertgruppen för utvärdering och kvalitetsutveckling.

Överenskommelse med Statens kulturråd

Även överenskommelsen mellan KB och Statens kulturråd har som utgångspunkt att båda myndigheterna har regeringens uppdrag att arbeta för de allmänna bibliotekens utveckling och överenskommelsen ska tydliggöra de båda parternas roller och intentioner när det gäller biblioteksområdet. Den nuvarande överenskommelsen gäller 2013 – 2015 och säger att de båda myndigheterna ska samverka i KB:s arbete med uppföljningen av biblioteksplanerna och i Kulturrådets arbete med Kultursamverkansmodellen.²⁶

Kulturrådet är representerat i Nationella referensgruppen och i gruppen Kvalitetsutveckling.

Överenskommelse med SUHF

Den nuvarande överenskommelsen med SUHF är från december 2011 och håller på att revideras. Eftersom processen är i slutskedet kommer den äldre överenskommelsen inte att refereras här.

SUHF är den organisation som har den starkaste representationen i inflytandestrukturen. Man har representanter i samtliga grupper och utser ordföranden i fem av de åtta grupperna.

²⁵ Dnr 122-KB 1082-2013, 2013-11-26.

²⁶ Dnr 122-KB 188-2013, 2013-03-18.

Kvalitetsutveckling

Sedan 2012 har KB arbetsgruppen Kvalitetsutveckling för att i dialog med länsbiblioteken följa upp kommunernas och landstingens/regionernas arbete med biblioteksplanerna. Där ingår verksamhetsansvariga på de regionala biblioteksverksamheterna tillsammans med personal från KB och en representant för Statens kulturråd. Kvalitetsfrågorna har fått en framträdande plats i gruppens arbete, dels eftersom det behövs modeller för uppföljning av både de strategiska och de kvantitativa delarna av biblioteksplanerna, dels eftersom man ser biblioteksplanerna som viktiga verktyg för biblioteksutveckling. Gruppen har diskuterat ett brett spektra av frågor, t.ex. biblioteksstatistik, målformuleringar och uppföljning av biblioteksplaner med hjälp av nyckeltal och brukarundersökningar och är även ett forum för erfarenhetsutbyte.

Sekreteraren i Kvalitetsutveckling är också sekreterare i Expertgruppen för utvärdering och kvalitetsutveckling.

Partners

När KB 2011 fick ett samordningsansvar för biblioteksväsendet tog man över finansieringen av Informations- och lånecentralerna, depåbiblioteket och Internationella bibliotekets nationella del från Statens kulturråd. Som en följd av utredningen Centraler i ett nytt bibliotekslandskap ändrades strukturen för dessa institutioner från den första januari 2013. Lånecentralfunktionen koncentrerades till Umeå och gick samman med depåbiblioteket till Sveriges depåbibliotek och lånecentral och lånecentralerna i Malmö och Stockholm lades ner. Internationella biblioteket fortsatte som lånecentral för mångspråkig media. Samtidigt blev Sveriges depåbibliotek och lånecentral, Internationella biblioteket, Malmö stadsbibliotek och Regionbibliotek Stockholm KB:s partners inom det nationella utvecklingsuppdraget med folk- och skolbiblioteken som främsta målgrupp.

KB ser visserligen inte sina partners som samverkansstrukturer utan som drift- och utvecklingsverksamhet, som KB enligt uppdrag finansierar för att stötta biblioteken. Enheternas uppdrag utgår dock från KB:s plan för nationell biblioteksutveckling. "Behoven fångas in av enheterna själva genom dess samverkan med biblioteken, och från KB genom inflytandestrukturen."²⁷

Sveriges depåbibliotek och lånecentral

Sveriges depåbibliotek och lånecentral tillhandahåller spetstjänster när det gäller fjärrlån, dvs. sådana tjänster som kommunbiblioteken eller läns- och regionbiblioteken inte har kompetens att själva tillhandahålla. Man är också ett nationellt kompetenscenter för stöd i katalogisering i Libris, medieförsörjning, samlingar och digitaliseringsfrågor.

²⁷ Rutiner för samråd och styrning 2013 – 2015, KB 2012-06-21.

Sveriges depåbibliotek och lånecentral var representerat i den nedlagda Expertgruppen för informationsförsörjning och resursdelning och är nu representerat i Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur.

Internationella biblioteket

Internationella bibliotekets huvuduppdrag gentemot KB är att vara lånecentral för mångspråkig media, att utveckla en webbresurs för biblioteken kring mångspråkighet och att berika Libris katalog med poster för mångspråkig media. Man ska även arbeta med metodutveckling, konsultativt stöd och kompetensutveckling kring mångspråkiga media, t.ex. inköpskanaler, bemötandefrågor och samhällsinformation och är ett nationellt kompetenscenter för folk- och skolbibliotek när det gäller mångspråkig media.

Internationella biblioteket är representerat i Libris användargrupp och Expertgruppen för metadata.

Malmö stadsbibliotek

Malmö stadsbibliotek är KB:s partner i det nationella uppdraget när det gäller att utveckla nationella webbtjänster för folk- och skolbibliotek. Man ansvarar också för utveckling och drift av den virtuella frågetjänsten Bibblan svarar.

Malmö stadsbibliotek är representerat i Expertgruppen för utbildning och lärande.

Regionbibliotek Stockholm

Regionbibliotek Stockholm är KB:s partner i det nationella uppdraget främst när det gäller biblioteksstatistik och uppföljning. Uppdraget för perioden 2013 – 2015 innebär bl.a. att:

- Tillsammans med KB identifiera områden som inte kan täckas in av den nationella biblioteksstatistiken och som kan utvärderas på annat sätt och/eller vara föremål för temastudier.
- Ta fram och testa metoder som kompletterar statistiken, t.ex. kvalitetskriterier.
- Vara testbädd för olika verktyg och metoder och fungera som pedagogisk resurs i KB och länsbibliotekens gemensamma arbete att ta fram ett gemensamt ramverk för kvalitetsarbete.

Regionbibliotek Stockholm är representerat i Expertgruppen för utvärdering och kvalitetsutveckling och i gruppen Kvalitetsutveckling.

6. Nationella referensgruppen

Nationella referensgruppen har en central roll i inflytandestrukturen. Den är remissinstans och rådgivare i strategiska frågor som rör det nationella uppdraget. Den ska fånga upp strategiska frågor från styr- och expertgrupperna men kan också ge dessa uppdrag. Den har vidare möjlighet att ge rekommendationer om att tillsätta och avsluta styr- och expertgrupper liksom att ge förslag till att inrätta idégrupper. KB säger också att man vill utveckla kontakterna med bibliotek, myndigheter, informationsproducenter och andra relevanta aktörer och att Nationella referensgruppen är en kanal för det.

Nationella referensgruppen har alltså en övergripande roll i förhållande till styr- och expertgrupperna, samtidigt som dessa också har direkta ingångar till KB.

Riksbibliotekarien är ordförande i gruppen, som därutöver har 13 ledamöter. Av dessa utses fyra av SUHF, en av Forum för specialbibliotekschefer, fem av SKL och en vardera av Myndigheten för tillgängliga medier (MTM), Statens kulturråd och Skolverket. Av de ledamöter SUHF utser är två rektorer och av de ledamöter SKL utser är en handläggare medan två representerar folkbibliotek, en sjukhusbibliotek och en läns- och regionbibliotek. Skolverket har aldrig utsett någon medlem i gruppen.

Gruppens verksamhet

2012 hade gruppen fyra möten, 2013 fyra och första halvåret 2014 två.

Vid det första mötet 2012 gjorde gruppen en självutvärdering av sitt arbete under föregående år och konstaterade att man bl.a. arbetat med KB:s utvidgade uppdrag, den nya inflytandestrukturen, KB:s strategi för nationell biblioteksutveckling, nationell infrastruktur, e-boksutredningen och fjärrlåneutredningen. Man tyckte att man hade diskuterat rätt frågor, men önskade att man hade fått möjlighet att delta i diskussionen steget tidigare. Man kom fram till att en lösning på det skulle kunna vara att man diskuterade Nationell samverkans verksamhetsplan och då i perspektivet av verksamhetsplanen för hela KB för att kunna se helheten och därmed förstå prioriteringarna bättre. En sådan diskussion tycks av anteckningarna från gruppens möten dock aldrig ha kommit till stånd. Gruppen konstaterade också att de tekniska frågorna är viktiga men svåra, att det är viktigt att diskutera nationell strategi och att frågorna om e-böcker och nationell katalog är viktiga. Man ville vidare att antalet informationspunkter på dagordningen skulle reduceras för att skapa utrymme för strategiska diskussioner. I diskussionen ställdes också frågan om hur gruppen förhöll sig till att mötena begränsades till KB:s frågor. Svaret blev att KB:s uppdrag är första prioritet, men att man inte skulle tveka om att ta upp angelägna frågor som ligger utanför KB:s verksamhetsplan, t.ex. läsfrämjande.

Den enda fråga som utöver självutvärderingen ledde till ett ställningstagande från gruppens sida på mötet var KB:s slutsatser och förslag till åtgärder med anledning av översynen av lånecentraler, depåbiblioteket och internationella biblioteket. Gruppen ansåg att förslagen var balanserade och låg väl i tiden och föreslog att KB nu skulle ta ett samlat grepp på hela fjärrlånefrågan.

En stor del av mötet var information från KB om pågående utvecklingsarbete inom nationella infrastrukturen, t.ex. utvecklingsprojekt inom Libris, Deweyprojektet och arbetet med databrunnar, men informationen ledde inte till några ställningstaganden från gruppen. Det fanns också gott om andra informationspunkter på dagordningen.

Vid sitt andra möte i april 2012 ställde sig gruppen bakom ett förslag till handlingsplan från Libris styrgrupp som rörde upphandling av en nationell länkserver. Man fick också information om genomförda och planerade förändringar i KB:s organisation. Den mest omfattande punkten på mötet var dock en genomgång av styr- och expertgruppernas preliminära verksamhetsplaner och Nationella referensgruppen kom med en lång rad förslag till förändringar eller kompletteringar. Ett av förslagen var att tillsätta en idégrupp som skulle utreda varför det tog så lång tid för folkbiblioteken att ansluta sig till Libris. Gruppen skulle återkoppla till Nationella referensgruppen. Resultatet blev att Libris styrgrupp vid sitt möte i maj 2012 tillsatte en egen arbetsgrupp med samma syfte. Vidare föreslog man att Expertgruppen för informationsförsörjning skulle arbeta med e-resurser för folkbibliotek och att den skulle utveckla ett samarbete/kunskapsutbyte med Styrgruppen för BIBSAM-konsortiet kring frågan. I Expertgruppens verksamhetsberättelse för 2012 redovisas också hur man integrerat Nationella referensgruppens synpunkter i arbetet. I de flesta fall framgår det dock inte av styr- och expertgruppernas verksamhetsberättelse på vilket sätt de tagit till sig Nationella referensgruppens synpunkter.

Följande möte var i september och bestod i huvudsak av lägesrapporter från delar av inflytandestrukturen. Med ett undantag av rapporterna ledde ingen av rapporterna till något uttalat ställningstagande från Nationella referensgruppen. Undantaget var en rekommendation från Expertgruppen för metadata om katalogiseringsregelverket RDA. Referensgruppen biföll rekommendationen och uppdrog åt expertgruppen att fortsätta arbeta med frågan.

På dagordningen för Nationella referensgruppens möte i november 2012 stod en lång rad rapporter. En rapport om verksamhetsplan och budget för lånecentraler, depåbibliotek och Internationella biblioteket 2013 ledde till att Nationella referensgruppen konstaterade att planerna låg i linje med KB:s uppdrag och det kom inga förslag om ändringar i dem. I övrigt ledde inga rapporter till uttalade ställningstaganden från gruppen. En planerad diskussion om arbetsformerna för Nationella referensgruppens uppdrag att vara rådgivande i strategiska frågor som rör det nationella uppdraget utgick p.g.a. tidsbrist.

Även gruppens första möte 2013 innehöll mycket information från KB kring frågor som man arbetade med inom ramen för inflytandestrukturen. Ett förslag till uppdaterade rekommendationer för fjärrlån, som tagits fram av Expertgruppen för informationsförsörjning och resursdelning, godkändes av gruppen. Ordföranden i Expertgruppen för digitalisering presenterade en kartläggning av digitaliseringsplattformar, som dock inte ledde till något ställningstagande från Nationella referensgruppen. Gruppen fick även en föredragning av förslaget om nedläggningen av Expertgruppen för informationsförsörjning och resursdelning och Expertgruppen för kompetensutveckling och forskningsanknytning på bordet och ställde sig positivt till förslaget.

Vid gruppens andra möte för året, som var i maj och som var det årliga strategimötet, diskuterade man KB:s rapport "Sammanhållet system för distribution av e-böcker till bibliotek" och tog ställning för en av tre möjliga modeller som presenterades i rapporten. Man tog vidare ställning till en utredning från KB om fjärrlån och gav KB i uppdrag att ta fram en modell med tydlig lägsta nivå för att erhålla kompensation för fjärrlån. KB presenterade också en utredning om hur projektmodellen fungerat och presenterade alternativa modeller. Gruppen tog ställning för en modell med ett riktat stöd som utgår från strategiska områden med fokus på större och långsiktiga satsningar. Vid mötet ställde man sig slutligen bakom ett förslag till breddad inriktning för KB:s program OpenAccess.se.

Utöver några rena informationspunkter presenterade KB vid septembermötet en utvecklad modell för projektmedlen, där man också lanserade idén om nationella utvecklingslinjer. Man presenterade vidare ett förslag till modell för fjärrlånekompensation, ett förslag som gruppen tillstyrkte. En medlem i gruppen lyfte frågan om bibliotekarieutbildningarna kontra bibliotekens behov av personal med kompetens kring litteraturförmedling och undrade hur man kan ta sig an den frågan. KB:s svar var att man inte kan påverka utbildningen i biblioteks- och informationsvetenskap utan att det KB gör är att man följer upp biblioteksplanerna.

Vid novembermötet 2013 rekommenderade Nationella referensgruppen KB att börja arbeta med modellen med nationella utvecklingslinjer från 2014. I övrigt bestod mötet av information från KB i olika frågor, bl.a. KB:s omorganisation och e-boksuppdraget.

Nationella referensgruppens möte i februari 2014 bestod av information från KB och på dagordningen för strategimötet i maj fanns bl.a. lägesrapporter om SwePub, Libris för folkbiblioteken och e-boksuppdraget. Under mötet hade man också en workshop kring de förslag till nationella utvecklingslinjer som lämnats av styr- och expertgrupperna.

7. Styrgruppen för BIBSAM-konsortiet

Styrgruppen för BIBSAM-konsortiet arbetar med utveckling och förvaltning av nationella licensavtal för tillgång till e-resurser. Målet är en effektiv informationsförsörjning till högre utbildning och forskning. Gruppen är rådgivande till riksbibliotekarien både när det gäller de centrala licensavtalen för forskningsbiblioteken och vilka institutioner som får delta i BIBSAM-avtalen.

BIBSAM-konsortiet har 79 medlemmar, dvs. institutioner som har gett KB fullmakt att företräda dem i förhandlingar om licenser, varav 73 har beställt någon e-resurs inom ramen för de centrala licensavtalen. Konsortiet omsätter i år 284 miljoner kronor, pengar som kommer från lärosäten, myndigheter och forskningsinstitut. De tio största konsortiemedlemmarna svarar för 75 procent av det beloppet.

För mandatperioden 2012 – 2014 har gruppen haft följande övergripande mål:

- Främja en effektiv informationsförsörjning till högre utbildning och forskning genom att upprätta bra avtal för e-resurser när det gäller såväl pris som villkor.
- Styrgruppen bidrar med information och kunskap som stödjer strategiska val vid utvecklingen av licensverksamheten.
- BIBSAM-konsortiets medlemmar ska känna sig väl informerade och delaktiga i utvecklingen av licensverksamheten.

Gruppen har sju medlemmar. SUHF utser sex av dessa, inklusive ordförande, och specialbiblioteken en.

Gruppens verksamhet

På gruppens verksamhetsplaner under perioden har funnits frågor som omförhandlingar, prismodeller, fördelningsnycklar, utvidgad målgrupp, inflytandet för BIBSAM-konsortiets medlemmar, utvärderingskriterier för avtal, att följa OA-frågor från ett mediaförsörjningsperspektiv, att följa Librisfrågor från ett mediaförsörjningsperspektiv och omvärldsbevakning.

Under 2012 hade gruppen sex möten, varav tre e-möten, under 2013 sju, varav tre e-möten, och under våren 2014 tre.

Under 2012 accepterade styrgruppen 14 myndigheter och forskningsinstitut som nya deltagare i BIBSAM-konsortiet. Sammanlagt kom det från dessa nya deltagare in 70 förfrågningar om priset på olika e-resurser, vilka ledde till 13 beställningar till ett värde av ca 440 000 kr. Styrgruppen beslutade också att en utvärdering av processen skulle ske.

Under diskussionen om verksamhetsplanen för 2012 poängterade gruppen att man för en bättre omvärldsanalys behöver tätare kontakter med andra stora konsortier och stora upphandlare av vetenskapliga resurser.

Under 2012 avslutades ett arbete med att revidera konsortiets avtalsprinciper. Arbetet resulterade i två olika publikationer med avtalsinformation, en för bibliotekspersonal på fältet och en för utländska leverantörer.

Gruppen har vidare diskuterat Open Access och licensverksamheten. Samordnaren för Styrgruppen för Open.Access.se deltog under 2012 i två möten med Styrgruppen för BIBSAM-konsortiet och de båda styrgrupperna hade ett gemensamt möte. Samspelet mellan grupperna fortsatte under 2013 och man har även pekat på behovet av ett ökat samarbete mellan grupperna.

Under 2013 accepterade styrgruppen fyra myndigheter och högskolor som nya deltagare i BIBSAM-konsortiet. Sammanlagt kom det från de nya deltagarna in 53 förfrågningar om priser på olika e-resurser vilka ledde till beställningar till ett värde av 1,2 miljoner kronor. Man gjorde också en utvärdering av den vidgade målgruppen (se nedan).

Under våren utformades två utvärderingsdokument, som är tänkta att användas av styrgruppen vid omförhandlingar. I dessa dokument samlas all information om ett förlag. Styrgruppen var också involverad i flera omförhandlingar, antingen genom direkt deltagande från medlemmar i styrgruppen eller genom diskussioner på styrgruppens möten.

Gruppen inledde under 2013 ett arbete med att diskutera för- och nackdelar med "big deals".

Under årets sista styrgruppsmöte hade gruppen en workshop där man diskuterade tre olika förlags prismodeller inför omförhandlingar 2015. Syftet var att försöka hitta nya prismodeller och/eller fördelningsnycklar. Workshopen följdes upp vid gruppens första möte 2014, då man drog slutsatsen att man på sikt gärna vill ändra prismodeller och fördelningsnycklar men att en så genomgripande förändring måste förankras i hela konsortiet.

Gruppen har också varit engagerad i förarbetet till en nationell nod för SCOAP3.

Arbetsgrupper

Under hösten 2012 tillsatte Styrgruppen för BIBSAM-konsortiet och Styrgruppen för OpenAccess.se en gemensam arbetsgrupp för att förhandla fram ett pilotavtal med ett OA-förlag. Under hösten 2013 gjorde man bedömningen att det avtal som förhandlingarna lett till inte var så pass fördelaktigt att man ville föra ut det till medlemmarna.

Styrgruppen för BIBSAM-konsortiet och Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur tillsatte hösten 2012 en gemensam arbetsgrupp för innehåll i databrunnar. Arbetsgruppen avrapporterade sitt arbete till Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur den 25 april 2013 och frågan var uppe på Styrgruppen för BIBSAM-konsortiets möte i slutet av maj samma år.

Utvärdering av den vidgade målgruppen

Under 2013 beställde styrgruppen en utvärdering av den utvidgade målgruppen för BIBSAM-konsortiet i form av en kort enkätundersökning till de nya medlemmarna, en

processkartläggning av det nya arbetsmomentet, uppskattning av tidsåtgång och en kort redogörelse för vad förlag respektive medlemmar tycker.

Bakgrunden är att målgruppen för BIBSAM-konsortiet genom ett beslut av riksbibliotekarien i november 2011 vidgades från samverkansbibliotek till att även omfatta statliga myndigheter som synliggör sina rapportserier i Libris, statliga myndigheter som är av forskningsintensiv karaktär och statligt ägda forskningsinstitut. De första nya medlemmarna blev medlemmar från 2013.

Utvärderingen visar bl.a. att vissa förlags prismodeller inte fungerar bra för myndigheter och forskningsinstitut och att det behövs särskilda prismodeller för dessa. Förlagen har generellt sett varit positiva till den utvidgade målgruppen. Några enstaka förlag har dock ansett att myndigheter och forskningsinstitut som tidigare klassificerats som företagskunder inte ska kunna ingå i BIBSAM-konsortiet. De nya medlemmarna ansåg att kommunikationen med handläggarna varit bra. Ett par av medlemmarna vände sig mot att avtalen omfattar flera vetenskapsområden och därmed blir för dyra liksom att man tidigare fått bättre erbjudanden i direkt kontakt med förlagen än genom konsortiet. När det gäller tidsåtgången visade utvärderingen att beslutet om den vidgade målgruppen initialt innebar ett omfattande arbete för styrgruppens medlemmar med informationsinsatser och principdiskussioner men att merparten av merarbetet därefter har legat på dem som arbetar med licensfrågorna på KB. Inom ramen för utvärderingen togs också fram ett material som beskriver konsortiet och som kan användas för information till nya medlemmar.

Styrningen av konsortiet

Under rubrikerna medlemsförankring/medlemsinflytande lyfte man i verksamhetsplanen för 2012 frågan om den framtida styrningen av konsortiet. Utgångspunkten har varit centraliseringen av licensadministrationen till KB och vikten av att kopplingen till deltagande institutioner förstärks och diskussioner om hur en struktur med styrgrupp, licensarbetsgrupp och ämnesnätverk skulle kunna se ut för att stärka den nationella licensupphandlingen och utnyttja den ämnes- och specialistkompetens som finns bland medlemmarna. Med utgångspunkt från ett diskussionsunderlag som två medlemmar i gruppen författat beslutade styrgruppen vid sitt möte i februari 2013 att lyfta frågan till SUHF:s presidium, SUHF:s forum för bibliotekschefer, Forum för specialbibliotekschefer och Riksbibliotekarien för eventuella kommentarer och att ordföranden skulle stå som avsändare av dokumentet. När frågan kom upp i SUHF:s presidium sade man där att istället för att ändra på konsortiets styrform borde en årlig utvärdering av konsortieadministrationen göras. Hur en sådan kan göras kommer att tas upp i styrgruppen för Forum för bibliotekschefer och sedan bollas tillbaka till Styrgruppen för BIBSAM-konsortiet.

Gruppens självutvärdering

Gruppen tog upp mandatperiodens längd både i självutvärderingen för 2012 och självutvärderingen för 2013. I utvärderingen 2012 tyckte man att tre år var en väl avvägd period medan man året efter gjorde bedömningen att den ibland kunde kännas kort med tanke på att det tar tid att sätta sig in i de ofta komplexa frågorna. Man ansåg att en lösning skulle kunna vara tre år med möjlighet till förlängning. Man pekade i

självutvärderingen för 2012 också på att det är viktigt att inte alla ledamöter byts ut samtidigt.

När det gäller verksamheten gjorde man både för 2012 och för 2013 bedömningen att man hade hunnit med det man hade planerat. Man konstaterade också att det är en utmaning att hitta balansen mellan hur mycket tid man ska lägga på strategidiskussioner och hur mycket tid man ska lägga på information och praktiskt arbete och sade att man inte hade haft tillräckligt fokus på det strategiska arbetet utan att praktiska frågor som måste lösas hade tagit större utrymme än frågor på strategisk nivå. Samtidigt vore det orealistiskt att tänka sig att man skulle hinna med fler möten. Mötena måste därför utnyttjas mer effektivt och strategidiskussioner bör förläggas till de fysiska mötena medan rena informationspunkter kan gås igenom på webbmöten. Vissa punkter behöver också förberedas mer inför de fysiska mötena. Man konstaterade även att e-mötena uppskattas av framförallt de ledamöter som har lång resväg.

Man pekade vidare på behovet av regelbunden kontakt med övriga styr- och expertgrupper, främst Expertgruppen för OpenAccess.se och publiceringsfrågor och Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur liksom på möjligheten att vidga gruppens kompetens genom att ta in någon person som inte är direkt biblioteksanknuten, t.ex. en forskare.

Man menade också att kopplingen till SUHF är viktig och att det ger tyngd att ha en rektor som ordförande liksom att ansvaret för de frågor som rör informationsförsörjning på så sätt vidgas och inte enbart ligger på bibliotekscheferna liksom att det är en fördel att sekreteraren i gruppen kommer från KB.

8. Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur

Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur inrättades i februari 2012 genom beslutet om den nya inflytandestrukturen och hade utöver representanterna från KB till att börja med åtta medlemmar. Av dessa utsågs fyra inklusive ordföranden av SUHF, två av SKL, en av specialbiblioteken och en av MTM. Gruppen utvidgades med tre personer när Expertgruppen för informationsförsörjning och resursdelning lades ner. En av dessa representerade forskningsbiblioteken och två folkbiblioteken.

Innan styrgruppen inrättades fanns Expertgruppen för Libris nationella system med ungefär samma ansvarsområde som den nuvarande styrgruppen. Expertgruppen upplöstes i slutet av 2011. I sitt remissförslag om den nya inflytandestrukturen föreslog KB att en ny expertgrupp, Expertgruppen för Libris nationella infrastruktur, skulle inrättas som en del av den nya inflytandestrukturen. SUHF ansåg i sitt remissvar att denna istället borde vara en styrgrupp, eftersom biblioteken satsar stora resurser på teknisk infrastruktur och därför borde ha ett större och tydligare inflytande på de nationella satsningarna. I KB:s slutliga beslut om inflytandestrukturen blev gruppen också en styrgrupp. Det kom att påverka gruppens sammansättning och till skillnad mot den tidigare expertgruppen, som bestod av en blandning mellan chefer och experter med en tonvikt på experter, kom den nya gruppen att i huvudsak bestå av chefer.

I remissförslaget sade KB att arbetet ”med en nationell teknisk infrastruktur för de offentligt finansierade biblioteken” var ett ”prioriterat område inom KB:s utvidgade uppdrag”. I den föreslagna expertgruppen skulle ”frågor kring Libris systemstrategier, systemstrukturer, databrunnar och metadataflöden diskuteras”. När KB slutligen fastställde styrgruppens verksamhetsområde gjorde man dock några tillägg och den slutliga verksamhetsbeskrivningen blev:

”Ett prioriterat område på KB är att arbeta med en nationell teknisk infrastruktur för de offentligt finansierade biblioteken. I sina nationella utvecklingsinsatser förespråkar KB öppenhet och delandekultur i tjänster och teknik. Den tekniska infrastruktur som KB utvecklar bygger på öppna data för långsiktig hållbarhet.

I denna grupp ska frågor kring t.ex. Libris systemstrategier, systemstrukturer, processer, bibliotekssystem, databrunnar, länkservrar och metadataflöden diskuteras.

Målet är att tillsammans arbeta för gemensamma och flexibla lösningar som ger användarna fri tillgång till information, oavsett medieformat och distributionsform.”

Gruppens verksamhet

Gruppen hade fyra möten, varav ett tvådagarsmöte, under 2012, fyra möten under 2013 och två under våren 2014.

Gruppens första möte 2012 bestod till en stor del av information om Libris verksamhet och aktuella projekt. Man påbörjade också arbetet med en verksamhetsplan. Efter diskussioner kring styrgruppens behov av ”löpande avstämningar om planerad utveckling och resursfördelning inom Librisavdelningen, så att det arbete som utförs inom styrgruppen blir väl förankrat och kan kommuniceras till bibliotekssverige” sade

man att en roadmap för utvecklingen av den nationella infrastrukturen skulle vara en högt prioriterad fråga i verksamhetsplanen. Sekreteraren för styrgruppen lyfte också frågan om behovet av en arbetsgrupp med koppling både till styrgruppen och till Expertgruppen för informationsförsörjning och resursdelning för att bereda frågan om funktioner i SAGA-systemet skulle kunna integreras i Libris. Något beslut om att inrätta en arbetsgrupp fattades dock inte och trots att SAGA-systemet blev en nästan stående punkt på dagordningen under både 2012 och 2013 kom frågan om en arbetsgrupp inte upp igen.

Gruppens andra möte upptogs dels av statusrapporter från Libris, dels av en presentation av en roadmap över inplanerade aktiviteter på Libris 2012 – 2014. Man beslutade att roadmapen skulle kompletteras med ytterligare information och att den skulle vara ett levande dokument som skulle tas upp på varje styrgruppsmöte. På initiativ från Nationella referensgruppen inrättade man tillsammans med Expertgruppen för metadata en arbetsgrupp för folkbibliotekens deltagande i Libris. På dagordningen fanns också information om nedläggningen av SAGA-systemet.

På dagordningen från det tredje mötet för året stod statusrapporter från Librisavdelningens behovskartläggning/målgruppsanalys, LibrisXL, upphandlingen av länkserver och ett projekt kring e-boksdistributionen, en presentation av medlemmarna i arbetsgruppen för folkbibliotekens medlemskap i Libris och information kring nedläggningen av SAGA-systemet. Man beslutade även att i samarbete med Styrgruppen för BIBSAM-konsortiet tillsätta en arbetsgrupp med uppgift att titta på frågan om innehåll i en databrunn. I en diskussion kring Libris roadmap efterlyste styrgruppen mer konkreta frågeställningar för att kunna stödja prioriteringsarbete och Librisavdelningen förtydligade att det som var planerat fram till 2014 sedan tidigare var diskuterat och förankrat i den tidigare expertgruppen för Libris och att styrgruppen skulle involveras i mer långsiktiga strategiska diskussioner som prioritering av målgrupper, innehåll i databrunn och byte av Voyager.

En stor del av årets sista möte ägnades åt en öppen diskussion kring teman som ansvar och roller, beslutsvägar och styrning på KB och styrgruppens delaktighet i Librisavdelningens verksamhet. Några punkter handlade också om sakfrågor, t.ex. definition av nationell katalog och den kooperativa modellen för e-resurser. Man gjorde vidare en SWOT-analys av de framtida satsningarna "Samlad ingång" och "Öppen data" med utgångspunkt från den behovskartläggning/målgruppsanalys som presenterades vid föregående möte. Librisavdelningen presenterade en programförklaring för att tydliggöra Libris roll för bibliotekssverige och gruppen ställde sig positiv till texten. Man diskuterade också uppföljningen av följande frågeställningar: grunden för det kooperativa samarbetet, databrunnar, samarbetsformer, inkörningsperiod för styrgruppen, målgruppsanalys och prioritering, tillgänglighet, Vetenskapsrådet och KB, ERM och roadmapen.

De frågor gruppen prioriterade i sin verksamhetsplan för 2013 var:

- Att vidareutveckla roadmapen och koppla den "till bibliotekens kontext och pågående och framtida utveckling av bibliotekssystem" liksom att roadmapen "ska vara kommunicerad och vara ett underlag för landets bibliotek i deras strategiska planering".

- Att utforma en arbetsmodell för gruppen och ”finna väl fungerande arbetssätt tillsammans med Librisavdelningen så att styrgruppen kan stå bakom den roadmap/strategi” som Libris arbetar utifrån.
- Bibliotekens delaktighet, nya samarbetsformer, samarbetsprojekt kring utveckling.
- Hur man beaktar barn-, tillgänglighets- och mångfaldsperspektiven.

Vid årets första möte hade man en omfattande informations- och diskussionspunkt om framtiden för nationella tjänster, delvis tillsammans med Styrgruppen för BIBSAM-konsortiet. Vidare fick gruppen presentationer del av projektplanen för projektet Libris för folkbiblioteken, dels av en konsekvensanalys av utbytet av Voyager, dels en upparbetad version av programförklaringen för Libris. På den sista punkten hade gruppen ett ändringsförslag som lades till. Man diskuterade också nedläggningen av SAGA-systemet.

Vid följande möte fick styrgruppen en rapport från arbetsgruppen Innehåll i databrunnar och med anledning av rapporten skickade styrgruppen bl.a. en fråga om licensierade källor vidare till Styrgruppen för BIBSAM-konsortiet. Librisavdelningen rapporterade om arbetet med Öppna bibliotek och Samlad ingång. Gruppen fick även en rapport om genomförda och planerade aktiviteter inom ramen för KB:s uppdrag att i samverkan med Vetenskapsrådet vidareutveckla SwePub för att möjliggöra bibliometriska analyser. Styrgruppen pekade på vikten av biblioteksförankring i projektet och föreslog att Expertgruppen för metadata skulle vara representerad i projektets referensgrupp.

Vid första höstmötet samma år konstaterade styrgruppen att Libris roadmap var en bild av Librisavdelningens arbete med Librissystemen. Gruppen efterlyste ”en mer utvecklad roadmap med kopplingar till övergripande mål och som speglar det arbete som sker nationellt med nationella system”. Gruppen fick vid mötet också rapporter från arbetsgruppen för folkbibliotekens medlemskap i Libris, om SwePub och om vidareutvecklingen av Libris fjärrlån och låntagarbeställningar med anledning av nedläggningen av SAGA-systemet. Gruppen var positiv till den funktionalitet som skulle rymmas inom Libris men uttryckte samtidigt ”viss frustration över att så mycket utveckling av övrig funktionalitet ändå nu sker helt lokalt på olika lärosäten”, något man inte tyckte var ”optimalt sett ur ett resursperspektiv”.

Vid årets sista möte presenterades den senaste versionen av Libris roadmap för gruppen, som upprepade sitt önskemål om en mer utvecklad roadmap med kopplingar till övergripande mål. Librisavdelningen hävdade dock att det skulle kräva en alltför stor arbetsinsats från KB. I övrigt bestod mötet i huvudsak av rapporter, bl.a. från KB:s omorganisation, SwePub och pågående arbete med Librissystemen. Rapporterna ledde bl.a. till att styrgruppen lyfte frågan om konsekvenserna för bibliotekens verksamhet när KB upphör med mikrofilmningen av dagstidningar. Projektledaren för Libris för folkbiblioteken sade också att projektet hade haft stor nytta av den arbetsgrupp som Libris styrgrupp och Expertgruppen för metadata tillsatt och föreslog att den skulle få fortsätta arbeta som referensgrupp till projektet, ett förslag som styrgruppen var positiv till. Gruppen ställde sig också bakom direktivet till en utredning om centralt index som KB planerade att göra på förslag från gruppen, som önskat en sådan utredning.

Vid gruppens första möte 2014 kom åter frågan om Libris roadmap upp. Styrgruppen sade att man ville ha "en utvecklad roadmap med underliggande databas där man kan klicka sig fram för att följa arbetet med LIBRIS mer i detalj". KB sade att man "inser behovet av en transparent kommunikation och delaktighet" men man var inte säkra på att en vidareutvecklad roadmap "är det bästa sättet att kommunicera på" och pekade också på att en sådan vidareutveckling skulle "ta resurser från viktig utveckling". I övrigt upptogs mötet i huvudsak av rapporter, bl.a. från arbetet med LIBRIS-systemen och om övergången från projektutlysningar till nationella utvecklingslinjer. Styrgruppen konstaterade att systemet med utvecklingslinjer skulle kunna innebära att gruppen "kan formulera mer detaljerade och konkreta förslag och ge input för möjliga områden som lämpar sig för nationell utveckling". En annan av rapporterna var från en workshop som SUHF hade arrangerat och KB föreslog att SUHF skulle sammanställa de frågor som workshopen behandlade till ett underlag åt Nationella referensgruppen. Man fick även en rapport från en workshop som specialbiblioteken hade arrangerat.

Arbetsgrupper

Två arbetsgrupper har funnits under styrgruppen, Arbetsgruppen för folkbibliotekens medlemskap i Libris och Arbetsgruppen för innehåll i databrunnar.

Arbetsgruppen för folkbibliotekens medlemskap i Libris

Gruppen inrättades på initiativ av Nationella referensgruppens möte den 24 april 2012 och är gemensam för Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur och Expertgruppen för metadata. Under första året tittade gruppen närmare på folkbibliotekens förutsättningar för att gå med i Libris med fokus på bibliotekens behov av postförsörjning och lösningar för detta. Resultaten blev en slutrapport som beskrev bibliotekens behov och förslag på lösningar och ska fungera som underlag för KB:s fortsatta arbete. Slutrapporten, Libris för folkbiblioteket – samarbete i en nationell katalog, publicerades den 15 april. Därefter övergick arbetsgruppen till att bli en referensgrupp för KB:s fortsatta arbete med frågan. Gruppen har åtta medlemmar; en från vardera Göteborgs stadsbibliotek, Internationella Biblioteket, Karlstad stadsbibliotek, Malmö stadsbibliotek, Norrköpings stadsbibliotek, SUB, Uddevalla stadsbibliotek och KB.

Arbetsgruppen för innehåll i databrunnar

Styrgruppen för BIBSAM-konsortiet och Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur tillsatte hösten 2012 en gemensam arbetsgrupp för innehåll i databrunnar. Arbetsgruppen avrapporterade sitt arbete till Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur den 25 april 2013 och frågan var uppe på Styrgruppen för BIBSAM-konsortiets möte i slutet av maj samma år.

Gruppens egna reflektioner

Gruppen konstaterade i sin verksamhetsberättelse för 2012 att man under sitt första verksamhetsår lade ner en hel del arbete på "att hitta arbetsformer och lära känna de olika bibliotekstypernas behov av inflytande och samverkan med KB". Man konstaterade också att SUHF-biblioteken sedan länge hade "en etablerad relation" med KB medan kommun- och länsbiblioteken "fått inta en något mer sökande roll".

Vidare konstaterade man att en egen verksamhetsplan inte är det centrala för en styrgrupp utan att det viktiga är "att ge input till KB i prioriteringar och vägval" vilket inte uttrycks i verksamhetsplanen "utan i löpande aktiviteter".

Man gav också Libris roadmap en mycket viktig roll i gruppens arbete: "Den roadmap över Librisavdelningens planering och utvecklingsaktiviteter som styrgruppen 'beställde' är ett viktigt led i att dels få ett redskap för att kunna agera styrgrupp på ett proaktivt sätt, dels och framför allt ha till att kommunicera med biblioteken och deras chefer som har behov av insyn när de planerar och prioriterar. Trots allt är det mycket som återstår. Kartbilden är alltså översiktlig och inte så nödvändigt förankrad ute bland biblioteken så att styrgruppen kan vara nöjd, här återstår behov av fortsatt kommunikation och utveckling. Uppgiften att göra roadmapen förankrad och ömsesidigt med de olika biblioteken i Sverige är givetvis i grund KB:s, men styrgruppen kan bidra med både insikter om bibliotekens behov och verka för en god kommunikation."

I sin självvärdering för 2012 sade man också att man fick "för mycket information utan kontext", att det var för många ärenden på dagordningen och att det var svårt att hinna med och att det av dagordningarna borde framgå "vad som är ren information och vad som kräver input".

I sin självvärdering för 2013 sade gruppen att man tyckte att man hade hittat rätt frågor att arbeta med, men att det trots det hade varit svårt att bli en styrgrupp och inte en expertgrupp, att man "inte kommit i fas med verksamhetsplaneringen för LIBRIS-systemen" och att man "inte haft tillräckligt inflytande i KB:s verksamhet". Man sade också att man inte hade kunnat genomföra det man hade önskat fullt ut men att man under hösten tillsammans med KB:s Librisavdelning tagit fram en process för att kunna ge input i KB:s verksamhetsplan vid rätt tillfälle och att man trodde att möjligheten att påverka därmed skulle bli bättre. Man ställde också frågan om hur styrgruppens inflytande kan se ut i KB:s nya utvecklingsmetoder: "Tidigare kunde LIBRIS producera långa kravspekar i utvecklingsarbetet. Nu arbetar LIBRIS agilt och ligger långt fram i utvecklingen."

När det gällde mandattiden tyckte man att tre år är ett minimum, eftersom det är så mycket att lära sig. Man påpekade också att det är viktigt att medlemmarna i gruppen har ett nätverk bakom sig, eftersom det då är lättare att komma in i gruppens arbete, liksom att det hade varit svårt att få representanter från SKL i gruppen, vilket medfört både problem med återkopplingen och en risk för skevhet i prioriteringarna.

9. Styrgruppen för OpenAccess.se och Expertgruppen för OpenAccess.se och publiceringsfrågor

Styrgruppen för OpenAccess.se

Styrgruppen för OpenAccess.se var en del av den inflytandestruktur som KB bildade 2007 och skapades för att leda arbetet inom programmet OpenAccess.se, som drevs av KB i samarbete med SUHF, Vetenskapsrådet, Kungl. Vetenskapsakademien, KK-stiftelsen och Riksbankens Jubileumsfond. Programmets syfte var att stödja open access-publicering vid svenska universitet och högskolor. Det hade en strategisk inriktning och man arbetade med policyfrågor, kunskapsutveckling, informationsspridning, erfarenhetsutbyte, rådgivning, utveckling av infrastruktur och tjänster samt omvärldsbevakning, bl.a. genom konferenser, seminarier, stöd till projekt och medverkan i olika former av internationellt samarbete.

Expertgruppen för OpenAccess.se och publiceringsfrågor

Den första juli 2013 lades Styrgruppen OpenAccess.se ner och istället inrättades Expertgruppen för OpenAccess.se och publiceringsfrågor. Skälet var att programmet OpenAccess.se då fick en ny och bredare inriktning och en ny organisation.

Bakgrunden var att Vetenskapsrådet hade fått regeringens uppdrag att "utforma nationella riktlinjer för öppen tillgång till vetenskaplig information (Open Access)" och att KB hade fått i uppdrag att stödja VR i det arbetet. KB menade att det kunde "betraktas som att VR fått i uppdrag att skapa en nationell OA-policy" och att det viktigaste målet för programmet OpenAccess.se därmed hade uppnåtts. Programmet kunde därför "med fördel övergå från en tidigare strategisk och lobbying-fas till en mer exekutiv fas" och fokusera på "frågor om hur omställningen till open access ska hanteras av landets forskningsbibliotek och forskningsfinansiärer, snarare än att som tidigare verka för nödvändigheten av denna omställning".

Man sade vidare att de frågor om universitets- och högskolebibliotekens hantering av de vetenskapliga publikationer som producerades inom det egna lärosätet inte hade någon "naturlig hemvist i KB:s inflytandestruktur" samtidigt som det var en växande verksamhet som behövde bättre samordning. Man utvidgade därför programmet OpenAccess.se till att omfatta fler aspekter av den vetenskapliga publiceringen än open access, t.ex. arbete med publikationsdatabaser och bibliometri och hanteringen av lagring och tillgång till lokalt producerade forskningsdata och digitala lärandeobjekt.

KB menade också att den förändrade inriktningen på programmet innebar att det skulle vara adekvat att istället för en styrgrupp ha en expertgrupp och att den skulle bestå av sakkunniga från universitet och forskningsbibliotek, "gärna under ordförandeskap av en bibliotekschef", en representant för specialbiblioteken och en representant för Vetenskapsrådets projektgrupp för nationella riktlinjer för open access. Man ansåg också att personer från KB:s licensgrupp liksom från den grupp inom Librisavdelningen som arbetar med SwePub borde knytas till expertgruppen, dels eftersom arbetet med open access "börjat närma sig" KB:s arbete med konsortielicenser, dels eftersom gruppens breddade verksamhet skulle komma att omfatta frågor som låg nära vidareutvecklingen av SwePub.

Slutligen sade man att det eftersom ansvarsområdet för expertgruppen skulle utökas samtidigt som sekretariatets personella resurser skulle vara oförändrade vore lämpligt om delar av verksamheten decentraliserades "genom att mer av områdets aktiviteter hanteras av de organisationer som är representerade i expert- och arbetsgrupper". Som exempel på sådana aktiviteter nämnde man möten i arbetsgrupper, workshops, kurser, projekt och tekniska stödsystem.²⁸

Expertgruppen inrättades alltså från den första juli 2013 men det dröjde innan nomineringen av ledamöter blev klar och gruppen inledde inte sin verksamhet förrän i början av mars 2014.

Gruppen har sju medlemmar utöver KB:s representanter. Av dem utser SUHF fem inklusive ordföranden, specialbiblioteken en och Vetenskapsrådet en. En skillnad jämfört med KB:s förslag är att SUHF har valt att utse en rektor till ordförande i gruppen.

Under våren 2014 hade gruppen två möten. Vid det första mötet diskuterade gruppen verksamhetsplaneringen för året och lyfte ett antal strategiska frågor: om hur kvaliteten kan bibehållas vid OA-publicering, om den "motsättning mellan bibliometri och OA som behöver hanteras, speciellt nu när SwePub utvecklas till värderingsinstrument som avviker från det ursprungliga syftet att vara en katalog över svensk forskning", om hur man hanterar monografier inom OA och om hur man hanterar konstnärlig forskning. Gruppen pekade vidare på "att det humanistiska området är förfördelat inom publiceringsområdet och att det blir problem om forskningen kopplas för hårt till vad som är publicerbart". Man diskuterade också Vetenskapsrådets arbete med nationella riktlinjer för öppen tillgång till vetenskaplig information, KB:s uppdrag att utveckla SwePub för bibliometriska analyser och finansieringsmodeller för open access. På dagordningen för årets andra möte fanns bl.a. en workshop kring Vetenskapsrådets arbete med nationella riktlinjer för öppen tillgång till vetenskaplig information, expertgruppens underlag för KB:s nationella utvecklingslinjer och en rapport från KB:s uppdrag att utveckla SwePub för bibliometriska analyser.

²⁸ Beslut om justeringar i inflytandestrukturen 2013-07-09, Dnr 231-KB 599-2013.

10. Expertgruppen för digitalisering

Hantering av digitalt material, dvs. både sådant som konverterats till digitalt format och sådant som fötts digitalt, är en verksamhet som är gemensam för hela ABM-sektorn, där forskningsbibliotek, folkbibliotek, arkiv, museer samt många andra institutioner och organisationer ingår.

Expertgruppen för digitalisering ska utifrån bibliotekens verksamhet strategiskt överblicka och kartlägga olika digitala projekt och initiativ. Den ska också ge råd beträffande urval och prioriteringar samt utforma rekommendationer kring standarder för inskanning, registrering, metadata, bevarande och tillgänglighet.

Gruppen har nio medlemmar. Av dem utses en av MTM, två av SKL, två av specialbiblioteken och fyra inklusive ordförande av SUHF.

Verksamheten

Målen för gruppens arbete på ett övergripande plan under perioden 2012 – 2014 var:

- Att bidra till identifieringen av materialkategorier, samlingar och objekt lämpade för digitalisering på ett nationellt plan.
- Att identifiera gemensamma standarder och principer för bildfångst, registrering, metadata, visningsgränssnitt m.m.
- Ett så brett tillgängliggörande som möjligt av digitaliserat material.
- Att identifiera befintliga och planerade digitala plattformar inom ABMK-sektorn.
- Att stödja och dra nytta av arbetet inom Digisam, t.ex. genom att fungera som remissinstans.
- Att identifiera teknik, metoder och processer som stöder det dagliga arbetet och förenklar import/export från respektive till olika databaser.
- Att under perioden genomföra konkreta aktiviteter inom området, t.ex. workshops och konferenspresentationer.
- Att samverka med KB så att metoder, arbetssätt, urval och avnämargrupper är kompatibla.

Under 2012 hade gruppen fyra möten, under 2013 fyra och under våren 2014 två.

Expertgruppen har gett sig själv i uppdrag att kartlägga digitala plattformar inom ABMK-sektorn som har en uttalad ambition att vara nationella resurser kopplade till en eller flera delar i digitaliseringsprocessen. Som en första etapp i det arbetet gjorde man under 2012 en inventering av de egna verksamheternas rutiner för digitalisering. Resultatet blev en rapport som lämnades som input från biblioteksområdet till Digisam i december 2012. Man inledde vidare ett samarbete med Digisam där expertgruppen fick rollen som referensgrupp. Expertgruppen anordnade också en digitaliseringskonferens, där man marknadsförde avslutade projekt.

Gruppens ordförande presenterade kartläggningen av digitala plattformar för Nationella referensgruppen vid dess första möte 2013. Vid sitt möte i december 2012 uttryckte expertgruppen stora förväntningar på det mötet. Man såg det som ett tillfälle att ge expertgruppen uppdrag när det gällde strategin kring digitala plattformar liksom att peka på strategiskt viktiga frågor som diskuterats inom expertgruppen men som borde

lyftas till en högre nivå eller tas omhand av en annan expert- eller styrgrupp. Presentationen av kartläggningen ledde dock inte till några ställningstaganden i Nationella referensgruppen. Expertgruppen förväntade sig också att frågan om samarbete med Digisam skulle komma upp på mötet, vilket den inte gjorde.

Vid sitt möte i december 2012 efterlyste medlemmarna i expertgruppen ett verktyg som kunde ge en översikt över digitaliseringsprojekt som planeras. Syftet med verktyget skulle vara att kunna hålla reda på större projekt, inte att söka efter digitala objekt; objekt bör vara sökbara i Libris, ansåg man. Mötet föreslog att KB skulle lyfta frågan internt. Vid gruppens första möte 2013 meddelade KB att man tog på sig att utveckla ett sådant verktyg med expertgruppen som referensgrupp och att en prototyp planerades till hösten. Tjänsten presenterades under hösten och en översikt över pågående digitaliseringsprojekt publicerades sedan på expertgruppens webbsida.

Arbetet med inventeringen av digitala plattformar fortsatte under 2013 genom att företrädare för större nationella plattformar bjöds in till expertgruppsmöten. På förslag från expertgruppen inledde KB ett arbete med att ta fram en översikt över pågående och planerade digitaliseringsprogram och digitaliseringsprojekt inom biblioteksområdet. Gruppen gjorde studiebesök vid ett antal institutioner och en studieresa till Berlin. Man genomförde också en digitaliseringskonferens, där man bl.a. informerade om digitaliseringsprojekt som fått bidrag från KB.

Under 2012 och 2013 använde man sig av ett omvärldsbevakningsverktyg som hanterades av gruppens sekreterare. Det lades dock ner och gruppen beslutade att istället skapa ett twitterkonto för att meddela varandra om relevanta händelser och aktiviteter.

Vid sitt möte i december 2013 konstaterade gruppen att flera bibliotek vill ha en dialog med KB kring tillgången till digitala filer för pliktlevererad dagspress som inte längre mikrofilmas och beslutade att ordföranden skulle lyfta frågan till Nationella referensgruppen och att sekreteraren skulle ta upp den internt inom KB. Eftersom riksbibliotekarien bjöd in bibliotekscheferna till ett möte för att diskutera frågan valde dock ordföranden att inte lyfta frågan till Nationella referensgruppen.

Under 2014 planerar man att fastställa vilka arbetsgrupper som ska finnas och fastställa deras uppdrag, arbeta med planeringen för en konferens om digitalisering där man bl.a. ska marknadsföra avslutade projekt samt följa arbetet inom Digisam och skriva ett underlag till Digisam om KB:s roll och prioriterade framtidsfrågor.

Arbetsgrupper

Under 2012 fortsatte de två arbetsgrupper som fanns sedan tidigare, urvalsgruppen och teknikgruppen, sitt arbete. Urvalsgruppen presenterade sin rapport för expertgruppen i december 2012 och expertgruppen gav den i uppgift att göra om rapporten till ett dokument med rekommendationer som expertgruppen dels kunde publicera, dels presentera för Nationella referensgruppen. Man diskuterade också urvalsgruppens fortsatta uppdrag.

Vid februari mötet 2013 informerades expertgruppen om att man på KB hade diskuterat formerna för arbetsgruppernas arbete och gjort klart att arbetsgruppernas uppdrag ska vara konkreta och tidsbestämda. Med utgångspunkt från det beslutade expertgruppen att avsluta urvalsgruppen och teknikgruppen, dock med reservationen att urvalsgruppen först skulle färdigställa sina rekommendationer för urval. Man beslutade vidare att formulera ett uppdrag för en arbetsgrupp för samordnat nationellt och regionalt urval liksom att inrätta en arbetsgrupp för att undersöka förutsättningarna för en licens för digital publicering av avhandlingar mellan företrädare för universitet och högskolor och en organisation som skulle kunna företräda författare till forskningspublikationer. Syftet var att möjliggöra en storskalig digitalisering av den svenska 1900-talsforskningen. Man menade också att en sådan avtalslicens skulle kunna vara en grund för licenser även för andra materialkategorier.

Vid sitt första möte 2014 diskuterade expertgruppen om den skulle inrätta en arbetsgrupp för upphovsrättsfrågor. Man beslutade dock att inte skapa en sådan, eftersom många redan arbetar med frågan, utan att istället följa det som händer inom området.

Självutvärdering

I självutvärderingen 2013 sade gruppen att tre år är en lagom lång mandatperiod men att man för att få kontinuitet inte bör byta ut alla medlemmar samtidigt. Man ville ha mer inflytande på KB, mer samarbete på ett nationellt plan med stöd från KB och en större budget för bl.a. studieresor. Man tyckte att det var oklart i vilken utsträckning de olika styrgrupperna och expertgrupperna överlappar varandra. Vidare pekade man på att gruppen hade förlorat medlemmar som inte blivit ersatta och sade att man själva ville kunna utse nya medlemmar. Man tyckte att det var oklart om man hade bidragit till biblioteksutvecklingen. Gruppen var nöjd med rollen som referensgrupp till Digisam p.g.a. den möjlighet att påverka den innebar. Man gjorde också bedömningen att gruppens aktiviteter hade "genererat ökad kunskap hos olika intressenter genom de konferenser som arrangerats av deltagarnas institutioner".

Man sade också att arbetsgruppernas uppdrag har blivit tydligare under mandatperioden, men att dessa ändå "inte riktigt har kunnat leverera det vi har önskat oss. Kanske har det berott på bristande tid, resurser och/eller otydliga direktiv från oss i expertgruppen."

11. Expertgruppen för informationsförsörjning och resursdelning

Samtidigt som biblioteken har olika huvudmän så är de noder i ett gemensamt nätverk. Genom samarbete kan biblioteken öka effektiviteten och optimera användningen av resurser för att ge människor jämlik tillgång till information livet igenom.

Mot den bakgrunden bildades Expertgruppen för informationsförsörjning och resursdelning 2012 som en del av den nya inflytandestrukturen för att arbeta med frågor som rör användarnas tillgång till innehållet från olika medietyper, t.ex. kompletterande mediaförsörjning, fjärrlån, dokumentleveranser, tillgängliggörande av e-resurser och digitala medier, digitalisering-on-demand, transportfrågor och hur man kopplar ihop referenstjänster och tillgängliggör olika medietyper.

Gruppen hade nio medlemmar. Av dessa utsåg en av ILS (ordförande), en av MTM, tre av SKL, en av specialbiblioteken och tre av SUHF.

Expertgruppen lades ner den första juli 2013. Tre av medlemmarna i gruppen fördes då över till Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur.

Verksamheten

Gruppen hade fyra möten under 2012 och två under 2013.

Under den tid gruppen verkade var den engagerad i flera uppdrag som initierats av KB och Nationella referensgruppen, dels som en uppföljning av fjärrlåneutredningen, dels kring e-resurser. Den bildade också egna arbetsgrupper inom olika fokusområden.

Uppdrag

- Expertgruppen bildade under våren 2012 en arbetsgrupp skulle göra en översyn och uppdatering av fjärrlånerkommendationerna från 2005. Under hösten presenterade arbetsgruppen ett förslag för expertgruppen, som sedan presenterade ett slutligt förslag för Statens kulturråd och Nationella referensgruppen.
- Expertgruppen fungerade som referensgrupp till en utredning om fjärrlånehanteringen av kurslitteratur som KB påbörjade under hösten 2012.
- Nationella referensgruppens föreslog 2012 ett kunskapsutbyte om e-resurser för bibliotek utanför universitets- och högskolesektorn mellan Expertgruppen för informationsförsörjning och resursdelning, Styrgruppen för BIBSAM-konsortiet och licensgruppen inom KB:s avdelning Samordning och utveckling. Initiativet ledde till kontakter mellan främst expertgruppen och licensgruppen och som följd av de kontakterna beslutade KB:s avdelning Samordning och utveckling under hösten 2012 att göra en kartläggning av folkbibliotekens bestånd av e-resurser och bildade en arbetsgrupp för utformning, utskick, insamling och analys av en enkät till folkbiblioteken. Kärnan i arbetsgruppen bestod av tre medlemmar i expertgruppen, sekreteraren i expertgruppen och samordnaren för KB:s licensverksamhet, som också var sekreterare i Styrgruppen för BIBSAM-konsortiet. Arbetsgruppen slutförde sitt arbete under första halvåret 2013.

Egna fokusområden

Vid expertgruppens första möte lyfte gruppens medlemmar de frågor man tyckte skulle stå i fokus för gruppens arbete. Med dessa som utgångspunkt definierade man sedan ett antal fokusområden för sitt fortsatta arbete:

- Medieförsörjning allmänt – tillgänglighet – e- medier – digitalisering – kursböcker – fjärrlån.
- Samverkan – utnyttjande av gemensamma resurser och statliga medel (kompletterande medieförsörjning, webbibliotek, konsortium för e-resurser).
- En nationell katalog med Libris som grund.
- Skolbiblioteksfrågor.

Inom ramen för dessa fokusområden bildades tre arbetsgrupper:

- En arbetsgrupp för att genom en enkät till berörda bibliotek göra en kartläggning av förvärv respektive fjärrlån av e-böcker vid universitets- och högskolebibliotek och specialbibliotek.
- En arbetsgrupp för att bevaka utvecklingen av Libris ur ett brett användarperspektiv men med särskild uppmärksamhet på brukare med funktionshinder.
- En arbetsgrupp med medlemmar både från expertgruppen och från annat håll för att planera och genomföra en nationell konferens om fjärrlån, resursdelning och referensarbete i Stockholm april 2013.

En del av de frågor som rymdes inom dessa fokusområden rymdes också inom andra grupperns verksamhetsområden, främst Styrgruppen för BIBSAM-konsortiets, Styrgruppen för Libris nationella infrastrukturs och Expertgruppen för utbildning och lärandes. Man tog därför kontakt med dessa för att diskutera och eventuellt inleda samarbete.

Gruppen hade också en lång rad andra frågor på dagordningen under sin verksamhet, bl.a. följde man konsekvenserna av nedläggningen av SAGA-systemet.

I en reflektion över sitt uppdrag konstaterade gruppen att den hade vida och omfattande bevakningsområden men att arbetet kändes meningsfullt och att möjligheterna till påverkan skulle ses i ett längre perspektiv. Man upplevde det också positivt att arbeta med konkreta uppdrag.

När gruppen lades ner den första juli 2013 fördes det arbete som gruppen påbörjat men inte hunnit avsluta över till andra strukturer.

- Det fortsatta arbetet med kartläggningen av fjärrlånehanteringen av kurslitteratur följdes av de tre medlemmar i expertgruppen som fördes över till Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur.
- Den fortsatta bevakningen av utvecklingen av Libris som nationell katalog lades på de tre medlemmar i expertgruppen som fördes över till Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur.
- Arbetet med kartläggningen kartläggning av förvärv respektive fjärrlån av e-böcker vid universitets- och högskolebibliotek och specialbibliotek slutfördes av personal på KB.

12. Expertgruppen för kompetensutveckling och forskningsanknytning

Expertgruppen för kompetensutveckling och forskningsanknytning inrättades mot bakgrund av att KB ansåg att en kraftfull biblioteksutveckling förutsätter starka och kompetenta bibliotek. KB ville därför bidra till att understödja kompetensutveckling och vara en plattform för gemensamt kompetensbyggande och kompetensnyttjande. Man menade också att de behövs en strukturerad omvärldsbevakning liksom ett stärkt utbyte mellan teori och praktik i bibliotekssektorn för att identifiera viktiga utvecklingsområden. Gruppen ersatte Expertgruppen för kompetensfrågor, som var en del av inflytandestrukturen 2007 – 2011.

Expertgruppen fick som uppgift att utveckla metoder för utforskande arbetssätt, utveckla kopplingen mellan forskning och praktik samt samverka med utbildningarna i biblioteks- och Informationsvetenskap. När gruppen lades ner våren 2013 fördes de frågor som gruppen arbetade med över till Expertgruppen för utvärdering och kvalitetsutveckling.

Gruppen hade nio ledamöter, varav två var nominerade av institutionerna för biblioteks- och informationsvetenskap, en av Nationella skolbiblioteksgruppen, tre inklusive ordförande av SKL, en av specialbiblioteken och två av SUHF.

Gruppens verksamhet

Gruppen hade fyra möten under 2012 och två under våren 2013.

Vid gruppens första möte i mars 2012 diskuterades gruppens uppdrag och verksamhetsplan och verksamhetsplanen fastställdes sedan vid mötet i juni. Man beslutade sig för att "verka för ett forskande förhållningssätt för kontinuerlig kompetensutveckling inom biblioteksområdet" och i verksamhetsplanen för 2012 – 2014 sade man att gruppens prioriterade frågor och mål var:

- Att identifiera och sprida former för ett forskande förhållningssätt och former för lärande organisationer samt ledarskapets betydelse i dessa sammanhang.
- Att öka medvetenheten om vikten av att arbeta med kunskap i handling, dvs. att använda sin professionalitet i varje fråga.
- Att den egna kunskapsutvecklingen får mer utrymme och ges större tyngd – "den forskande praktikern".
- Att långsiktigt bilda opinion till stöd för ett forskande förhållningssätt.
- Att verka för likvärdig tillgång till forskning och dokumenterad erfarenhet inom området i hela landet.
- Att bidra till att skapa förutsättningar för ökad interaktion mellan utbildning, forskning och praktik.

Man pekade också på att utvärdering, analys och kvalitetsutveckling blir allt viktigare och att man behövde samverka med andra aktörer, särskilt med Expertgruppen för utvärdering och kvalitetsutveckling och Expertgruppen för utbildning och lärande.

I verksamhetsplanen formulerade man också en handlingsplan i sju punkter för 2012 – 2013:

- Ta fram exempel på modeller för implementering av forskande förhållningssätt och för lärande organisationer.
- Genomföra ett seminarium med material för ledare om implementering av forskande förhållningssätt och lärande organisationer.
- Genomföra ett seminarium om "forskande praktiker".
- Undersöka möjligheterna att skapa en gemensam plattform för dokumentation och tillgängliggörande av forskning och beprövad erfarenhet.
- Verka för ökad tillgänglighet av nationell och internationell forskning inom området biblioteks- och informationsvetenskap.
- Initiera och genomföra en kartläggning av behov och utbud av kompetensutveckling inom biblioteksområdet. Även en kartläggning av nätverk på nationell och regional nivå inom området ska göras.
- Verka för ökad interaktion mellan utbildning och praktik.

Från och med första höstmötet införde man omvärldsbevakning som en stående punkt på dagordningen, då alla i gruppen skulle rapportera kort från sina nätverk. En annan punkt på mötet var seminariet om implementeringen av forskande förhållningssätt. Man beslutade att genomföra seminariet under 2013 och tillsatte en arbetsgrupp för genomförandet. Man diskuterade vidare möjligheterna att skapa en gemensam plattform för dokumentation och tillgängliggörande av forskning och beprövad erfarenhet och kom fram till att man skulle använda sig av expertgruppens sida på KB:s webbplats. Man tillsatte också en redaktionsgrupp, vars första uppgift var att utforma en enkel struktur för plattformen. När det gällde kartläggningen av behov och utbud av kompetensutveckling hade gruppens medlemmar sedan föregående möte samlat ihop material och man diskuterade hur det skulle struktureras och verifieras och hur man skulle säkerställa att alla bibliotekstyper fanns representerade. Man diskuterade också möjligheten att göra en mer systematisk och genomgripande inventering av kompetensbehov.

Huvudpunkten vid det sista mötet 2012 var en diskussion med två forskare från Höskolan i Borås om forskande förhållningssätt. Man fortsatte också diskussionen kring handlingsplanen och diskuterade bl.a. möjligheten att genomföra seminariet om "forskande praktiker" vid Biblioteksdagarna 2013.

Vid februari mötet 2013 beslutade man att flytta fram det planerade seminariet om implementering av forskande förhållningssätt från juni till september och att flytta fram seminariet om "forskande praktiker" till biblioteksdagarna 2014. Man beslutade också att arrangera ett seminarium om samspelet mellan utbildning och praktik under konferensen Mötesplats Borås hösten 2013. Februari mötet var ett eftermiddagsmöte och på förmiddagen hade man ett möte gemensamt med Expertgruppen för utbildning och lärande och Expertgruppen för utvärdering och kvalitetsutveckling, där man bl.a. beslutade att samarbeta kring seminariet om forskande förhållningssätt och plattformen för dokumentation och tillgängliggörande av forskning.

Vid gruppens sista möte i april 2013 föreslog man att de frågor man arbetade med skulle överlämnas till Expertgruppen för utvärdering och kvalitetsutveckling

Arbetsgrupper

Expertgruppen tillsatte 2012 tre arbetsgrupper:

- En arbetsgrupp för beredning av projektansökningar.
- En arbetsgrupp för att arbeta med ett seminarium om implementering av forskande förhållningssätt. Gruppen bestod av sekreteraren och tre medlemmar i expertgruppen. Arbetsgruppen avslutades i och med att expertgruppen lades ner.
- En redaktionsgrupp för att samla, strukturera och tillgängliggöra material om forskande förhållningssätt. Exempel på material som skulle samlas är digitala arkiv, dokumentation om kompetensbehov och kompetensutveckling och metodutveckling. Gruppen, som bestod av sekreteraren och två medlemmar i expertgruppen, avslutades i och med att expertgruppen lades ner.

13. Expertgruppen för metadata

Expertgruppen arbetar med frågor som rör metadata; det kan röra sig om frågor om klassificering, katalogisering och ämnesord, samnyttjande av auktoritetsdata, linked data, metadata inom digitalisering, metadata från utgivare/distributörer, standardiseringsfrågor, RDA och övriga bibliografiska frågor.

Gruppen har 10 ledamöter, som utses av SUHF (4 ledamöter, inklusive ordförande), SKL (3 ledamöter) samt Forum för myndighets- och specialbibliotek, MTM och Informations- och lånecentraler i samverkan (en ledamot vardera).

Gruppens verksamhet

Gruppen hade fyra möten 2012, varav ett var ett tvådagarsmöte, fyra 2013, varav ett tvådagarsmöte, och två våren 2014.

Under 2012 preciserade gruppen sitt uppdrag med följande beskrivning: Expertgruppen "ska utgöra en strategisk nivå för att besluta i metadatafrågor. Gruppens medlemmar representerar sina respektive områden, men verkar oberoende av system och leverantörer. Gentemot omvärlden utgör gruppen den nationella instans som hanterar metadatafrågor, och antingen själv fattar beslut, eller bereder frågorna för beslut i Nationella referensgruppen eller av RB. För de enskilda ledamöterna blir gruppen ett forum för samarbete, förankring och omvärldsbevakning."²⁹

Gruppen konstaterade också att metadata kommer in (nästan) överallt och att avgränsningar och samarbete med andra grupperingar är viktiga för expertgruppen, särskilt Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur och Expertgruppen för digitalisering.

Under året tillsatte expertgruppen sju arbetsgrupper, varav en i samarbete med Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur. Man fungerade som beredande/föredragande inför Riksbibliotekariens beslut om svensk progression till RDA – nytt regelverk för katalogisering och fick även i uppdrag från Nationella referensgruppen att driva denna fråga vidare. En stor del av höstens möten bestod av rapporter från arbetsgrupperna och diskussioner kring deras arbete. En annan omfattande punkt var omvärldsbevakning.

Expertgruppen konstaterade också att man inte hade tagit upp barnperspektivet explicit i sin verksamhetsplan men att metadatafrågorna har bäring även för denna målgrupp.

Under 2013 var sex av de sju arbetsgrupper man tillsatt aktiva och arrangerade bl.a. användarmöten och en katalogiseringskonferens. Expertgruppen genomförde ett seminarium under Biblioteksdagarna i Örebro och hade presentationer på temat Metadata för dummes på Bok & Bibliotek i september och på Bibliotekschefsmötet i november. Expertgruppens möten under året bestod liksom hösten innan till en stor del av rapporter från arbetsgrupperna och diskussioner kring deras arbete. En omfattande punkt var också omvärldsbevakning.

²⁹ Expertgruppen för metadata. Minnesanteckningar från möte 2012-03-08.

Under 2014 har expertgruppen diskuterat nationella utvecklingslinjer inom gruppens område. En av gruppens medlemmar höll en presentation på Mötesplats Open Access i Växjö i april. Arbetet i arbetsgrupperna har fortsatt.

Arbetsgrupper

Resursbeskrivning och åtkomst

Gruppen inrättades på expertgruppens möte den 23 maj 2012 men fick sitt officiella uppdrag från Nationella referensgruppen 13 september samma år. Gruppen hanterar frågan om övergång till RDA (Resource Description and Access) och ska bryta ned den i mindre beståndsdelar, analysera och skapa beslutsunderlag för att kunna gå vidare. Man ska fästa särskilt avseende vid följande fokusområden:

- Modell för åtkomst till regelverket
- Svensk praxis och översättning
- Bibliografiska format
- Systemperspektivet
- Undervisning/marknadsföring/kommunikation
- Befintliga poster och data från externa källor

Gruppen har en medlem från BHS, två från BTJ, en från LUB, en från MTM, en från Skånes universitetssjukhus och tre från KB.

Metadatalandskapet

Arbetsgruppen tillsattes vid expertgruppens möte den 23 maj 2012 för att kartlägga beskrivningsstandarder, standarder för auktoritetsdata och transkribering, standarder som används av leverantörer och förläggare och aktuella katalogiseringsinstanser.

Förlagsbransch och leverantörer internationellt

Expertgruppen beslutade vid sitt möte den 23 maj 2012 att tillsätta en arbetsgrupp med fokus på vilka krav man kan ställa på förlagsbranschen och leverantörerna internationellt. Gruppen var dock vilande i väntan på resultatet från två andra arbetsgrupper och vid sitt möte i november 2013 konstaterade expertgruppen att förutsättningarna för arbetsgruppen hade förändrats och lade ner den.

Tillgänglighetsfrågor

Arbetsgruppen inrättades på expertgruppsmöte den 23 maj 2012 och har mandat t.o.m. 2014. Gruppen hanterar tillgänglighetsfrågor och ska utreda vilka standarder som används för translitterering och transkribering vid produktion av katalogposter, i första hand inom Norden. Ett resultat av gruppens arbete skulle kunna vara en kravspecifikation som biblioteken kan använda gentemot sina systemleverantörer. Gruppen har två medlemmar, en från Internationella Biblioteket och en från Malmö stadsbibliotek.

Arbetsgruppen för folkbibliotekens medlemskap i Libris

Gruppen inrättades på initiativ av Nationella referensgruppens möte den 24 april 2012 och är gemensam för Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur och Expertgruppen för metadata. Under första året tittade gruppen närmare på folkbibliotekens förutsättningar för att gå med i Libris med fokus på bibliotekens behov av

postförsörjning och lösningar för detta. Resultaten blev en slutrapport som beskrev bibliotekens behov och förslag på lösningar och ska fungera som underlag för KB:s fortsatta arbete. Slutrapporten, Libris för folkbiblioteket – samarbete i en nationell katalog, publicerades den 15 april. Därefter övergick arbetsgruppen till att bli en referensgrupp för KB:s fortsatta arbete med frågan. Gruppen har åtta medlemmar; en från vardera Göteborgs stadsbibliotek, Internationella Biblioteket, Karlstad stadsbibliotek, Malmö stadsbibliotek, Norrköpings stadsbibliotek, SUB, Uddevalla stadsbibliotek och KB.

Arbetsgruppen Dewey

Gruppen inrättades på expertgruppsmötet den 12 november 2012 och fungerar som en referensgrupp. Syftet är att ge de bibliotek som använder Dewey inflytande över Svenska Deweyredaktionens arbete och gruppen ska bl.a. hjälpa till att ordna årliga användarmöten. Gruppen har åtta medlemmar; två från KB och en från vardera BTJ, Linköpings universitet, Malmö högskola, Malmö stadsbibliotek, Umeå stadsbibliotek och Umeå UB.

Arbetsgruppen Svenska ämnesord

Gruppen inrättades på expertgruppens möte den 7 februari 2013 och är en referensgrupp med syftet att ge de bibliotek som använder Svenska ämnesord inflytande över redaktionens arbete. Gruppen ska bl.a. hjälpa till att ordna årliga användarmöten och verka för samordning av ämnesordslistor. Gruppen har elva medlemmar: fem från KB och en från vardera Göteborgs stadsbibliotek, Högskolan i Gävles bibliotek, Lunds universitetsbibliotek, Stockholms stadsbibliotek, Stockholms universitetsbibliotek och Svenska barnboksinstitutet.

Kommunikation

När det gäller kommunikationen har gruppen sagt att KB borde ta på sig ansvaret att se till att det finns en gemensam kommunikationsplan för alla expertgrupper. Minnesanteckningar och rapporter från arbetsgrupperna lades ut på webbsidan, men gruppen tyckte att den saknade en möjlighet att få ut information på ett mer lättillgängligt sätt. Under 2013 prövade man att kommunicera i en metadatablogg, men fick lägga ned projektet p.g.a. tidsbrist. När gruppen diskuterade sin kommunikation vid sitt andra möte 2014 menade man att bloggande från gruppen snarare borde ske via en blogg som redan existerar, t.ex. Libris-bloggen. Mejl-listor har inte använts men borde vara en möjlighet. Konferenser har däremot ordnats och dessa har varit mycket uppskattade.

Självutvärdering

Vid gruppens självutvärdering för 2013 pekade gruppen på att deras uppdragsbeskrivning är väldigt bred men att man lyckats täcka större delen av uppdraget genom arbetsgrupper och att arbetsgrupperna kunnat föra folkbibliotekens frågor särskilt långt. Möjligen, sade man, hade man tappat området metadata vid digitalisering. Man konstaterade också att nuvarande uppdrag täcker en rad olika typer av metadata men att alla kretsar kring bibliografiska frågor och man rekommenderade KB att se över uppdraget så att det skulle omfatta alla former av metadata som kan

förekomma på ett bibliotek. Man menade också att gruppens medlemmar har stora möjligheter att påverka gruppens arbete inom uppdragets ramar.

Man konstaterade vidare att det är många konkreta frågor som arbetsgrupperna driver som har stor betydelse för biblioteken. Man antog också att KB har stor nytta av gruppen och man sade att den nationella förankringen ger arbetet med strategisk utveckling på metadataområdet en högre trovärdighet.

När det gäller mötesformerna sade man att fysiska möten är bra för att bygga ihop gruppen men att webbmöten skulle kunna passa i konkreta frågor, framför allt för arbetsgrupperna. Man tyckte också att gruppens sammansättning var bra, men påpekade att man ibland saknar kompetens i gruppen och skulle kunna utnyttja möjligheten att ha adjungerade medlemmar. Man menade också att det är framgångsrikt att arbeta med arbetsgrupper, men att expertgruppen inte får fastna i att administrera arbetsgrupper och behöver mer tid på mötena för de övergripande diskussionerna om metadata.

Både vid självutvärderingarna för 2012 och 2013 sade gruppen att gruppmedlemmarnas mandatperioder borde kunna gå omlott, så att inte alla börjar och slutar samtidigt. Detta för att få kontinuitet i arbetet. Vid självutvärderingen 2013 pekade man också på att det saknas anvisningar om hur många timmar medlemmarna i gruppen förväntas använda för gruppens arbete och att det är lättare att motivera sin medverkan i gruppen om man kommer från en större institution än från ett litet bibliotek.

14. Expertgruppen för utbildning och lärande

Gruppen ska arbeta med frågor som rör bibliotekens pedagogiska roll från förskola till högre utbildning, t.ex. livslångt lärande, informationskompetens, digital kompetens, vuxenstuderande och distansstudenters behov av biblioteksstöd. Här ingår också frågor kring olika bibliotekstyper.

Gruppen har 11 medlemmar. Av dessa utser institutionerna i biblioteks- och informationsvetenskap en, MTM en, SKL fyra inklusive ordföranden, skolbiblioteken en, specialbiblioteken en och SUHF tre.

Verksamhet

Gruppen inledde sitt arbete våren 2012 och hade fyra möten under 2012, fyra under 2013 och två under våren 2014.

Vid gruppens första möte i april 2012 beslutade man sig för att arbeta med ett fokusområde, som man formulerade som bibliotekets pedagogiska roll från förskolan till högre utbildning i ett förändrat utbildningslandskap.

Vid gruppens andra möte gjorde sekreteraren en kort presentation av ett utkast till en modell för IKT-lärandetrappa. I den diskussion som följde drog man slutsatsen att det skulle vara svårt att formulera en sådan modell och att det dessutom var oklart vilket syftet och vilken målgruppen skulle vara.

För att öka gruppens fokus beslutade man att inrätta tre arbetsgrupper som alla tre vette mot skolbiblioteken:

- Arbetsgrupp för kontakt med SKL för att få information om hur SKL ser på skolbiblioteken och om vilka eventuella initiativ som är på gång.
- Arbetsgrupp för utformande av en stöd-/informationsprodukt med syftet att stötta processen med att inrätta nya skolbibliotek genom att definiera målgrupper och olika målgruppers behov.
- Arbetsgrupp för utbildning och framtida kompetensbehov. Gruppen skulle ta upp skolbiblioteksfrågans status i lärarutbildningen och i bibliotekarieutbildningen.

Vid gruppens följande möte presenterade den tredje arbetsgruppen ett förslag till enkät till lärarutbildningarna kring informationskompetens i lärarprofessionen och hur lärarstudenterna förbereds för att kunna använda bibliotekets pedagogiska resurs. Tanken var att resultatet skulle kunna användas för vidare diskussioner och som underlag för insatser från både KB och andra aktörer. Enkäten skickades ut till samtliga 28 lärarutbildningar och resultatet presenterades vid gruppens första möte 2013. Enkäten resulterade också i en artikel.

Vid sista mötet 2012 lades arbetsgruppen för kontakt med SKL ner eftersom gruppen hade fullföljt sitt uppdrag. Gruppen fick då också en föredragning av två konsulter som arbetade med frågan om det digitala skolbiblioteket på uppdrag av SKL.

Även under 2013 hade man fokus på skolbiblioteksfrågan och man tog på sig rollen att fungera som referensgrupp till KB:s handläggare för skolbiblioteksfrågor, som är

sekreterare i expertgruppen. Under året införde man också "Runda bordet" som en stående punkt på dagordningen för rapporter från fältet där man utgick från rubrikerna möjligheter och svårigheter. Syftet med punkten var att den skulle fungera som omvärldsbevakning och ge både KB och gruppens medlemmar input. Punkten har kommit att bli den mest omfattande punkten på mötena.

En del av det första mötet under 2013 var gemensamt med Expertgruppen för kompetensutveckling och forskningsanknytning och Expertgruppen för utvärdering och kvalitetsutveckling för att klargöra ansvarsfördelning och undvika dels dubbelarbete, dels att frågor faller mellan stolarna.

Under 2014 kommer gruppen att ha fortsatt bevakning av skolbiblioteksfrågan. Man kommer också att belysa förutsättningar för vuxnas lärande med koppling till biblioteksstöd. Fokus ska ligga på frågor som uppstår i skärningspunkten mellan olika bibliotekstyper och olika huvudmän och där en oklar ansvarsfördelning riskerar att försvåra effektivt lärande.

Självutvärdering

Gruppen har i sina självutvärderingar sagt att man har haft svårt att tolka sitt uppdrag men känner sig tillfreds med att slutligen ha landat i rollen som referensgrupp för skolbiblioteksfrågan. Man skulle dock ha velat ha mer feedback från KB och Nationella referensgruppen när det gäller gruppens val av frågor att arbeta med och har upplevt att det är oklart varför grupperna finns; "är vi bara ett slags alibi för att KB ska kunna säga att det finns möjlighet att påverka?" Man har också påpekat att man skulle ha haft stor nytta av att i gruppen ha medlemmar som arbetar med utbildning, t.ex. en rektor eller lärarutbildare, och att man "skulle tjäna på att öppna upp mot omvärlden och inte fastna i biblioteksvärlden".

Man har vidare pekat på att det är en svaghet att alla i gruppen har samma mandattid och sagt att det är svårt att få kontinuitet om alla medlemmar i gruppen byts ut vid samma tidpunkt. En annan synpunkt är att administrationen har varit alltför omfattande. "För fyra möten per år är det inte rimligt att 25 % av tiden används åt att utvärdera vad vi har gjort och prata om vad vi ska göra."

Man har också efterlyst mer kontakt med SKL och har upplevt att SKL inte har varit särskilt aktiva, varken i att utse representanter eller i att driva frågor.

15. Expertgruppen för utvärdering och kvalitetsutveckling

KB vill öka kunskapen om biblioteksverksamhet och dess effekter i samhället. Bibliotekens bidrag till den långsiktiga samhällsutvecklingen ska belysas. Mot den bakgrunden inrättades Expertgruppen för utvärdering och kvalitetsutveckling när den nya inflytandestrukturen bildades 2012. Gruppen fick uppdraget att arbeta med frågor som gäller kvalitetsutveckling och förbättringsarbete i vidare bemärkelse. I detta ingår de stora uppdrag som KB har, det vill säga nationell biblioteksstatistik, att följa upp de planer som upprättats i anknytning till bibliotekslagen och att analysera utvecklingen av forskningsbiblioteken i landet. Här ingår också frågor som att utveckla kvalitetskriterier, indikatorer, statistikfrågor, processutveckling och andra kvalitetsutvecklingsmetoder.

Gruppen har 14 medlemmar. Den hade ursprungligen elva. Av dem utsågs en av institutionerna i biblioteks- och informationsvetenskap, en av MTM, fyra inklusive ordförande av SKL, en av skolbiblioteken, en av specialbiblioteken och tre av SUHF. Vid nedläggningen av Expertgruppen för kompetensutveckling och forskningsanknytning fördes tre medlemmar i den gruppen över till Expertgruppen för utvärdering och kvalitetsutveckling. Av dem var en utsedd av institutionerna i biblioteks- och informationsvetenskap, en av SKL och en av SUHF.

Verksamhet

Gruppen hade fyra möten 2012, fyra möten 2013 och två möten våren 2014.

Vid sitt första möte i mars 2012 började gruppen arbetet med en verksamhetsplan och gick igenom vilka frågor man ville arbeta vidare med. Resultatet blev en lång lista:

Statistik

- Kvalitetssäkra statistiken och ta fram viktiga områden som inte täcks av dagens statistik. Fortsätta arbetet med att ta fram en teknisk plattform för biblioteksstatistik.
- Gå vidare med det arbete som expertgruppen för biblioteksstatistik tagit fram.

Indikatorer

- Ta fram kvalitetsindikatorer för biblioteksverksamhet som är gemensamma för alla bibliotekstyper.

-

Metoder

- Ta fram metoder för att mäta bibliotek gentemot uppdragsgivarens syfte.
- Samla ihop erfarenheter från verksamheten när det gäller kvalitativa metoder.
- Komplettera siffror med andra metoder, t.ex. observationer.
- Hitta enkla metoder.
- Taxonomier som ett redskap för att berätta vilken nivå man lägger sig på när man pratar med kommuner.
- Hitta sätt att hinna ta till sig olika metoder, t.ex. tidskriftsklubbar.

Seminarier

- Anordna ett seminarium där deltagarna delar med sig av erfarenheter kring kvalitetsarbete.

- Gärna mindre workshops i samband med seminarierna.

Biblioteksplaner

- Problematisera frågan och det uppdrag som KB har tillsammans med länsbiblioteken.

Vad är kvalitet?

- Reda ut begreppet kvalitet.
- Ta fram kvalitetskriterier och kvalitetsgarantier för biblioteksverksamhet.

Verktyg

- Ta fram en handbok.
- Ta fram redskap.
- Skapa mallar för arbete med statistik och kvalitet, då kan man också jämföra sig med varandra.
- Verktyg för utvärdering av e-resurser.
- Kunna argumentera för verksamheten utan att det blir tyckande.
- Hur kommunicerar vi mätningar?
- Pröva modellen med Social return on investment.

Målgrupper

- Hur för man dialog med olika typer av målgrupper för att fånga upp deras behov och krav på ett effektivt sätt?

Kommunikation

- Expertgruppen skriver en debattartikel och gör en analys när den årliga statistiken publiceras.

Projekt

- Vara med i KB:s utlysning av projektmedel.
- Följa pågående projekt med anknytning till statistik och kvalitet.

Tre av medlemmarna i gruppen lyfte också fram ett antal framgångsfaktorer från sitt arbete i den avslutade gruppen Expertgruppen för biblioteksstatistik:

- En ordförande som lagt mycket tid på arbetet i gruppen.
- God närvaro på mötena.
- Att jobba konkret med en fråga.
- Att ha hållpunkter, t.ex. seminarier.
- Hög delaktighet - alla har blivit lyssnade på och man har kunnat ifrågasätta.
- Öppna diskussioner som skapar förståelse för varandra.
- Att tillsätta arbetsgrupper när det behövs.
- Att vara öppen utåt och berätta vad man håller på med på t.ex. Biblioteksdagarna och Bok & Bibliotek.
- Att ha legitimitet.
- Att föra tillbaka diskussioner och resultat till sin egen målgrupp.
- Att våga vara experter.

Vid det andra mötet fortsatte arbetet med verksamhetsplanen. Gruppen beslutade sig för att göra en kartläggning av vad som hade gjorts inom utvärdering/kvalitet de senaste fem åren genom att samla in erfarenheter och verktyg (enkäter, metoder, etcetera) och rapporter från alla bibliotekstyper, att arbeta med att hitta en utvärderingspraxis, inklusive definitioner av begreppen kvalitet, effekt, verkningsgrad, behov och barriärer, och att göra jämförelser mellan olika modeller och verktyg. I anslutning till en information från KB om bl.a. arbetet med uppföljningen av biblioteksplanerna sade gruppen att man gärna ville ge input i det arbetet.

Vid årets tredje möte gick man igenom ett stort antal utvalda utvärderingar. Gruppen fick vidare en rapport om arbetet med uppföljningen av biblioteksplanerna och den kvalitetsmodell man använde sig av i det arbetet liksom en presentation av Expertgruppens för biblioteksstatistik rapport "Mot en ny biblioteksstatistik".

Vid det följande mötet fortsatte gruppen genomgången av utvärderingar. På dagordningen stod också information från KB, bl.a. om arbetet med uppföljningen av biblioteksplanerna, liksom en diskussion om gruppens roll och avgränsningarna av arbetet. Det visade sig bl.a. finnas en viss tveksamhet angående de mandat medlemmarna sitter på; vad och vilka representerar man? Några tyckte att syftet med gruppens verksamhet var oklart och sade att det är svårt att hitta rätt när det inte finns en lika tydlig målbild och produkt som det gjorde för statistikgruppen. Man sade vidare att samtalen inom gruppen har ett egenvärde, de etablerar en diskurs, ett språk, gör att man kan förstå varandra. Andra frågeställningar som lyftes var att den påbörjade insamlingen av utvärderingar/uppföljningar skulle kunna utmynna i en sammanställning, att arbetet i Expertgruppen för biblioteksstatistik tog bra fart när arbetsgrupperna formerades och att det kanske vore ett sätt för denna grupp att komma vidare och att expertgruppen är viktig för att ta fram utbildningsinsatser inom området. Man sade också att medlemmarna i gruppen berikas genom nytänkande och nya infallsvinklar men att det inte är många som känner till gruppen och att man måste nå ut med att det finns en expertgrupp.

Vid det första mötet 2013 meddelade gruppens ordförande att hon skulle byta arbete och därmed måste sluta som ordförande. Vice ordförande skulle ta över ordförandeskapet i väntan på att SKL skulle nominera en ny ordförande. Man fortsatte arbetet med kartläggningen av utvärderingar och förde över fyra punkter från verksamhetsplanen 2012 till verksamhetsplanen 2013:

- Arbeta med att hitta förslag till en utvärderingspraxis inklusive definitioner av begreppen kvalitet, effekt, verkningsgrad, behov och barriärer.
- Beakta perspektivet kvalitetssystem i arbetet med kartläggningen för att stärka en helhetssyn på kvalitetsarbete.
- Hitta kopplingar mellan mål, kvalitetsarbete, indikatorer och statistik.
- Syntes och fördjupning av resultaten från kartläggningen för att hitta sambanden och sätt in mål, kvalitetsarbete, indikatorer och statistik i ett större sammanhang.

Man beslutade också att expertgruppen skulle skriva en artikel som kommenterade den årliga folkbiblioteksstatistiken när denna publicerats, att man skulle undersöka möjlighet att presentera kartläggningen i relevanta sammanhang, t.ex. Mötesplats Borås, och att man skulle genomföra ett metodseminarium under 2014.

Mötet därefter bestod till stor del av rapporter. Man diskuterade även debattartikeln liksom möjligheten att ha en programpunkt på Mötesplats Borås. Vidare diskuterade man systematiskt kvalitetsarbete med utgångspunkt från en rapport från arbetet med uppföljningen av biblioteksplanerna och en presentation av den kvalitetsmodell man där arbetar med.

Första mötet hösten 2013 hade gruppen en diskussion om hur man skulle presentera resultatet av kartläggningen av utvärderingar. Vidare lämnade den nedlagda Expertgruppen för kompetensutveckling och forskningsanknytning över ett antal frågor till gruppen:

- Ta fram exempel på modeller för implementering av forskande förhållningssätt och för lärande organisationer.
- Seminarium med material för ledare om implementering av forskande förhållningssätt och lärande organisationer.
- Genomföra seminarium om "forskande praktiker", gärna i ett större bibliotekssammanhang.
- Undersöka möjligheterna att skapa en gemensam plattform för dokumentation och tillgängliggörande av forskning och beprövad erfarenhet.
- Verka för ökad tillgänglighet av nationell och internationell forskning inom området Biblioteks- och informationsvetenskap.
- Initiera och genomföra en kartläggning av behov och utbud av kompetensutveckling inom biblioteksområdet. Även en kartläggning av nätverk på nationell och regional nivå inom området ska göras.
- Verka för ökad interaktion mellan utbildning och praktik.

Expertgruppen tog dock inga beslut som rörde dessa frågor och man gjorde inte heller några förändringar när man senare på mötet diskuterade verksamhetsplanen för 2014.

Sista mötet 2013 bestod av informationspunkter, en återkoppling av gruppens programpunkt under Mötesplats Borås och en diskussion kring kartläggningen av utvärderingar.

Vid första mötet 2014 hade gruppen åter en ny ordförande, som dock hade varit med i gruppen ända sedan den inrättades. Den mest omfattande punkten på mötet var de nationella utvecklingslinjerna. Andra punkter på dagordningen var verksamhetsberättelsen och självutvärderingen för 2013 och verksamhetsplanen för 2014. Man diskuterade också rapporten om utvärderingar och det seminarium/den konferens man planerade.

Vid sitt andra möte 2014 hade gruppen en diskussion med anledning av en presentation av den senaste biblioteksstatistiken, man diskuterade sig fram till ett förslag om nationella utvecklingslinjer inom gruppens område och man diskuterade en SWOT-analys av kompetensutvecklingsprojekt. På dagordningen fanns också rapporten om utvärderingarna och den planerade konferensen. I övrigt bestod mötet i huvudsak av informationspunkter.

Självutvärdering

I sin självutvärdering för 2012 sade gruppen att en treårig mandatperiod är lagom liksom fyra möten per år, att det hade fungerat bra att arbeta med ett arbetsutskott, att man hade hunnit med det man hade planerat och att man borde bli bättre på att föra ut det man hade gjort. Man pekade också på att arbetsområdet lätt "blir för abstrakt", att det inte alltid är "lätt att konkretisera", liksom att det är viktigt att gruppen i sitt arbete hela tiden återknyter till verksamhetsplanen och uppdraget "så att arbetet inte flyter ut".

I självutvärderingen för 2013 konstaterade man att gruppens verksamhetsplan till stora delar var uppfylld. Man sade också att tillskottet av medlemmar från Expertgruppen för kompetensutveckling och forskningsanknytning hade förnyat gruppens sätt att tänka, lett till att kompetensfrågorna kommit att ingå i kvalitetsarbetet och lett till justeringar i verksamhetsplanen men att ordförandebytet hade blivit ganska osmidigt och att reglerna tillämpades hårt. Man vidhöll att en treårig mandatperiod är lagom men sade att det behövs överlappande mandatperioder för kontinuitetens skull. När det gäller arbetssättet tyckte man att det hade varit ett bra klimat och god stämning i gruppen men man sade också att KB delvis begränsade gruppens möjlighet att påverka och tog den planerade wikin som exempel. Man sade sig också vara öppen för extra möten digitalt.

16. Diskussion

I de samtal jag har fört kring inflytandestrukturen finns det några synpunkter som har framträtt mycket tydligt:

- Det finns orimliga förväntningar på KB när det gäller de nationella frågorna.
- Även om man har kritik mot strukturen tycker man att det är bra att den finns och man vill inte gå tillbaka till tiden innan den fanns.
- De olika grupperna i strukturen fyller en funktion både när det gäller att tillföra KB nya perspektiv och ny kunskap, att föra ut kunskap från KB till bibliotekssamhället och att ge KB legitimitet i dess nationella uppdrag.
- Grupperna är viktiga som mötesplatser för kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan olika bibliotekstyper.
- De diskussioner man har haft i grupperna har varit bra och viktiga.
- Det har funnits för lite tid till övergripande strategiska diskussioner.
- Arbetet i grupperna har vidgat det egna nätverket och samarbete i andra sammanhang har ibland blivit en spinoffeffekt.
- Det måste finnas större utrymme för olikheter i strukturen.
- Det får inte vara den minsta gemensamma nämnaren som styr utvecklingen, då blir det lätt ytligt, utan man måste kunna följa flera spår samtidigt.
- Medlemmarna i styr- och expertgrupperna tycker att det finns för lite tid för strategiska diskussioner i gruppernas arbete.
- Gruppernas mandat har varit otydligt, vilket har hämmat arbetet i grupperna.
- Gruppernas uppdrag har varit otydligt, vilket har hämmat arbetet i grupperna.
- Man har utan att precisera närmare sagt att man saknat respons från KB på det arbete man har utfört.
- Man vet inte riktigt vart resultatet av det arbete man har lagt ner har tagit vägen.
- Man ställer frågan om vem som äger inflytandestrukturen, dvs. vem som sätter dagordningen för arbetet i strukturen.
- Det finns starka spänningar mellan Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur och KB.
- Det finns vissa spänningar mellan Styrgruppen för BIBSAM-konsortiet och KB.
- Mandattiden upplevs ibland som för kort.
- Att mandatperioderna inte går omlott ger brist på kontinuitet.

Utifrån det skriftliga materialet kring inflytandestrukturen kan man dra ytterligare några allmänna slutsatser:

- Samspelet mellan Nationella referensgruppen och styr- och expertgrupperna är mycket begränsat. Antalet frågor som styr- och expertgrupperna lyfter i Nationella referensgruppen är få och Nationella referensgruppens reaktioner på styr- och expertgruppernas arbete är i det närmaste obefintlig.
- Informationspunkter tar stor plats på gruppernas möten. Eftersom mötena dessutom är få blir det lite tid för strategiska diskussioner.
- Det är oklart om det finns någon egentlig skillnad mellan styrgrupperna och expertgrupperna i hur de arbetar.
- Det finns en tendens hos grupperna att bli operativa istället för att ägna sig åt strategiska frågor.

- Det finns en tendens hos vissa grupper att arbeta med en eller ett par frågor istället för ett brett spektra av frågor.
- De grupper som har använt sig av arbetsgrupper för konkreta avgränsade arbetsuppgifter har kunnat arbeta med flera frågor parallellt och därmed också ge KB större input.

KB:s nationella uppdrag

Bibliotekssamhällets förväntningar på KB och KB:s tolkning av sitt nationella uppdrag är grunden för KB:s samverkan med det omgivande bibliotekssamhället och därmed också för utformningen av inflytandestrukturen. KB:s nuvarande tolkning av det nationella uppdraget³⁰ är delvis både konkret och precist men är delvis både otydligt och allmänt hållt. Man kan också notera att flertalet av de aktivitetspunkter som KB presenterar i sin plan för nationell biblioteksutveckling och samverkan relaterar till verksamhet som KB hade redan innan man fick sitt nuvarande nationella uppdrag, dvs. verksamhet där KB redan tidigare hade byggt upp kompetens och formulerat strategier, ofta i samspel med forskningsbiblioteken.

Bibliotekssamhällets förväntningar på KB och det nationella uppdraget är stora, men de är också mycket olika beroende på vilken del av bibliotekssamhället man frågar. När KB fick sitt utvidgade nationella uppdrag hade KB också räknat med större ekonomiska resurser för att fullgöra sitt uppdrag än man slutligen fick.

De stora men också skiftande förväntningarna på uppdraget i kombination med dels en otydlighet i KB:s tolkning av uppdraget, dels starka ekonomiska begränsningar när det gäller att svara på önskemål från bibliotekssamhället, skapar konflikter som också speglas i spänningar i inflytandestrukturen. Till exempel tycker man från folkbiblioteken inte att man får tillräckligt gensvar från KB och att KB inte har tillräcklig kompetens i folkbiblioteksfrågor samtidigt som forskningsbiblioteken är rädda för att det vidgade uppdraget ska gå ut över KB:s möjlighet att ge forskningsbiblioteken stöd.

Det är därför viktigt att en tydlig tolkning av det nationella uppdraget ligger till grund för kommande förändringar av inflytandestrukturen. Det är också viktigt att den tolkningen är väl förankrad i bibliotekssamhället.

KB arbetar nu med en ny tolkning av sitt nationella uppdrag. Med tanke på de problem som finns i inflytandestrukturen är det angeläget att det arbetet sker skyndsamt. Tolkningen av uppdraget måste dock bygga på både KB:s och det omgivande bibliotekssamhällets kunskap om behov av utveckling och samverkan. För att tolkningen ska vara väl förankrad i bibliotekssamhället bör arbetet ske i nära samspel med Nationella referensgruppen. Det skulle också vara en markering från KB av Nationella referensgruppens viktiga roll.

³⁰ Kungliga bibliotekets plan för nationell biblioteksutveckling & samverkan. Kungl. biblioteket 2013.

Inflytandestrukturens roll

Inflytandestrukturen ska dels vara en kanal för att föra in synpunkter, perspektiv och kunskap från bibliotekssamhället in i KB:s organisation, dels en kanal för att föra ut information om och förankra KB:s göranden och låtanden i bibliotekssamhället och skapa legitimitet för KB:s roll som nationell aktör i bibliotekssamhället. Den ska också vara en plattform för samverkan inom bibliotekssamhället, dels mellan KB och det övriga bibliotekssamhället, dels mellan olika delar av bibliotekssamhället, en samverkan som inte alltid behöver omfatta KB.

I de samtal jag har haft under utvärderingen finns en mycket utbredd uppfattning att inflytandestrukturen har varit viktig för att föra in nya kunskaper och nya perspektiv i KB:s organisation. Likaså tycker man att inflytandestrukturen har varit viktig för att föra ut information om KB:s göranden och låtanden. Man tycker också att grupperna i strukturen har varit viktiga som plattformar för informations- och erfarenhetsutbyte och för möten mellan olika bibliotekstyper. Och även om man har kritik mot inflytandestrukturen vill man inte gå tillbaka till den tid då det inte fanns en inflytandestruktur.

När det gäller resultaten av gruppernas arbete finns det en tendens att man inom KB hade förväntat sig mer resultat av gruppernas arbete. Det kan hänga ihop med en långsamhet i gruppernas arbete som dels beror på att många personer med olika bakgrunder, erfarenheter och intressen ska arbeta ihop sig till en grupp, dels en bredd kombinerad med en otydlighet i flera av gruppernas uppdrag som gjort att det inte sällan krävts omfattande diskussioner i grupperna innan de kunnat bestämma sig för vilka frågor de har tyckt varit mest angelägna att arbeta med.

Mot bakgrund av att det utvidgade uppdraget är relativt nytt för KB och att man inte har någon tradition av att arbeta med folkbiblioteken medan man sedan länge har god kunskap om forskningsbibliotekens frågor och behov och dessutom ett väl uppbyggt kontaktnät inom forskningsbiblioteken kan det möjligen också vara svårt för KB både att se relevansen i en del av de frågor som lyfts i expertgrupperna och att fånga upp dem och föra in dem i KB:s ordinarie verksamhet. De grupper som har haft svårast att hitta sina roller är också de grupper som dels har haft ett brett uppdrag, dels inte har sitt ursprung i grupper i inflytandestrukturen 2007 – 2011, dels har arbetat med frågor som inte redan tidigare har varit en integrerad del av KB:s verksamhet.

Grupperna har också få möten per år och en mycket begränsad sammanträdestid, särskilt sett mot bakgrund av gruppernas omfattande uppgifter. Fyra möten per år med mellan fem och sex timmars mötestid innebär att grupperna har ungefär 20 – 25 timmar per år till förfogande för de föredragningar och de diskussioner som de behöver för att kunna fullgöra sina uppdrag.

Nationella referensgruppen

Den bild som framträder i anteckningarna från Nationella referensgruppens möten är att gruppen har haft en relativt passiv roll. KB:s information till gruppen har varit omfattande och ambitionen att hålla gruppen välinformerad har varit hög. Gruppen har också tagit beslut i flera frågor som beretts inom styr- och expertgrupperna, främst av

arbetsgrupper tillsatta av dessa. Ändå är de frågor som lyfts från styr- och expertgrupperna till Nationella referensgruppen förvånansvärt få. Gruppen har också bara undantagsvis diskuterat styr- och expertgruppernas prioriteringar och arbete och har gett dem få uppdrag. Man har inte heller utnyttjat möjligheten att tillsätta idégrupper. De strategiska diskussionerna om övergripande frågor, t.ex. med koppling till KB:s plan för nationell biblioteksutveckling och samverkan, har inte heller haft någon större omfattning.

Inom gruppen har det funnits och finns fortfarande en osäkerhet om vilket mandat och vilket uppdrag man faktiskt har; någon tycker dock att det snarare brister i tillämpningen av uppdraget än i uppdragsbeskrivningen. Man tycker att informationen från KB har dominerat mötena för mycket. Visserligen har den information man har fått varit både bra och viktig, men informationen har tagit tid från diskussionen och det har gjort att gruppen inte har fått den tid den skulle ha behövt för att prata ihop sig; ”man kommer från olika kulturer med olika intressen och det är inte så enkelt att mötas”, som en av de intervjuade sade. När det gäller hur gruppen fungerar finns också kritik in mot gruppen: ”Om man går med i en grupp måste man inse att man har ett ansvar att bidra till att jobba ihop gruppen”. Ännu en synpunkt är att man tycker att gruppen ofta kommit in för sent i olika frågor som man ska ta ställning till liksom att man ibland upplever sig som ett alibi, som en gisslan. Det finns också åsikten att man byter information och synpunkter på mötena och sedan gör KB i alla fall som KB vill.

Styrgruppen för BIBSAM-konsortiet

Styrgruppen för BIBSAM-konsortiet har en särställning inom inflytandestrukturen eftersom den hanterar licensavtalen för tillgång till bland annat elektroniska tidskrifter, avtal som i princip helt finansieras av de deltagande lärosätena; gruppen skulle därför finnas i någon form även om inte inflytandestrukturen fanns.

Gruppen godkänner avtal och godkänner även nya deltagare i BIBSAM-konsortiet, men formellt är det i båda fallen Riksbibliotekarien som beslutar. Gruppens medlemmar deltar också i förhandlingarna om avtal, även om merparten av arbetet med avtalen ligger på KB. Gruppens viktigaste roll blir därmed att bidra med kunskap i KB:s arbete med licensavtalen och att föra diskussioner på en strategisk nivå kring t.ex. konsekvenser av prismodeller och fördelningsnycklar.

Från gruppen säger man att arbetet i gruppen fungerar väl, att man får ett bra stöd från KB och att det är naturligt att man är en del av inflytandestrukturen eftersom KB har en samverkande roll. Det finns också en strävan efter att samspelet mellan gruppen och KB ska fungera väl. Samtidigt finns det spänningar mellan gruppen och KB. Gruppen betonar sin självständighet gentemot KB och säger att KB är en stödfunktion för att konsortiet ska fungera, men att gruppens roll är att representera lärosätena och arbeta för konsortiets bästa och att KB när det gäller konsortiet ”inte har någon egentlig roll”. Man säger vidare att de strategiska frågorna ofta förs tillbaka till SUHF:s Forum för bibliotekschefer. Utan att konkretisera säger man också att det finns skillnader mellan vad gruppen tycker är viktigt och vad KB tycker är viktigt och att KB ”kan lägga fram frågor som inte känns superrelevanta”. Man upplever även att KB har en hierarkisk struktur och att man diskuterar saker i gruppen men att gruppen sedan inte kan besluta utan att frågan ska föras upp till andra strukturer. Inom KB upplever man att det finns

krafter inom gruppen som vill ha större inflytande över arbetet inom den enhet på KB som arbetar med licensfrågorna.

Gruppen har också fört fram att det finns för lite utrymme för de strategiska diskussionerna på gruppens möten, samtidigt som det inte finns utrymme för fler möten.

Spänningen mellan KB och styrgruppen kan till en del bero på en krock mellan å ena sidan gruppens bedömning att frågan om hur licensavtalen utformas och vilka som ska få vara med i konsortiet "ägs" av lärosätena, å andra sidan KB:s myndighetsroll; eftersom KB är avtalspart är det riksbibliotekarien som fattar besluten. Den kan till en del också bero på att gruppen är definierad som en styrgrupp men att det av uppdragsbeskrivningen inte framgår i vilket avseende den är en styrgrupp, vad den ska styra över. Tvärtom är den i uppdragsbeskrivningen en rådgivande expertgrupp, eller om man så vill referensgrupp. Det är också som en sådan den fungerar i praktiken.

Gruppens roll behöver därför definieras tydligare. Det rimliga är att den strategiska delen av gruppens arbete lyfts fram. Om gruppens roll i högre grad var att arbeta med möjliga strategier och man överlämnade besluten om de enskilda avtalen och om deltagande i konsortiet till KB skulle gruppen få större utrymme för strategiska diskussioner och konsekvensbeskrivningar av prismodeller och fördelningsnycklar. Den kunskap som finns i gruppen skulle därmed utnyttjas bättre och gruppen skulle på det sättet också få ett större inflytande över licensavtalen.

Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur

Den bild som mötesanteckningarna och verksamhetsberättelserna från styrgruppen förmedlar är att gruppen i hög grad fungerar som referensgrupp och har svårt att hitta sin roll som styrgrupp, vilket skapar starka spänningar mellan gruppen och KB. Gruppens möten har till stor del bestått av information från KB, inte minst när det gäller arbetet med LIBRIS-systemen, men antalet beslutspunkter har varit relativt få och utrymmet för de mer långsiktiga strategiska diskussionerna har varit litet.

Att gruppen har haft svårt att hitta sin roll som styrgrupp har gruppen själv pekat på i sin självutvärdering. Företrädare för KB säger också att förändringen från expertgrupp till styrgrupp inte har gjort någon skillnad i gruppens arbete. Gruppens svårigheter att hitta sin roll speglas också i den återkommande diskussionen kring Libris roadmap, som styrgruppen har sett som ett möjligt redskap för att kunna agera styrgrupp. Varje gång Librisavdelningen har presenterat en ny roadmap har gruppen önskat en mer utvecklad roadmap, tills man har nått en nivå där KB bedömt att det har blivit ett projekt som kräver mer arbete än som ryms inom sekreterarens tjänst. Gruppen har också fått veta att den inte har legat i fas med Libris verksamhetsplanering och det finns de på KB som tycker att gruppen gett KB för lite input.

Det finns också de inom inflytandestrukturen som säger att det finns ett förtroendeglapp mellan Librisavdelningen och forskningsbiblioteken, att de har upplevt att KB har en egen agenda, att de har upplevt en sorts arrogans från KB och att det finns en stor irritation hos lärosätena över hur KB prioriterar och kommunicerar. Det heter att "samordningsuppdraget är till för att göra nytta för lärosätena men när det gäller

Libris upplevs det inte som att KB gör nytta” och att KB ”inte har förståelse för verksamhetens behov”. Någon ställer frågan om Libris är vägen framåt. ”KB hann inte med i utvecklingen av en nationell katalog. Vad det nya Libris är vet vi inte än, men där har styrgruppen varit ett bollplank”.

En del hävdar att förtroendeglappet mellan forskningsbiblioteken och Libris inte så mycket handlar om nuet utan främst har historiska orsaker. Spänningen mellan styrgruppen och Librisavdelningen gör dock knappast situationen bättre. Det är därför viktigt att samspelet mellan gruppen och KB blir bättre. Det är också uppenbart att KB vill ha mer input från gruppen och att gruppen vill kunna ge KB mer input. Det är om formerna man inte är överens.

En förutsättning för ett bättre samspel är att gruppens uppdrag tydliggörs. Det är rimligtvis frustrerande att vara styrgrupp utan att riktigt veta vad man har mandat att styra över. En medlem i gruppen har också sagt att det skulle vara bättre att vara referensgrupp för strategiska frågor och KB:s verksamhetsplan för Libris än ”en styrgrupp med oklart mandat”.

Styrgruppen för Libris tycker att det är ”för mycket information utan kontext” på mötena, att det är för många ärenden på dagordningarna och att det är svårt att hinna med liksom att det av dagordningarna bör framgå ”vad som är ren information och vad som kräver input”. Till bilden hör dock att ordföranden och vice ordföranden har stora möjligheter att påverka dagordningarna eftersom de har möten med sekreteraren före varje möte och innan dagordningen skickas ut. Man tycker inom gruppen också att man ofta får underlaget för sent, ibland först vid mötet, vilket gör att man inte får utrymme för förankringsprocessen. Anteckningarna från gruppens möten bekräftar att det är många informationspunkter av rapportkaraktär på mötena. Sådana rapporter är naturligtvis nödvändiga för att gruppen ska ha det underlag som krävs för att föra mer långsiktiga strategiska diskussioner – området är komplext och det handlar mycket om teknologi – men om de lyftes bort från de ordinarie mötena och istället gavs vid t.ex. särskilda webbmöten skulle det bli mer utrymme för strategiska diskussioner vid de ordinarie mötena. Det skulle också underlätta förankringsprocessen. Gruppen borde också kunna arbeta betydligt mer med arbetsgrupper, som tog fram underlag för de strategiska diskussionerna och gav KB input i mer avgränsade frågor.

Expertgruppen för OpenAccess.se och publiceringsfrågor

Expertgruppen för OpenAccess.se har varit verksam alltför kort tid för att det ska vara möjligt att värdera dess verksamhet.

Expertgruppen för digitalisering

Expertgruppen för digitalisering har haft fokus på kartläggning av digitaliseringsverksamhet och egen kunskapsuppbyggnad och både kartläggningen och kunskapsuppbyggnaden har genererat strategiskt inriktade diskussioner i gruppen. Gruppens arbete har också lett till att den lyft vad den uppfattat som strategiskt viktiga frågor i Nationella referensgruppen, dock utan att denna har gjort några ställningstaganden.

Gruppen har också varit referensgrupp till Digisam. KB har ingångar i Digisam även genom att Riksbibliotekarien sitter i styrgruppen och att en handläggare på KB, som är sekreterare i Expertgruppen för digitalisering och som koordinerar digitaliseringsarbetet på KB, sitter i Digisams expertgrupp.

Från KB säger man att det har varit en positiv anda i gruppen och att alla i gruppen har varit intresserade av att lära av varandra. Man gör också bedömningen att rollen som referensgrupp till Digisam, vars uppdrag enligt expertgruppens tolkning i mångt och mycket sammanfaller med expertgruppens, har varit gruppens viktigaste roll och att den har haft väldigt lite att göra med KB:s verksamhet på området; den har t.ex. inte gett input i KB:s arbete med att finna sin roll i bibliotekssfären eller när det gäller balansen mellan bevarande och tillgängliggörande i KB:s arbete. Men man säger också att KB skulle kunna bli bättre att ta vara på den input som gruppen ger.

Representanterna för de stora universiteten är tunga i diskussionerna i gruppen. Det görs mycket mer på de stora universitetsbiblioteken medan de mindre institutionerna har mer behov av stöd och även har andra behov än de stora. Medan de stora institutionerna vill ha distribuerade lösningar, dvs. att de vill ha sina lokala system som de kan styra över och en samordning som gör att olika system fungerar tillsammans, vill de små institutionerna ha färdiga lösningar. Förväntningarna på KB är också större från folkbiblioteken och specialbiblioteken än från forskningsbiblioteken vilket enligt KB:s bedömning beror på att folkbiblioteken och specialbiblioteken har en lägre kompetens när det gäller digitalisering än vad forskningsbiblioteken har.

Expertgruppen för informationsförsörjning och resursdelning

Expertgruppen för informationsförsörjning arbetade dels med uppdrag från KB och Nationella referensgruppen, dels med frågor inom fokusområden som gruppen själv definierade utifrån vilka frågor gruppens medlemmar tyckte att det var viktigt att arbeta med. Man arbetade i hög grad via arbetsgrupper med konkreta uppdrag.

Expertgruppen hade bl.a. frågor som rörde skolbibliotek och det livslånga lärandet med bland sina fokusområden och diskuterade bl.a. att bilda en arbetsgrupp i skolbiblioteksfrågor och hade även kontakt med Expertgruppen för utbildning och lärande om ett samarbete. Något sådant inleddes dock aldrig.

Expertgruppen för kompetensutveckling och forskningsanknytning

Expertgruppen lade fram en ambitiös handlingsplan, som skulle ha krävt stora insatser att genomföra, men hann i princip inte genomföra något av den innan gruppen lades ner efter drygt ett års verksamhet. Det är också svårt att värdera gruppens verksamhet efter så kort tid, särskilt mot bakgrund av att verksamheten syftade till en långsiktig påverkan. Det är dock uppenbart att det fanns ett glapp mellan gruppens ambitioner och tillgängliga resurser. Gruppen hamnade också i situationen att den diskuterade strategiska frågor men också blev operativ och att det blev medlemmar i expertgruppen som befolkade de arbetsgrupper man tillsatte, vilket innebar att arbetsbördan för expertgruppens medlemmar blev stor. Sannolikt hade gruppen kunnat arbeta mer effektivt om den hade involverat även personer som inte var medlemmar i expertgruppen i arbetsgruppernas verksamhet.

När gruppen avslutades fördes de frågor gruppen arbetade med över till Expertgruppen för utvärdering och kvalitetsarbete. Den lyckades dock inte fånga upp dessa frågor, vilket innebar att inte minst frågan om forskningsanknytning och samspelet mellan forskning, utbildning och praktikerfält förlorade sin hemvist i inflytandestrukturen.

Expertgruppen för metadata

Expertgruppen för metadata har haft ett konkret men samtidigt brett uppdrag, men har lyckats täcka större delen av uppdraget genom arbetsgrupper. Arbetsgrupperna har i huvudsak befolkats med personer som inte har suttit i expertgruppen. En viktig uppgift för expertgruppen har varit att hålla ihop arbetsgruppernas arbete och bedöma deras resultat. Att man i så hög grad har arbetat med arbetsgrupper har gett expertgruppen utrymme för övergripande diskussioner om metadata. Samtidigt har det stora antalet arbetsgrupper gjort att det har funnits en tendens att man har fastnat i att administrera arbetsgrupperna, vilket har gått ut över just de övergripande diskussionerna. Det visar att det är en balansgång hur många arbetsgrupper en expertgrupp kan orka med.

Genom de frågor gruppen arbetar med har man starka beröringspunkter med andra grupper i strukturen, främst Styrgruppen för Libris nationella infrastruktur och Expertgruppen för digitalisering, vilket innebär att det är viktigt att gruppen samarbetar med dessa, något som gruppen också själv har konstaterat. Samarbetet är dock tämligen begränsat.

Expertgruppen för utbildning och lärande

Många av de frågor som ligger inom ramen för uppdraget till Expertgruppen för utbildning och lärande är frågor som KB inte har någon tradition av att arbeta med. När gruppen inledde sitt arbete hade KB dock nyligen anställt en handläggare för utbildnings- och lärandefrågor som också blev sekreterare i gruppen.

Expertgruppen beslutade sig vid sitt första möte i linje med de uttalade förväntningarna på gruppen för att arbeta med ett fokusområde som man formulerade som bibliotekets pedagogiska roll från förskolan till högre utbildning i ett förändrat utbildningslandskap. Man listade också ett stort antal frågeställningar som rymdes inom det fokusområdet. Därefter har gruppen snävat in sitt arbete och valt att fungera som en referensgrupp till stöd för KB:s handläggare för skolbiblioteksfrågor och ett forum för omvärldsbevakning med syftet att ge både KB och gruppens medlemmar input. Första året hade man tre arbetsgrupper, som alla var inriktade mot skolbibliotek. Därefter har man inte haft några arbetsgrupper. Tyngdpunkten i arbetet tycks ha legat på omvärldsbevakning. Omvärldsbevakningen har också varit värdefull för gruppens sekreterare. Strategiska diskussioner kring skolbiblioteken och KB:s roll i förhållande till skolbiblioteken tycks inte ha förts i gruppen i någon större utsträckning.

Gruppen har alltså valt en annan strategi än vissa andra grupper, nämligen att fokusera helt på en fråga istället för att arbeta med flera frågor parallellt genom arbetsgrupper.

Gruppen har sagt att uppdraget var otydligt och att den hade svårt att hitta sin roll och att det har gjort att arbetet i gruppen blivit mindre effektivt. Den har saknat respons från

KB och Nationella referensgruppen, både när det gäller behovet av ett tydligare uppdrag och när det gäller hur gruppen har valt att prioritera sitt arbete. Det är dock rimligt att tolka den uteblivna responsen KB och Nationella referensgruppen som ett klartecken för den strategi gruppen valde. Strategin har inneburit att KB:s input när det gäller bibliotekens utvecklingsbehov inom området utbildning och lärande har varit litet och att KB inte har utnyttjat den kompetens som funnits i gruppen fullt ut.

Trots den kritik medlemmarna i gruppen har, tycker de att arbetet i gruppen har varit givande. Någon säger att det är viktigt att arbeta nationellt, att föra in hela landets perspektiv i diskussionerna. Man tycker också att det är positivt med en kontaktyta för möten mellan olika bibliotekstyper. "Det har blivit ett forum för ökad kunskap och större förståelse för hela biblioteksområdet, vilket också kan leda till olika samarbeten."

Expertgruppen för utvärdering och kvalitetsutveckling

Gruppen har ett mycket brett verksamhetsområde och vid sitt första möte definierade den ett stort antal frågeställningar som den tyckte var viktigt att arbeta med. Vid det följande mötet bestämde man sig för att göra en kartläggning av utvärdering vid olika typer av bibliotek. Arbetet med kartläggningen har sedan dominerat gruppens arbete. Man har också arbetat med några utåtriktade aktiviteter, bl.a. en debattartikel och ett seminarium på Mötesplats Borås. I övrigt har gruppens möten i huvudsak bestått av rapporter, som i allmänhet inte har lett till några beslut. Gruppen har därmed snarast blivit en arbetsgrupp istället för en rådgivande grupp; man kan t.ex. notera att biblioteksstatistiken har varit marginell i gruppens arbete och att man aldrig har haft någon ordentlig diskussion om KB:s arbete med uppföljningen av biblioteksplanerna, trots att det är frågor som ligger inom gruppens verksamhetsområde och där KB har ett tydligt uppdrag. Man säger från KB också att frågor om utvärdering har fått stor plats i gruppens arbete på bekostnad av kvalitetsfrågorna.

Expertgruppen har också valt att inte tillsätta några arbetsgrupper för specifika sakfrågor, trots att man tidigt i arbetet noterade att arbetsgrupper är ett effektivt sätt att arbeta. Hade man arbetat mer med arbetsgrupper kunde man ha täckt in fler frågeställningar och därmed varit till större nytta för både KB och biblioteksområdet som helhet.

Samtidigt har det funnits en osäkerhet från gruppen kring uppdraget och kring hur man skulle arbeta. Någon säger också apropå biblioteksstatistiken att det när det gäller den frågan "har varit lite grumligt vad vi skulle göra". Andra synpunkter är att vissa grupper har en direkt koppling till det arbete som pågår på KB, t.ex. Libris, men att det är svårt att se hur KB följer upp den typ av frågor som Expertgruppen för utvärdering och kvalitetsutveckling sysslar med liksom känslan av att KB inte "kommer att kunna fånga upp det". En slutsats av det är att det "borde finnas en klar koppling mellan den verksamhet som KB bedriver och den som grupperna har." Man säger också att det vore bra att kunna lyfta frågor som KB sedan tog hand om.

Gruppen har under perioden haft tre olika ordföranden, vilket har påverkat samspelet i gruppen negativt. Det har också funnits spänningar mellan KB och gruppen. Ett exempel som skapade irritation är att gruppen ville presentera resultatet av kartläggningen av utvärderingar i form av en wiki och lade ner relativt mycket tid på att arbeta fram en

struktur för en sådan, men sedan fick veta att det inte skulle gå att ordna en wiki utan att man måste presentera resultatet i form av en rapport. I anslutning till det hade man också en diskussion om avsändarperspektivet och om KB som varumärke. Ett annat exempel är den redan nämnda debattartikeln, där man också hade en diskussion om vem som skulle stå som avsändare.

Det har också funnits en överlappning mellan gruppens verksamhetsområde och Kvalitetsutveckling, den grupp som KB har bildat tillsammans med de regionala biblioteken och Statens kulturråd för att uppfylla bibliotekslagens krav på att man "tillsammans med de regionala biblioteksverksamheterna och kommunerna" ska "följa upp hur de biblioteksplaner som antagits har utformats och hur de används."³¹ I denna grupp har kvalitetsfrågor diskuterats i betydligt större omfattning än i expertgruppen. De båda grupperna har samma sekreterare.

Samverkansstruktur

Verksamheten i inflytandestrukturen syftar inte bara till inflytande i betydelsen möjlighet att påverka utan också till samverkan i betydelsen gemensamt handlande för ett visst syfte. Det syftet uttrycks bl.a. i skrivningar i KB:s plan för nationell biblioteksutveckling och samverkan, t.ex. att biblioteken ska ge fri tillgång till information och vägar till kunskap, kultur och upplevelser och erbjuda människor relevanta, lättillgängliga och relevanta tjänster. Inflytandestrukturen bör därför för tydlighetens skull byta namn till samverkansstrukturen.

Utöver inflytandestrukturen finns flera andra strukturer inom ramen för KB:s verksamhet som arbetar med frågor som ryms inom det nationella uppdraget och som åtminstone delvis har samma roll som grupperna i inflytandestrukturen, bl.a. att vara referensgrupper och att föra in nya kunskaper och nya perspektiv i verksamheten. I vissa fall finns det också överlappningar; t.ex. ryms biblioteksstatistiken liksom frågor som rör kvalitetsutveckling både inom uppdraget till Expertgruppen för utvärdering och kvalitetsutveckling, uppdraget till gruppen Kvalitetsutveckling och partneruppdraget till Regionbibliotek Stockholm och frågor som rör skolbiblioteken både inom ramen för uppdraget till Expertgruppen för utbildning och lärande och partneruppdraget till Malmö stadsbibliotek. Det finns därför ett behov av att se KB:s samverkan med övriga aktörer inom biblioteksområdet i ett helhetsperspektiv för att kunna använda de resurser som finns tillgängliga så effektivt som möjligt och undvika en dubblering av arbetsuppgifter. Till samverkansstrukturen bör därför räknas också de andra strukturer för samverkan som finns inom ramen för KB:s verksamhet. Det gäller styrgruppen och referensgruppen för Swepub, Kvalitetsutveckling, det forskarråd som ska inrättas under hösten 2014 och de partners KB har. KB:s partners har visserligen en särställning i sammanhanget, eftersom de är KB-finansierade löpande verksamheter och kanske snarare föremål för samverkan än samverkansorgan. Å andra sidan utgår deras uppdrag från KB:s plan för nationell biblioteksutveckling och de arbetar i nära samverkan med sin målgrupp, som är folk- och skolbiblioteken, och har därmed också god kunskap om behoven av samverkan och utveckling inom ramen för sina verksamhetsområden.

³¹ SFS 2013:801.

Nationell utvecklings- och samordningsstrategi

Den kritik som riktas mot inflytandestrukturen handlar mycket om att grupperna i strukturen har ett otydligt uppdrag och ett oklart mandat, att det brister i återkopplingen från KB på gruppernas arbete och att inputen från grupperna är för liten. Till det kommer att det ofta saknas en konkretisering av det nationella uppdraget när det gäller de frågor grupperna arbetar med; det gäller t.ex. frågor som rör skolbibliotek, utvärdering, forskningsanknytning och kompetensutveckling. Det finns också uppenbara brister i samspelet mellan de olika delarna av inflytandestrukturen.

När inflytandestrukturen bildades var en bärande tanke att grupperna i strukturen skulle ha vida uppdrag med öppna tolkningsmöjligheter för att grupperna skulle få stort utrymme att lyfta fram de frågor man ansåg vara viktiga och samtidigt minimera risken att frågor skulle falla mellan stolarna. Grupperna har också inledningsvis lyft ett stort antal frågor inom sina respektive områden. Därefter har de arbetat på olika sätt och ett stort antal frågor som grupperna från början har lyft fram som viktiga har försvunnit från dagordningen, mycket beroende på prioriteringarna inom gruppen, prioriteringar som i sin tur kan ha olika orsaker.

Frågan är om det är samverkansgrupperna som ska göra prioriteringen av vilka frågor som det är viktigast att grupperna arbetar vidare med. I grupperna finns flera olika intressen representerade: folkbibliotek, specialbibliotek och forskningsbibliotek, stora bibliotek och små bibliotek, bibliotek med stora möjligheter att själva utveckla lösningar och bibliotek med små resurser och ett behov av färdiga lösningar, etcetera. Ibland har man gemensamma intressen, ibland har man motsatta intressen. Om prioriteringarna görs inom respektive grupp finns det en risk att den starkaste parten vinner. Det finns också en risk att den minsta gemensamma nämnaren vinner och att de behov som är olika glöms bort.

Det finns också ett behov av att prioritera frågor inte bara inom grupperna utan också mellan grupperna.

Det behövs därför ett system för att formulera bibliotekssamhällets behov av utveckling och samverkan, dvs. konkretisera KB:s nationella uppdrag, för att sedan kunna göra en övergripande bedömning av vilka av dessa behov som man kan arbeta vidare med i ett implementeringsskede, inte minst med hänsyn till tillgängliga resurser. En konkretisering av det nationella uppdraget skulle kunna ske i form av en nationell utvecklings- och samverkansstrategi, som är ett uttryck för bibliotekens samlade behov av utveckling och samverkan och en utgångspunkt för diskussioner både om resursbehovet och om hur tillgängliga resurser ska prioriteras. KB har dock ensamt varken den kunskap eller den förankring som krävs för att kunna konkretisera sitt nationella uppdrag utan måste göra det i samspel med övriga delar av bibliotekssamhället. Samverkansstrukturen kan dock bistå med den kunskap och den förankring som krävs. Samverkansstrukturen skulle kunna ha som central uppgift att bistå KB i arbetet med formuleringen och implementeringen av den nationella utvecklings- och samverkansstrategin. Därmed skulle man dels ta vara på tanken att samverkansgrupperna med sin breda kompetens måste ha stort utrymme att lyfta fram de frågor där de anser att det finns ett behov av utveckling och samverkan, dels ha en struktur som fångar upp dessa frågor, dels ge samverkansgrupperna ett tydligt uppdrag

som gör deras arbete både mer målinriktat och fokuserat. Utöver uppdraget att bistå KB i formuleringen och implementeringen av den nationella utvecklings- och samverkansstrategin kan man ge de olika samverkansgrupperna mer specifika uppdrag, t.ex. att vara referensgrupper i olika sammanhang.

För att den nationella utvecklings- och samverkansstrategin skulle täcka KB:s hela nationella uppdrag skulle den också omfatta de specifika uppdrag som KB har fått av regeringen och som samspelar med det nationella uppdraget, såsom vidareutvecklingen av SwePub; man arbetar för övrigt redan nu med sådana uppdrag inom ramen för inflytandestrukturen, t.ex. att ge Vetenskapsrådet stöd i dess arbete med en nationell OA-policy.

Den nationella utvecklings- och samverkansstrategin bör formuleras i ett nära samspel mellan samverkansstrukturen och KB:s ledning. I detta samspel bör den nationella referensgruppen ha rollen att fånga upp förslag till innehåll i den nationella utvecklings- och samverkansstrategin från grupperna i samverkansstrukturen och sedan i samspel med KB:s ledning formulera en samlad sådan strategi.

Nationella referensgruppen bör vidare få i uppdrag att i implementeringsskedet vara en struktur för en diskussion om prioriteringarna i implementeringen av strategin och om strategin för implementeringen, utifrån dels vilka resurser implementeringen kräver, dels vilka resurser som finns tillgängliga för implementeringen, både resurser inom och utanför KB.

Nationella referensgruppen bör också ha möjlighet att ge de olika delarna i samverkansstrukturen uppdrag som är kopplade till implementeringen av strategin. På så sätt utnyttjar man den kunskap som finns i grupperna samtidigt som stora delar av bibliotekssamhället blir delaktiga i implementeringen.

Nationella referensgruppen

Med sin nya roll behöver Nationella referensgruppen stärkas och utrymmet för strategiska diskussioner öka. Det kan ske genom att antalet ledamöter liksom antalet möten utökas och/eller att gruppen i större utsträckning arbetar med webbmöten för rena informationspunkter och med arbetsgrupper som bereder olika frågor.

KB har på gott och ont en mycket starkt ställning i Nationella referensgruppen; på gott eftersom beslutsvägen mellan gruppen och KB:s ledning blir kort, på ont eftersom KB får mycket stora möjligheter att styra gruppens agenda. I dag är det riksbibliotekarien som tillsammans med sekreteraren, enhetschefen för Nationell samverkan, avdelningschefen för Publik verksamhet, avdelningschefen för Informationssystem och NU-gruppen som sätter dagordningen för Nationella referensgruppens möten. Ledamöterna i Nationella referensgruppen har också möjlighet att komma med förslag till punkter på dagordningen. Den möjligheten utnyttjas dock sällan. Samtidigt är det många ledamöter som tycker att information från KB dominerar mötena alltför mycket. Ett sätt att bryta KB:s dominans över gruppens agenda skulle kunna vara att man inrättar ett arbetsutskott med ordföranden, sekreteraren, en representant för folkbiblioteken och en representant för forskningsbiblioteken och att arbetsutskottet får i uppdrag att fastställa dagordningar och förbereda möten.

För att markera och förtydliga gruppens nya roll bör den nationella referensgruppen byta namn, förslagsvis till Nationella utvecklings- och samverkansrådet.

Samverkansgrupper

Inom inflytandestrukturen finns dels styrgrupper, dels expertgrupper. Både styr- och expertgrupperna har främst en rådgivande funktion och det är oklart på vilket sätt styrgruppernas mandat skiljer sig från expertgruppernas. Det skapar också osäkerhet hos styrgrupperna om vilken roll de faktiskt har när de kallas styrgrupper utan att det är definierat vad de ska styra över. Med förslaget om att knyta samverkansgrupperna till arbetet med den nationella utvecklings- och samverkansstrategin förstärks dessutom den strategiska dimensionen i gruppernas arbete och de ges en än mer likartad roll samtidigt som vissa av dem får mer specifika uppdrag. Grupperna blir alltså både mer lika och mer olika. Det vore därför rimligt att kalla alla grupper inom samverkansstrukturen för samverkansgrupper och sedan definiera deras olika roller i en uppdragsbeskrivning för varje grupp. Varje grupp bör sedan befolkas utifrån det uppdrag den har, vilket innebär att sammansättningen på de olika grupperna kan komma att se väldigt olika ut.

Varje grupps grundläggande uppdrag bör vara att medverka i formuleringen och implementeringen av den nationella utvecklings- och samverkansstrategin inom gruppens verksamhetsområde. Utöver det bör vissa samverkansgrupper ges ytterligare uppdrag, t.ex. att vara referensgrupp för KB:s verksamhetsplanering inom sitt område.

Ovan föreslås att samverkansstrukturen ska omfatta samtliga samverkansgrupper inom KB:s verksamhet. Det finns dock skäl att omformulera uppdraget för några grupper, dels för att undvika överlappningar, dels för att precisera uppdragen, dels för att göra kompletteringar i beskrivningen av de verksamhetsområden som ska täckas av strukturen.

Med utgångspunkt från den nuvarande inflytandestrukturen och de övriga samverkansgrupper som KB har skulle samverkansstrukturen bestå av följande grupper:

- *Nationella utvecklings- och samverkansrådet*, med det uppdrag som har skissats ovan.
- *Samverkansgruppen för BIBSAM-konsortiet* med samma verksamhetsområde som Styrgruppen för BIBSAM-konsortiet har idag och uppdraget att dels bidra i formuleringen och implementeringen av den nationella utvecklings- och samverkansstrategin inom sitt område, dels att bistå KB i arbetet med konsekvensanalyser av olika prismodeller och fördelningsnycklar, dels att vara referensgrupp för KB:s arbete med licenserna.
- *Samverkansgruppen för digitalisering* med samma verksamhetsområde som Expertgruppen för digitalisering har idag och uppdraget att dels bidra i formuleringen och implementeringen av den nationella utvecklings- och samverkansstrategin inom sitt område, dels att vara referensgrupp för KB:s verksamhetsplanering för den verksamhet som ryms inom programmet Digitalisering, dels att vara referensgrupp till Digisam.

- *Samverkansgruppen för Libris nationella system* med samma verksamhetsområde som Styrgruppen för Libris nationella system har idag och uppdraget att dels bidra i formuleringen och implementeringen av den nationella utvecklings- och samverkansstrategin inom sitt område, dels att vara referensgrupp för KB:s verksamhetsplanering för Librissystemen.
- *Samverkansgruppen för metadata* med samma verksamhetsområde som Expertgruppen för metadata har idag och uppdraget att dels bidra i formuleringen och implementeringen av den nationella utvecklings- och samverkansstrategin inom sitt område, dels att vara referensgrupp för KB:s verksamhetsplanering för den verksamhet som ryms inom programmet Metadata.
- *Samverkansgruppen för OpenAccess.se och publiceringsfrågor*, med samma verksamhetsområde som Expertgruppen för OpenAccess.se och publiceringsfrågor har idag men kompletterat med vidareutvecklingen av SwePub och uppdraget att dels bidra i formuleringen och implementeringen av den nationella utvecklings- och samverkansstrategin inom sitt område, dels vara referensgrupp för KB:s arbete med expertområdet OpenAccess.se och publiceringsfrågor, dels stötta Vetenskapsrådet i dess arbete med att formulera en nationell OA-policy, dels svara för den projektorganisation som finns som stöd för KB:s arbete med vidareutvecklingen av SwePub.
- *Samverkansgruppen för utbildning och lärande* med samma verksamhetsområde som Expertgruppen för utbildning och lärande har idag och med uppdraget att dels bidra i formuleringen och implementeringen av den nationella utvecklings- och samverkansstrategin inom sitt område, dels svara för en referensgrupp för KB:s arbete med skolbiblioteksfrågor, dels svara för en referensgrupp för KB:s arbete med digital delaktighet. För att gruppen ska täcka hela området utbildning och lärande bör den kompletteras med representanter för skolvärden och folkbildningen. För att gruppen ska få större möjligheter att fokusera även de kulturpolitiska aspekterna inom inte minst folkbibliotekens verksamhet inom utbildning, lärande och digital delaktighet bör gruppen också kompletteras med en representant för Statens kulturråd.
- *Samverkansgruppen för utvärdering, kvalitetsutveckling, biblioteksplaner och läsfrämjande verksamhet* med samma verksamhetsområde som Expertgruppen för utvärdering och kvalitetsutveckling har idag men utvidgat dels med frågan om forskningsanknytning och samspelet mellan utbildning, forskning och praktikerfält, dels med det frågekomplex som Kvalitetsgruppen arbetar, dels med området litteraturförmedling och läsfrämjande verksamhet. Gruppens uppdrag är att dels bidra i formuleringen och implementeringen av den nationella utvecklings- och samverkansstrategin inom sitt område, dels arbeta med KB:s uppdrag att tillsammans med folk- och länsbiblioteken följa upp kommunernas och regionernas biblioteksplaner, dels svara för en referensgrupp för KB:s arbete med biblioteksstatistiken. Den nuvarande Kvalitetsgruppen omvandlas till en arbetsgrupp under samverkansgruppen med fokus på uppföljningen av biblioteksplanerna. Eftersom samverkansgruppen i hög grad kommer att arbeta med frågor som också har kulturpolitiska dimensioner, t.ex. uppföljningen av biblioteksplanerna, där frågor som rör läsfrämjande, tillgång till litteratur och kunskap om läsningens betydelse har en viktig roll, bör den kompletteras med en representant för Statens kulturråd.

- *KB:s forskarråd* med uppdraget att dels bidra i formuleringen och implementeringen av den nationella utvecklings- och samverkansstrategin inom sitt område, dels vara referensgrupp för KB:s arbete med att utveckla sina tjänster till forskare.
- *KB:s partners* med uppdraget att bidra i formuleringen och implementeringen av den nationella utvecklings- och samverkansstrategin inom sina områden.

Utvidgad dialog

Inom några av samverkansgruppernas områden pågår ett paradigmskifte, som kan kräva nya arbetsformer. När det t.ex. gäller metadata produceras idag mycket metadata utanför biblioteksområdet och det finns andra standarder än de som används av biblioteken, t.ex. standarder som utvecklats av media- och informationsproducenter. Det finns behov av dialog med dessa, en dialog som skulle kunna ske genom att man adjungerar personer till grupperna eller genom arbetsgrupper. Ett annat område där det pågår ett paradigmskifte är universitetens och högskolornas publiceringsverksamhet, där behovet av en förlagsfunktion blir allt mer framträdande.

Varje samverkansgrupp bör därför få i uppdrag att definiera behovet av dialog med aktörer utanför biblioteksvärlden och föreslå former för denna. Det är därför också viktigt att grupperna har möjlighet att knyta adjungerade experter till sig.

Arbetsgrupper

Det har visat sig vara framgångsrikt att arbeta med arbetsgrupper. Ett skäl kan vara att dessa oftast har haft ett konkret och väl avgränsat uppdrag. Uppdragen har också ofta varit direkt relaterade till pågående verksamhet inom KB, vilket innebär att KB har haft lätt att ta till sig resultaten av arbetsgruppernas arbete. Genom arbetsgrupper har styr- och expertgrupperna dessutom kunnat arbeta med flera olika frågor samtidigt. Erfarenheten från bl.a. Expertgruppen för metadata är dock att det finns en risk att koordineringen av arbetsgrupperna tar så mycket tid på mötena att det inte blir tillräckligt med utrymme för de mer övergripande strategiska diskussionerna om man har alltför många arbetsgrupper. Vissa grupper i strukturen har dock i princip inte alls använt sig av arbetsgrupper och det bör finnas utrymme att arbeta med arbetsgrupper inom samverkansstrukturen i betydligt större utsträckning än man gör idag inom inflytandestrukturen.

Forum för folkbiblioteken

De som är medlemmar i de olika grupperna i inflytandestrukturen representerar de organisationer som har utsett dem. De svarar också för kommunikationen med dessa organisationer.

Genom SUHF och dess Forum för bibliotekschefer och Forum för specialbibliotekschefer har forskningsbiblioteken och specialbiblioteken strukturer där biblioteken och deras huvudmän kan diskutera frågor som de vill driva i inflytandestrukturen och där deras representanter i inflytandestrukturen dels kan återrapportera, dels kan lyfta aktuella frågor och utveckla och förankra sina ståndpunkter. Representanterna för myndigheterna har motsvarande stöd hos sina respektive myndigheter. Skolbiblioteken

har Nationella skolbiblioteksgruppen och sjukhusbiblioteken har Föreningen Sveriges Sjukhusbibliotekschefer, även om den ledamot i Nationella referensgruppen som representerar sjukhusbiblioteken sitter på ett SKL-mandat.

Någon motsvarande struktur finns inte för folkbiblioteken och dess representanter. Därmed har de sämre möjligheter att fånga upp de behov som finns på biblioteken och en svagare ställning i inflytandestrukturen. KB bör därför uppmana SKL och folkbibliotekscheferna att inrätta ett forum där folkbiblioteken kan diskutera frågor som är aktuella och som man vill lyfta i inflytandestrukturen och dit SKL:s representanter i strukturen kan återrapportera och få feedback. Om inte ett sådant inrättas kan man ifrågasätta om det verkligen är SKL som ska utse folkbibliotekens representanter i strukturen; ett alternativ skulle kunna vara att använda nätverk som finns inom folkbibliotekssystemet, t.ex. Sveriges Länsbibliotekarier.

Tillsättningen av medlemmarna i grupperna

Vilka organisationer som har rätt att nominera medlemmar i styr- och arbetsgrupperna liksom hur många personer som ska representera respektive organisation i de olika styr- och arbetsgrupperna har beslutats av KB.

Tillsättningen av medlemmar i grupperna går till så att sekreterarna i de olika grupperna informerar handläggaren för inflytandestrukturen om eventuella vakanser som uppstår. Hon skickar sedan vid varje halvårsskifte förfrågningar till berörda organisationer om att nominera nya ledamöter till grupperna för att fylla vakanserna. Dessa nomineringar skickas sedan tillbaka till KB och Riksbibliotekarien fattar slutligen beslut. Det är en administrativt omständlig process som dessutom är långsam och det kan ta lång tid, ofta upp till ett halvår, från det att vakansen uppstår tills riksbibliotekarien har fattat beslut.

Att riksbibliotekarien fattar det slutliga beslutet är en ren formalitet och riksbibliotekarien följer alltid organisationernas förslag i sina beslut. Tanken är också att det ska vara de som nominerar ledamöter som bestämmer vilka representanter man vill ha i de olika grupperna. Processen med att utse ledamöter till grupperna skulle därför kunna förenklas så att KB fattar beslut om hur många ledamöter respektive organisation får utse till de olika grupperna och att organisationen beslutar om vilka personer som ska representera dem i de olika samverkansgrupperna. Då skulle det räcka om Nationell bibliotekssamverkan meddelar respektive organisation när en vakans uppstår och organisationen sedan meddelar Nationell bibliotekssamverkan vilken person man har utsett att fylla vakansen. Det skulle dels göra det tydligt att medlemmarna i grupperna representerar de organisationer som har utsett dem och inte KB, dels göra urvalsprocessen snabbare, dels minska KB:s administrativa arbete.

Mandattiden

Flera av grupperna har i sina självutvärderingar pekat på att det är olyckligt för kontinuiteten i gruppens arbete att samtliga ledamöters mandattid löper ut samtidigt. Man har också pekat på att gruppernas arbete i många fall innebär en kunskapsuppbyggnad, som kräver att man sätter sig in i ett stort antal ofta mycket komplexa frågor, och att mandattiden därför inte bör vara för kort. Till det kommer att

samverkansgrupperna utöver rollen att ge KB input i olika frågor även ska fungera som fora för diskussioner över gränserna mellan olika bibliotekstyper, vilket kräver att medlemmarna i grupperna får tid att lära sig tillräckligt mycket om de andra bibliotekstyperna än den egna för att kommunikationen ska fungera.

Det vore mot den bakgrunden rimligt att införa en mandatperiod på fyra år för dem som sitter i grupperna och att låta mandatperioderna gå omlott, så att hälften av medlemmarna i gruppen byts ut vartannat år.

Reseersättning

I arbetet med utvärderingen har frågan om reseersättning för medlemmarna i de olika grupperna i inflytandestrukturen lyfts flera gånger. Ett av argumenten är att det är omöjligt för vissa bibliotek att delta i arbetet i strukturen eftersom reskostnaderna blir för höga och att det kan innebära att vissa typer av bibliotek inte blir representerade i strukturen.

Om KB ska svara för reskostnaderna för dem som är medlemmar i de olika grupperna i inflytandestrukturen måste man rimligtvis svara för samtligas reskostnader. Det skulle innebära en utgift för KB på omkring 400 000 kronor per år.³²

Ett principiellt argument för att KB ska svara för reskostnaderna är att det inte ska finnas ekonomiska hinder för att kunna delta i arbetet i inflytandestrukturen. Ett principiellt argument mot är att alla aktörer i bibliotekssystemet på sikt tjänar på en nationell samverkan och att det därmed är allas ansvar att delta i en sådan. Ett praktiskt argument mot är att KB:s budget för nationell samverkan redan nu är ansträngd.

Resekostnaderna tycks inte vara något problem för varken forskningsbiblioteken eller specialbiblioteken utan problemet verkar finnas på folkbibliotekssidan. Det vore mot den bakgrunden rimligt att KB tog upp frågan med SKL för att hitta en lösning.

³² Siffran bygger på att 100 personer är verksamma i de olika grupperna, att den genomsnittliga reskostnaden för att delta i ett möte är 1 000 kronor per person och att varje grupp har fyra möten per år.

Inom ramen för utredningsarbetet har utredaren fört samtal med följande personer och strukturer:

Adrial, Christina Jönsson, KB
Ahlqvist, Elisabet, KB
Degerstedt, Stina, KB
Domellöf Mattsson, Ulrika, Naturvårdsverkets bibliotek
Esaiasson, Roland, Myndigheten för tillgängliga medier
Expertgruppen för utbildning och lärande
Gerén, Linda, SUHF
Granfelt, Marianne, SUHF
Grönvall Karin, Södertörns högskolebibliotek
Hansson, Johanna, Stockholms stadsbibliotek
Hansson, Krister, Regionbiblioteket Stockholm
Hedenström, Maria, KB
Herdenberg, Gunilla, KB
Heurlin, Carina, KB
Isaksson, Karl, KB
Kadesjö, Maria, KB
Konstenius, Göran, KB
Kronman, Ulf, KB
Lennartsson, Claes, Högskolan i Borås, Institutionen biblioteks- och informationsvetenskap
Lindgren, Peter, Högskolebiblioteket i Halmstad
Lucassi, Elin, KB
Lundén, Anna, KB
Nathansson, Calle, Folkets Hus och Parker
Nationella referensgruppen
Palmqvist, Morgan, Mittuniversitetets bibliotek
Persson, Christina, Göteborgs stadsbibliotek
Petersen, Lisa, Mälardalens högskolebibliotek
Peurell, Annika, Riksantikvarieämbetet
Ranemo, Cecilia, KB
Rudberg, Helena Kettner, MTM
Rydbeck, Kerstin, Uppsala universitet, Institutionen för ABM
Sellei, Susanne, KB
Styrgruppen för BIBSAM-konsortiet
Telenius, Maria, Statens kulturråd
Torhell, Catta, Linnéuniversitetets bibliotek
Wallén, Christine, KB
Westin, Signe, Statens kulturråd
Wideberg, Britt-Marie, KB

Enheten Nationell
bibliotekssamverkan/avd. Publik
verksamhet
Avdelning
Handläggare Carina Heurlin Fernold
Datum 2014-04-03
Dnr **237-KB 229-2014**

1. Direktiv till utvärdering av KB:s inflytandestruktur

Under våren 2014 kommer KB:s inflytandestruktur att utvärderas. Utvärderingen omfattar all dokumentation inklusive handboken (2012-2014 och den reviderade versionen från 2013). Syftet med utvärderingen är att se om inflytandestrukturen stöder KB vad gäller det nationella uppdraget d.v.s. att ha nationell överblick över det allmänna biblioteksväsendet och vidare främja samverkan och utveckling inom biblioteks-väsendet.

Förutom genomgång av dokumentationen kring inflytandestrukturen kommer även utvärderingen att kompletteras med intervjuer. Det finns även en referensgruppering knuten till arbetet. Utvärderingen görs av en extern utredare och avrapportering sker efter sommaren 2014.

1.1. Varför har KB en inflytandestruktur?

Biblioteken är en viktig samhällsresurs och det finns stora utvecklingsmöjligheter för biblioteken i framtidens samhälle. Genom att ge fri tillgång till information och vägar till kunskap, kultur och upplevelser, representerar de viktiga demokratiska värden. Kungliga biblioteket (KB) har av regeringen fått i uppdrag att ha nationell överblick och främja samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet. Uppdraget finns även med i den nya bibliotekslagen som gäller från år 2014.

KB eftersträvar en öppen dialog där en genomarbetad inflytandestruktur säkrar att KB gör riktiga prioriteringar. Inflytandestrukturen huvudsakliga uppgift är att stödja KB i det nationella uppdraget att ha nationell överblick över det allmänna biblioteksväsendet. Inflytandestrukturen är även tänkt att främja samverkan och utveckling inom biblioteksväsendet i allas gemensamma intressen.

(ur Handbok: KB:s inflytandestruktur för nationell bibliotekssamverkan 2012-2014 inkl. uppdaterad version 2013)

1.2. Syfte

Syftet med utvärderingen är att undersöka om och hur inflytandestrukturen stöder KB när det gäller att ha nationell överblick över det allmänna biblioteksväsendet och om inflytandestrukturen främjar samverkan och utveckling inom biblioteksväsendet i allas gemensamma intressen.

Syftet är också att undersöka om inflytandestrukturen har skapat förutsättningarna för samordning av gemensamma prioriteringar inom biblioteksväsendet som ligger inom KB:s samverkansuppdrag.

Utvärderingen ska innefatta en beskrivning av den nuvarande inflytandestrukturen och även beskriva vad inflytandestrukturen inneburit för biblioteken och för KB. Utvärderingen ska även omfatta förändringar i inflytandestrukturen under aktuell period.

1.3. Begränsningar

Utvärderingen avser KB:s inflytandestruktur för åren 2012-2014

1.4. Metod

En inventering och sammanställning av befintlig dokumentation från grupperna används som utgångspunkt. Även handboken 2012-2014 inklusive den reviderade versionen från 2013 kommer att tas i beaktande. Materialet kompletteras med intervjuer exempelvis med deltagare i inflytandestrukturens grupper, med sekreterare i grupperna, med företrädare för bibliotek som inte deltagit i inflytandestrukturens grupper.

1.5. Frågeställningar

Utvärderingen ska belysa följande:

1.5.1. Bakgrund

Beskrivning av inflytandestrukturen för åren 2012-2014, syfte och sammansättning med utgångspunkt i de skrivningar som finns i *Handbok, KB:s inflytandestruktur för nationell bibliotekssamverkan 2012-2012, uppdaterad 2013.*

1.5.2. Behov

Hur ser bibliotekens behov av en inflytandestruktur ut när det gäller samarbetet med KB? Finns skillnader mellan biblioteken och vad beror det i så fall på?

Är fördelningen mellan företrädare för olika bibliotekstyper väl avvägd? Fyller sammansättningen av ledamöter (och nominerande organisationer) i expert- respektive styrgrupper de behov som aviserades när strukturen infördes?

Vilka behov av en inflytandestruktur när det gäller samarbetet med KB har andra aktörer, t.ex. andra myndigheter, intresseorganisationer?

Hur ser KB:s behov ut och vilken typ av kunskap får KB genom inflytandestrukturen?

1.5.3. Frågor som behandlats inom inflytandestrukturen

Vilka typer av frågor har hanterats inom inflytandestrukturen? Konsekvenser av detta, på kort och lång sikt.

Har någon frågeställning saknats?

Hur har grupperna arbetat? Hur ser arbetet ut gällande planering kontra operativt arbete? Vilka resultat har gruppernas arbete uppnått?

1.5.4. Kommunikation

Hur kommunikationen har sett ut bör belysas både utifrån ett internt och ett externt perspektiv d.v.s. internt inom KB och inflytandestrukturen och även *externt* mellan KB och inflytandestrukturen och omvärlden. Hur fungerar kommunikationen inom inflytandestrukturen? Mellan grupperna? Mellan sekreterarna? Mellan grupperna och nationella referensgruppen? Mellan inflytandestrukturen och KB? Mellan gruppernas medlemmar och respektive nominerande organisation?

1.5.5. Ekonomi och administration

Vad kostar inflytandestrukturen?

Vilken administration behövs för inflytandestrukturen, på KB och i de organisationer som utser medlemmar i grupperna?

1.5.6. **Rekommendation**

Med utgångspunkt i KBs uppdrag och även KBs strategiska mål, programområden och organisation, fyller inflytandestrukturen sitt syfte? Behöver inflytandestrukturen förändras och i sådant fall hur? Rekommendationer utifrån utvärderingens resultat ska finnas med i rapporten.

1.6. **Tidplan**

- Utredningen utförs under första halvåret 2014
- Skriftligt utkast av rapport preliminärt den 1 augusti 2014
- Presentation för Nationella referensgruppen och för KBs ledningsgrupp kommer sedan ske under september. Därefter ska en slutrapport färdigställas senast den 30 september

1.7. **Organisation**

Utredningen utförs av en extern utredare med stöd av medarbetare inom KB, i första hand av nuvarande handläggare för inflytandestrukturen, Carina Heurlin Fernold.

Referensgruppering:

- Gruppen för det nationella bibliotekssamverkansuppdraget (NU-gruppen)
- Representanter från de nominerande organisationerna d.v.s. SUHF, SKL, Forum för specialbibliotekschefer, Nationella skolbiblioteksgruppen, ILS (t.o.m. 2012), MTM (f.d. TPB) samt utbildnings- och forskningsinstitutioner inom biblioteks- och informationsvetenskap. inkl. Kulturrådet och Skolverket.

Referensgrupperingen står till utredarens förfogande.

Styrgrupp för utredningen:

- Christina Jönsson Adrial, avdelningschef Publik verksamhet
- Maria Hedenström, avdelningschef Informationssystem
- Anna Lundén, enhetschef Nationell bibliotekssamverkan